

KAFKAS ÜNİVERSİTESİ SPOR BİLİMLERİ DERGİSİ

Cilt: 2 Sayı: 1 Yıl: 2022

Journal of Kafkas University Sport Sciences
Volume: 2 Issue: 1 Year: 2022

Kafkas Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi

Journal of Kafkas University Sport Sciences

Kafkas Üniversitesi Sarıkamış Beden Eğitimi Spor Yüksekokulu resmi yayınıdır.

The official journal of Kafkas University Sarıkamış College of Physical Education & Sports

Yılda iki kez elektronik olarak yayınlanır. / Published electronically two times a year

Yayın dili Türkçe ve İngilizcedir. / Official languages are Turkish and English

Yaygın süreli yayındır. / Widespread periodical publication

Yayın İdare Adresi / Editorial Office

Kafkas Üniversitesi Sarıkamış Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Kars/Türkiye

Telefon / Telephone: +90 474 413 52 52

Faks / Fax: +90 474 413 50 4

e-posta / e-mail: sabesy@kafkas.edu.tr

Web link: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kafkassbd>

Kafkas Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi

Journal of Kafkas University Sport Sciences

Baş Editör/ Editor-in-Chief

Prof. Dr. Erdoğan KAYGIN

Editör/ Editor

Dr. Tarkan HAVADAR

Yayın Kurulu / Editorial Board

Doç. Dr. Levent TANYERİ

Doç. Dr. Mehmet ŞİRİN

Doç. Dr. Oktay KAYA

Dr. Metin ÖZLÜ

Kafkas Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi

Journal of Kafkas University Sport Sciences

İÇİNDEKİLER / CONTENT

Amatör Spor Branşlarına Sahip Milli Sporcularda Kariyer Planlama Süreçlerinin İncelenmesi.....1-15

Onur ÖZTÜRK

Modern Sporun Sosyolojik Ve Tarihsel Temelleri.....16-25

Murat TERLEMEZ

Ortaokullarda Öğrenim Gören Kız Öğrencilerin Beden Eğitimi Ve Spor Dersine Karşı Tutumları (Erzurum İli Örneği).....26-36

Mehmet Şirin GÜLER, Rüstem YILMAZ

Antrenör Yakınlığının Sporçunun Algılanan Psikomotor Öğrenme Düzeyine Etkisi.....37-47

İsmail KARADEMİR, Selami YÜKSEK

Spor Bilimleri Fakültesinde Okuyan Öğrencilerin Sporda Psikolojik İhtiyaçlarının İncelenmesi.....48-65

Kurtuluş ÖZLÜ, Resul ÇEKİN, Fatih KURNAZ

Basketbol Hakemlerinde Narsistik Hayranlık ve Rekabet Düzeyinin İncelenmesi.....66-78

Cansu KAYGUSUZ, Gökmen ÖZEN

Amatör Spor Branşlarına Sahip Milli Sporcularda Kariyer Planlama Süreçlerinin İncelenmesi

Onur ÖZTÜRK¹

ÖZET

Amaç: Bu çalışmanın amacı amatör spor branşlarına sahip olan sporcuların almış oldukları eğitim doğrultusunda kariyer planlama süreçlerinin incelenmesidir.

Yöntem: Çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizi yöntemi tercih edilmiştir. Konu ile ilgili olarak çeşitli kaynaklardan literatürde yer alan çalışmalar incelenmiş "kariyer planlaması özelinde" amatör spor branşlarına sahip milli sporcular için derleme şeklinde oluşturulmuştur.

Bulgular Sporcular icra ettiği spordan istemli ya da istemsiz olarak emekli olması durumunda hayatının maddi ve manevi olarak sürdürülebilmesi için spor hayatına nokta koyduktan sonraki süreçte almış olduğu eğitim doğrultusunda kariyer planlaması yapması gerekmektedir. Özellikle amatör spor branşlarına sahip olan milli sporcularda, amatör branşların doğası gereği ya çok az ya da hiç maddi gelir elde etmeden branşlarını icra etmelerinden kaynaklı olarak kariyer planlaması boyutunda birçok problemle karşılaşmaktadırlar. Üniversitelerin çeşitli bölümlerden mezun olmuş ve bu diplomaların kendilerine tanınmış olan atama kriterleri faydalanabilme olanağı sağlarken, profesyonel branşlara kıyasla amatör spor branşlarına sahip milli sporcularda atama şartlarının yerine getiremediklerinden dolayı kariyer planlarının yarıda kaldığı sonucuna varılmıştır.

Sonuç: Milli sporcuların eğitim süreçleri içerisinde doğru kariyer planlaması yapmaları gerektiği, özel sektörde amatör milli sporcuların aldıkları eğitim ve uzmanlık alanları doğrultusunda istihdam edilmeleri gerektiği ve Milli sporcu ataması yapılırken branş bazında belirli kriterler belirlenerek, branşın dünyadaki popüleritesi ve zorluk dereceleri iyi tespit edilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Kariyer planlaması, Milli sporcu, Amatör spor branşı

ABSTRACT

Investigation of Career Planning Processes in National Athletes with Amateur Sports Branches

Purpose: The aim of this study is to examine the career planning processes of the athletes who have amateur sports branches in line with the education they have received.

Method: In the study, the document analysis method, which is one of the qualitative research methods, was preferred. Studies in the literature from various sources related to the subject were examined and it was created as a compilation for national athletes with amateur sports branches "specific to career planning".

Results: In the event that the athletes retire voluntarily or involuntarily, they should make career planning in line with the education they have received in the process after putting an end to their sports life in order to continue their life financially and morally. National athletes, especially those who have amateur sports branches, face many problems in terms of career planning due to the nature of amateur branches, due to the fact that they perform their branches with little or no financial income. It has been concluded that the career plans of national athletes who have graduated from various departments of universities and these diplomas are granted to them, provide the opportunity to benefit from the assignment criteria,

¹ İnönü Üniversitesi, Doktora Öğrencisi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Malatya /TÜRKİYE onur_ozturk_44@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-7630-6861

but because they cannot fulfil the assignment conditions in amateur sports branches compared to professional branches.

Conclusion: National athletes should make the right career planning during their education process, amateur national athletes should be employed in the private sector in line with their education and expertise, and the popularity and difficulty levels of the branch in the world should be determined well by determining certain criteria on the basis of the branch when the national athlete is appointed.

Keywords: Career planning, National athlete, Amateur sports branch

GİRİŞ

Her sporcunun hayali, ülkesinin bayrağını temsil eden milli formayı giyebilmenin yanı sıra ülkesini uluslararası müsabakalarda başarıya ulaştırmak temelinde hareket eder. Milli bir sporcunun uluslararası seviyede sporcu olabilme gayesi ile her sporda kendi içerisinde farklılık gösterir. Bununla beraber beş-altı yaşında spora başlamak suretiyle ortalama olarak günde sekiz-on saatlik, haftanın beş-altı gününü kapsayacak şekilde antrenman yapmak ve bu yoğun antrenman düzeni içerisinde kendindeki fiziksel ve ruhsal değişikliklerle mücadele etmesi gerekmektedir. Aynı zamanda çalışmalarını aralıksız uzun yıllar sürdürebilmelidir (Başer, 1998).

Sporun temelinde, insan bünyesi için sayısız faydası ve bunun yanında sporun çeşitli fonksiyonu vardır. Spor temel olarak insan zihninin ve vücudu geliştirmenin, sağlıklı ve sosyal çevre oluşumu için gerekli sosyal ve ahlaki ortamı bireylere sağlamaktadır (Uyral, 2017). Maslow' un ihtiyaçlar piramidine bakıldığında insanların ancak %10' luk bir kısmının kendini gerçekleştirebilme yetisine sahip oldukları görülmektedir. Bu bağlamda, sporcuların birçoğu çeşitli nedenlerden profesyonel olamamaktadırlar. Yine Maslow' un piramidine bakıldığında, bireylerin en temel basamak ihtiyaçları “fizyolojik ihtiyaçlar” olarak sınıflandırmıştır. Sporcunun “fizyolojik” yani “maddi” ihtiyaçları karşılamadan, bir bütün olarak kendini gerçekleştirmesi de zor olması muhtemeldir.

Bir sporcunun spor hayatı her ne kadar küçük yaşlarda başlamış olsa da, sporculuğun doğası gereği belirli bir yaş aralığında devam edip aktif spor hayatına nokta koyduğu görülmektedir. Ülkemizde emeklilik yaşının değişen kanunlar ve yasalar doğrultusunda ortalama bir yaş belirlenmiştir. Ancak bu süreler sporun doğası gereği belirlenen yaş aralıklarına kadar sporcunun aktif spor yaşantısının sürdürebilmesi imkânsız gibi görülmektedir. Uluslararası çapta yapılan araştırmalar, yayınlanan bilimsel yayınlar ve haberlerde profesyonel olarak spor kariyeri edinmiş olan sporcuların, kendi istekleri doğrultusunda veya elinde olmayan nedenlerden ötürü emekliliğe geçiş sürecinin zor, sancılı ve bir o kadar da travmatik bir olgu olduğunu ortaya koymaktadır. Çeşitli araştırmalar,

profesyonel sporcularda dahil olmak üzere, yeterli maddi birikimi sağlayamadıkları durumlarda ağır ekonomik, biyolojik, psikolojik ve sosyal yönlerden çeşitli zorluklarla baş etmek durumunda kalmaktadırlar. (Uyral, 2017).

Ziyagil' in (2014) yapmış olduğu çalışma incelendiğinde, özellikle yoğun olarak artan üniversite sayısı ve üniversite sayısına bağlı olarak artan “Spor Bilimleri” bölümleri ile 40.000’i aşkın ilgili bölümlerden mezun olan öğrencilerin istihdam sorunu yaşamakta olduğunu ortaya koymuştur. Bu istihdam sorununun çözülememesinden kaynaklı olarak, artık kronik bir sorun haline geldiğini söylemek mümkündür (Kubilay ve Bayansalduz, 2020).

Sporcuların akademik kariyer, antrenörlük, kulüplerin çeşitli kademelerinde yöneticilik, öğretmenlik gibi çok çeşitli alanlara yönelmektedirler. Aktif sporculuk hayatlarına nokta koyduktan sonra, birçok sporcuda kendi istekleri doğrultusunda emekli olmak mümkün olmayabilir. Sakatlık, istikrarsız sportif performans, müsabaka içi ve müsabaka dışında da sergilenen tavırlar, kulüp yöneticileri ve antrenörler ile kurulan ilişkilerde bu açıdan önem arz etmektedir. Sporcularda emeklilik denildiği zaman bu olgusu iki kısımda incelemek mümkündür. Sporcuların gönüllü (istemli) veya gönülsüz (zorunlu) olarak emekliliğe geçmeleri durumlarını içermektedir. Gönüllü emeklilik sporcunun kendi isteğiyle belirli bir süre profesyonel ya da amatör olarak yapmış olduğu spordan kariyerine nokta koyması olarak tanımlanabilirken, zorunlu emeklilik özellikle sporcunun sportif anlamdaki performans düşüklüğü, ilerleyen yaş, geçmişten gelen ya da hale hazırda ortaya çıkan yeni sakatlıklar ve sporcunun aile yaşamına bağlı özel nedenler olmak üzere sınıflandırmak mümkündür. Sporcunun temelinde beklendik ya da beklenmedik olarak karşısına çıkacak sorunlar spordan emeklilik sürecini şekillendirmektedir (Taylor ve Ogilvie, 1994; Wylleman, 2004; Marthinus, 2007).

Gerek amatör gerekse de profesyonel branşlara sahip olan milli sporcuların spor kariyerlerini belirleyici ve önemli bir hususta sporcuların popülerite kaybı olarak karşımıza çıkmaktadır. Darwin’in doğal seleksiyon teorisine benzer şekilde, sporda devamlı kendini geliştiren oyuna ve güncelliğe adapte olabilenin, oyunda değişen, gelişen rekabet boyutuna uyum sağlayabilmek sporun doğası gereği çok gerekli olan ve doğal bir süreci ifade etmektedir. Konu ile ilgili olarak yapılan araştırmalara bakıldığında sporcuların aktif spor yaşamında özellikle “rekabet” faktörünün bireyin gerek fiziksel gerekse de psikolojik (mental) olarak yıpratıldığını ortaya koymaktadır (Uyral, 2017). Milli sporcular erken yaşlarda spora başlamaları neticesinde, kendi sporu icra ederken bir yandan da kariyer planlaması yapmaları gerekmektedir. Milli bir sporcu kariyer planlaması yaparken kısa, orta ve uzun

dönemli ihtiyaçlarını ve amaçlarını belirlemeleri gerekmektedir. Tüm bu süreç içerisinde bu amaçlara yönelik olarak plan yapması gerekmektedir (Bolat ve Seymen, 2003).

Bingöl'e (2011) göre “*Sporda Kariyer planlaması, sporcunun sahip olduğu beceri, bilgi, yetenek ve güdülerinin geliştirilmesiyle, spordaki ilerleyişinin ya da yükselmesinin planlanmasıdır*” olarak tanımlanmıştır. Özellikle amatör branşlara sahip milli sporcularda kariyer planlaması, sporculuk hayatı bitimi ile birlikte devam eden süreçte sporculuk ile ilgili bir eğitim alıp almadığına bağlı olarak değişmektedir (Bingöl ve Gündoğdu, 2020). Sporcuların birçoğu daha sporu bırakmadan, sporu bıraktıktan sonra hayatını idame ettirebilmesi için ne yapacağı konusunda kafa yormaktadır. Ülkemizde sporcuların spor yaptıkları süre dikkate alındığında aktif spor yaşantılarını sona erdiğinde, emekli olabilmek ve düzenli bir gelir şeklinde hayatını alışık oldukları düzende devam ettirebilme yeteneklerinden yoksun oldukları düşünülmektedir.

Sporcunun kariyer yolunda başarı ve başarısızlığı durumuna göre izleyeceği yol, gerek spor yaşamında gerekse de sporculuk hayatı sonrasında, ileride yapmak istediklerine dair bir plan oluşturmaktadır. Aynı zamanda bireyin kendi yeteneklerini en iyi şekilde tanıyarak, yaşamı içerisinde kariyer noktasında motivasyonunun artmasını sağlamaktadır. Bu durum temelinde incelendiğinde, davranış bilimlerinde “kendini gerçekleştirme güdüsü” olarak isimlendirilmektedir. Özellikle amatör branşlara sahip milli sporcular bu noktada potansiyelinin farkına varıp kendini geliştirmek istemesi, ilerlemek ve yükselmek ihtiyacını da beraberinde getirmektedir (Aytaç, 2005).

Alanda yapılan araştırmalar bizlere göstermektedir ki, akademik olarak donanımlı ve yetkin bir bireyin her zaman daha kolay ve rahat bir şekilde iş bulabildiğini ortaya koymaktadır. Milli sporcularda öğrenim gördükleri spor bilimleri bölümlerinde, eğitim programları oldukça yoğun olan ve ders dışı zamanlarının tamamını kapsayacak biçimde spora ayırmak zorunda kalan öğrencilerin, spordan arta kalan boş zamanlarını ders çalışmak özelinde kullanan öğrenciler ile kıyaslandığında başarı düzeyi eşit olmayacağı bir gerçektir (Göde ve Alkan, 1998).

Amatör spor branşları icra eden milli sporcular, profesyonel sporculardan farklılık göstermektedir. Profesyonel spor branşlarına sahip olan sporcular icra ettikleri spordan para kazanarak, spordan emekli olduktan sonra kazandıkları maddi gelir doğrultusunda amatör sporcularda olduğu gibi sıfırdan spor sonrası kariyer planı yapmak zorunda kalmadıkları görülmektedir.

Sporda Kariyer Planlaması

Ülkemizde ve dünyada birçok spor branşı yer almaktadır. Bunların bir kısmı amatör spor branşları diğer kısmı ise profesyonel spor branşlarından oluşmaktadır. Spor branşlarına ayrı ayrı bakıldığında amatör sporcu ve profesyonel sporcuların sınırlarının tespit edilebilmesi kısmen mümkündür. Amatör sporcu olmak, içerisinde barındırdığı felsefesi gerekliliklerinin dışında giderek bu felsefenin zarar gördüğünü, bütün elit düzeydeki sporcunun icra ettiği spordan mutlaka maddi bir karşılık almak gerektiği düşüncesini taşımaktadır (Küçükgüngör, 1999). Birçok amatör spor branşında çok cüzi ya da hiç maddi kazanç elde etmeyen, ancak elit düzeyde uluslararası müsabakalarda mücadele eden ve elit sporcu olarak nitelendirilen amatör branşa sahip milli sporcu bulunmaktadır (Küçükgüngör, 1999).

Ülkelere göre spor branşlarının popülerliği doğrultusunda amatör ve profesyonel branşlar farklılık göstermektedir. Örneğin konu bisiklet sporu özelinde ele alındığında her yıl Fransa, İtalya, İspanya bisiklet turu sayesinde milyonlarca izleyiciyi ekran başına çekmekte dünya çapında dev organizasyonlardır. Ancak ülkemizde amatör branşlar arasında her ne kadar git gide popülerliği artmakta olsa da, her biri yaklaşık olarak 100 yılı aşkın bir geçmişe sahip olan üç büyük bisiklet yarışlarında hiçbir milli sporcumuzun bu tarz bir organizasyonda yer almadığı görülmektedir.

Ülkemize bakıldığında, milli sporcuları değerlendirirken yapılan çeşitli hatalar bulunmaktadır. Özellikle “başarılı olmuş milli sporcu” ibaresinin milli sporcuların atama yönetmeliğinde yer almaktadır. Bisiklet, Triathlon, Kürek vb. gibi amatör olarak nitelendirilen branşların diğer ülkelerdeki sporu profesyonel olarak yapan sporcular arasında başarı elde edilmesi beklenmektedir. Bu noktada sporcunun karşılaşmış olduğu sayısız başarısını etkileyen faktör görülmektedir. Bu faktörlerin toplamı ele alındığında sporcunun icra ettiği branşta atama kriterinde belirtilen şartları yerine getirmesi mümkün olmayan bir durumu oluşturduğu düşünülmektedir.

Üniversitelerin spor bilimleri fakültesi altında yer alan bölümlerde bazı üniversiteler “milli sporcu kontenjanı” sayesinde akademik olarak sporu bıraktıktan sonra, iş hayatına yönelik, ilgili alanı doğrultusunda sporcular kariyer planı oluşturabilmektedirler.

Amatör Sporcularda Kariyer Planlaması

Her sporcunun gerek aktif spor yaşamında gerekse de spor yaşamına nokta koyduktan sonrasında bir kariyer planına sahip olması gerekmektedir. Sporcunun iş hayatına yönelik olarak atıldığı adımlarda başarılı olabilmesinin temel anahtarı, öncesinde başarılı bir kariyer

planlamasıdır (Uğur, 2003). Amatör sporcularda kariyer planlaması yapmak profesyonel sporculara kıyasla, hem daha karmaşık hem de daha zordur. Özellikle elit düzeyde mücadele eden her sporcunun profesyonel kabul etmek doğru değildir. Ancak ülkemizin uluslararası düzeyde spor pastasından alınan paya bakıldığında istisnai bir durum olmadığı sürece amatör spor branşlarını icra eden sporcuların gerek milli takım düzeyinde gerek kulüp gerekse de bireysel olarak mücadele etsin amatör olarak kabul edilmektedir.

Amatör olan milli sporcuların spor hayatlarına nokta koyduklarında, akademik olarak sağlam bir zeminde eğitim alabilmeleri için ülkemizde gerek devlet gerekse de birçok vakıf üniversitesi tarafından “milli sporcu kontenjanı” bırakılmış durumdadır. Bu kontenjan dahilinde ilgili üniversitelere başvuracak öğrenciler çeşitli şartlarla kontenjan dahilinde üniversitelerin dört yıllık spor bilimleri fakülteleri altında yer alan bölümlerinden birinde eğitim görme hakkını elde etmektedirler.

Üniversite eğitimine devam eden sporculara bakıldığında, özellikle milli sporcularda antrenmanlarını yaptığı ve yaşadığı şehirden farklı bir şehirde ya da bölgede üniversite eğitim süreçlerine devam ettikleri görülmektedir. Çeşitli kulüplerde sporcusu olan milli sporcular bağlı oldukları kulüplerin antrenmana devam ve aktif katılım baskısıyla, üniversitede devam zorunluluğu bulunan derslere devam edebilmek ile antrenman yapmak arasında tercih yapmak durumunda kaldıkları görülmektedir (Bayram vd., 2016). Sporcunun aldığı eğitim kalitesi ve akademik başarısı, sporcunun spor sonrası kariyer planlamasının şekillendirmesinde doğrudan etkilemektedir.

Amatör olarak spor hayatlarına son noktasını koyan sporcular, spor kariyerinin bitimiyle birlikte kendi önünde iki seçenek bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi akademik kariyer, ikincisi ise kendi alanı ile ilgi olsun olmasın özel sektörde iş imkânı yakalayabilme şeklindedir.

Profesyonel Sporcularda Kariyer Planlaması

Profesyonel spor branşlarında, elit veya profesyonel olarak yapılan spor dalından emekli olmak birbirlerine benzer olduğu düşünülmektedir. Emekli olmak bazı profesyonel sporcuda aktif spora devam etmekten daha fazla sıkıntı verici bir süreç doğurabilmektedir. Sporcunun içinde bulunduğu bu durum yeni bir yaşantıya geçişi ile birlikte yeni kişiler, psikolojik durumlar, yaşantılara uyum sağlaması gerekmektedir (Erpic vd., 2004).

Spor işletmelerinde ve spor kulüplerinde personel yönetimi faaliyetlerin içinde, personel seçimi ve istihdamı için şu anda ve gelecekteki faaliyetleri noktasında talepleri tahmin ederek

personel ihtiyacını belirlemektedir. Yine spor işletmeleri ve kulüpler mevcutta kendilerinin ihtiyaçlarına karşılık verecek uygun sporcuları istihdamı bağlamında genellikle eleman tercihlerini popüler olan yani profesyonel branşlarla ilgilenmiş sporcular üzerinde kanaat kullanmaktadırlar (Bingöl ve Gündoğdu, 2020).

Spor işletmelerinin devamlılığına bakıldığında, müşterilerin bireysel bazda beklentilerine yönelik olarak cevap verebilecek elemanların işletme tarafından bulundurulması ve istihdam edilebilmesi adayların eğitimi durumları, sportif geçmişi ve tecrübe durumlarına göre bir seçimin yapılmasıyla hem müşterinin memnuniyeti noktasında hem de spor işletmesinin devamlılığını sağlamasında yardımcı olacak olan unsurlardır (Ekenci ve İmamoğlu, 2002). Profesyonel olan milli sporcular birçoğu belirli bir gelir yapısına sahip olmalarından dolayı spor yaşantılarına nokta koyduklarında dilerse kendi branşı ile ilgili alanlarda talep doğrultusunda istihdam edilebilmeleri mümkün olabilmektedir. Çoğu profesyonel branşa sahip olan milli sporcu MEB (Milli Eğitim Bakanlığı) ve GSGM (Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü) bünyesindeki “milli sporcu atanma yönetmeliğindeki” şartlara tabi olmasına rağmen, birçok sporcuda atama talebinde bulunmadıkları görülmektedir.

Dünya genelinde profesyonel spor branşları, popülerliğine oranla profesyonel sporculara sporu yapma yılı ve spordan almış oldukları temel ücretlerin yanı sıra reklam, sponsorluk gibi yan gelirler sayesinde belirli bir gelir potansiyeline sahip olarak sporculuk hayatına devam ettikleri görülmektedir. Profesyonel sporcular dilerse emekli olduktan sonrada kulüp yöneticisi, kulüp teknik sorumlusu, spor yorumculuğu hatta sinema filmi oyunculuğu gibi işlerde istihdama sahip oldukları çeşitli örneklerde görülmektedir. Bu sayesinde ciddi düzeyde sayılabilecek maddi gelir elde etmektedirler.

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Mezunu Amatör Milli Sporcularda Kariyer Planlaması

Beden eğitimi ve spor yüksekokullarından ya da spor bilimleri fakültelerinin beden eğitimi ve spor öğretmenliği programlarından mezun olan öğretmen adayları, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından öğretmen olarak istihdam edilmektedir (Turgut vd., 2004). İlgili üniversitelerin beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümünden mezunu olmuş, milli sporculardan atanma yapılabilmesi için Milli Eğitim Bakanlığı tarafında milli sporcu olmayan öğretmen adaylarından ayrı olarak “milli sporcu atama” kontenjanı belirlenmiştir. İlgili kontenjan dahilinde milli sporcuların atanabilmeleri için “*Olimpiyat Oyunları, Parolimpik Oyunları, Dünya Üniversitelerarası Spor Oyunları (Universiade), Akdeniz Oyunları ile Dünya Askerî Oyunlarında bireysel veya takım halinde yarışmalarda ilk üç dereceye girmek,*

Uluslararası Olimpiyat Komitesinin tanıdığı spor dallarının çeşitli yaş kategorilerinde Dünya veya Avrupa şampiyonalarında ilk üç dereceye girmek, yada bu bağlamda belirtilmiş olan yarışmaların takım sporlarında en az on kez ülkemizi temsil ederek millî sporcu belgesi almış olmak, şartları aranmaktadır” (MEB, 2015).

Özellikle spor branşlarının popülerliğine bağlı olarak başarı yüzdeleri farklılık göstermektedir. Ülkemizde yeni gelişmekte olan, federasyonları sonradan kurulmuş, dünya genelinde nüfusa oranla sporcu sayısı ülkemizinkinden çok daha fazla olan spor branşları ile mücadele ederek dünya ve avrupa düzeyinde başarı elde etmeleri günümüz şartlarında pek kolay değildir. Bütün bu zorluklar özellikle amatör branşlara sahip milli sporcularında atama şartlarını yerine getirmeleri noktasında bir o kadar zorlu olduğu düşünülmektedir.

Antrenörlük Bölümü Mezunu Amatör Milli Sporcularda Kariyer Planlaması

Üniversitelerin çeşitli spor branşları için antrenör ihtiyacını karşılayabilmek adına antrenörlük eğitimi bölümü kapsamında; çoğunlukla antrenman (hareket) eğitimi ve genel kültür alanlarına yönelik olarak eğitim-öğretim hizmeti verildiği görülmektedir. Kamu ve özel sektörün ihtiyaçlarını karşılayabilmek için birçok branş için antrenör yetiştirilmektedir (Yıldız, 2008).

Antrenörlük bölümü mezunlarında “60 yaşından büyük olmamak kaydıyla ihtiyaç duyulan spor branşlarında aşağıdaki şartlardan herhangi birisini taşıyan yerli antrenörlerle, Genel Müdürün teklifi ve Bakanın onayı ile sınav şartı aranmaksızın Maliye Bakanlığının vizesi üzerine doğrudan sözleşme yapılabilir; a) Olimpiyat oyunlarında sporcu olarak ilk üç dereceye girmek, b) Dünya şampiyonalarında sporcu olarak ilk üç dereceye girmek, c) Avrupa şampiyonalarında sporcu olarak ilk üç dereceye girmek, ç) En az 25 defa milli sporcu olmak, d) Son beş yıl içinde en az 7 defa uluslararası yarışmalarda milli takım antrenörü olarak fiilen görev yapmak” şartları aranmaktadır (SHGM, 2015).

Spor Yöneticiliği Bölümü Mezunu Amatör Milli Sporcularda Kariyer Planlaması

Spor yöneticiliği bölümü mezunları antrenörlük bölümü mezunları gibi Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğüne belirli alanlarda istihdamı edilmekle birlikte çeşitli kulüplerde yönetici olarak çalışabilmektedirler (Turgut vd., 2004). Bölüm içerisinde temel olarak spor yönetimi ve sporun çeşitli kademelerde organizasyonu ile spor işletmeciliği kapsayan doğrultuda öğrencilere eğitim verilmektedir. Kamunun ve özel sektörün spora ilişkin yönetim kademelerinde oluşan yetişmiş ve donanımlı eleman ihtiyacını karşılamaktadır (Yıldız, 2008).

Ülkemizde spor yönetimi alanında yetişmiş kalifiye yöneticiler yetiştirmek amacıyla açılmış olan spor yöneticiliği bölümü, üniversitelerin spor yöneticiliği programları sayesinde, spor faaliyetleri altındaki kuruluşlar ve spor sektörünün çeşitli, farklı alanlarında spor kulübü, federasyonlar, spor il müdürlükleri, sporsal faaliyetlerde bulunan özel kuruluşlar gibi alanlarda istihdam edilmek üzere donanımlı yönetimsel yönden donanımlı ve yeterli bilgi ve tecrübeye sahip eleman yetiştirilmektedir (Yavuz ve Yücel, 2019).

Çakto ve Görgüt' ün (2019) yapmış oldukları çalışmada bakıldığında, öğretmenlik bölümü dışında antrenörlük bölümünde okuyan öğrencilerin yarısının, spor yöneticiliği ve rekreasyon eğitimi bölümü öğrencilerinin çoğunluğu oluşturan kısmı, bölümlerinden memnun olmadığı nedeniyle beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümünde okumak istedikleri belirlenmiştir.

Spor yöneticiliği ülkemizde başta kulüpler olmak üzere sporun sevk ve idaresinde gerekli bilgi ve donanıma sahip insanlar yetiştirerek amacı ile bu bireylerin edindikleri vizyon sayesinde Türk sporunu ve sporcusunun mümkün olan en ileri noktada başarı sağlamasını amaçlamaktadır. Ülkemizde birçok milli sporcuda spor yöneticiliği bölümlerinden mezun olmaktadır. Özellikle amatör milli sporculara bakıldıklarında, kendi branşları ile ilgili bilgi, tecrübe ve sportif deneyimleri olması milli sporcuların amatör kulüpler bünyesinde istihdam oluşturması isabetli olarak görülse de mali olarak amatör kulübün belli bir bütçeye sahip olması sonucunda, spor yönetimi mezunu milli sporcuların yönetim alanındaki kariyerlerini zorluklar oluşturmaktadır.

Rekreasyon Bölümü Mezunu Amatör Milli Sporcularda Kariyer Planlaması

Rekreasyon bölümü kapsamında bakıldığında ilgili alan bilgisi ve spora yönelik genel kültür alanında en geniş kapsamda eğitim öğretim verilmektedir. Kendi alanında istihdam edilebilecek şekilde spor animatörü yetiştirmektedir (Yıldız, 2008).

Yaşam boyu spor ve rekreatif aktivitelerin insan yaşamında ne kadar önemli olduğu yapılan çeşitli çalışmalar tarafından literatüre kazandırılmıştır. Rekreasyon bölümü öğrencilerine bakıldığında, bu öğrencilerin üniversite öğrenimi gördükleri süre içerisinde rekreasyon ile ilgili kariyer olanaklarını ve hangi alanlarda istihdam edilebileceklerini kısmi olarak bir düşünceye sahip olsalar da yapılan çalışmalar öğrencilerin üniversite eğitimini tamamladıktan sonrasında rekreasyon alanında istihdam edilmeyi düşünmediklerini ortaya koymaktadır (Kubilay ve Bayansalduz, 2020).

Diğer spor bilimleri fakülteleri altında yer alan bölümlere bakıldığında özellikle öğretmenlik ve antrenörlük bölümüne kıyasla daha az sayıda üniversitede bu bölümün bulunması ve diğer bölümlere kıyasla daha az sayıda öğrencinin bu bölümü tercih etmesi neticesinde mezunu sayısı sınırlıdır. Kimi milli sporcuların bu bölümü seçerken, amaçlarını ve içeriklerini bilerek ya da bilmeyerek öğrenci oldukları ve mezun olduktan sonrada diğer bölümlerde olduğu gibi istihdam edilmeyi bekledikleri görülmektedir. Bu noktada özellikle milli sporcuların rekreasyon bölümünü tercihi noktasında kariyer planlaması yaparken kendi sahip oldukları bilgi beceri ve donanım noktasında mezun olduğu bölümle iyi ilişkilendirmesi gerekmektedir.

Spor Bilimleri Bölümü Mezunu Amatör Milli Sporcuların Kariyer Planlaması

Spor bilimleri fakülteleri altında yer alan spor bilimleri bölümüne bakıldığında, sağlık bilimleri, turizmde amaçlı rekreasyon, spor yöneticiliği ve spor animatörlüğü ile yoğunlaştırılmış spor bilimleri, anatomi, fiziksel uygunluk, bireysel ve takım liderlik anlayışı yönünden güçlü ve ikincil olarak ise antrenörlüğe, sporun teknolojik unsurlarına yönelik lisans eğitimini verilmektedir (Yıldız, 2008).

Spor bilimciler Türkiye’de tam olarak yerleşmiş ve herkes tarafından bilinen bir meslek tanımı bulunmamaktadır. Gelişmiş ülkelerde sporun inovasyon ve Ar-Ge destekli olarak çağın teknolojik gelişmelerinden nasibini almış bölümlerden biridir. Her alanda teknolojik olarak gelişmelerini takip ederek optimum düzeyde sporcunun hem fiziksel hem de teknolojik boyutta güncel gelişmeleri test ederek ilgili spora entegrasyonunu sağlamak amacındadır.

Spor, dünyada çeşitli multidisipliner öğeleri içerisinde barındıran bir bütün olarak, bir spor bilimcisi hem sporun hem de bilimin farklı branşlarını yorumlama ve harmanlama yetisine sahip bireyler olarak günümüz antrenman metotlarını teknolojilerini bizzat test edip yorumlar. Spordaki inovasyon yeniliklerini sporcu başarısı üzerine nasıl bir etki bıraktığını raporlayarak ilgili literatüre katkıda bulunur.

YÖNTEM

Araştırmada yöntem olarak, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Bir araştırmanın konusu ve içeriği hakkında bilgi sağlayan çeşitli yazılı materyallere doküman (belge) olarak nitelendirilmektedir (Balcı, 2016). Doküman analizinde mevcutta var olan belge ve kayıtları inceleyerek veri elde edilmektedir. Yine doküman analizi belirli bir amaca yönelik olarak kaynaklar bularak okuma, önemli görülen çalışma konusu ile ilgili yerleri not almak ve elde edilen verilerin değerlendirilmesi sürecini

kapsamaktadır (Karasar, 2005). Doküman analizi; elektronik ve basılı olan materyallerin incelenmesi ve değerlendirilmesi sürecinde gerçekleştirilen bir dizi işlemler bütünüdür (Bowen, 2009).

TARTIŞMA ve SONUÇ

Normal bir hayat rutini içerisindeki bireylerin kariyer ve hayat akışına bakıldığında, günlük yaklaşık olarak 8-10 saatlik çalışma temposu içerisinde, hayatının büyük bir kısmını kapsayacak olan iş yaşamını ve bu önemli yaşam kesitinin kadere, karşılaşılan tesadüflere, keşkeklere bırakılmayıp etkili biçimde yönetilmesinin temel anahtarı kariyer planlaması olarak karşımıza çıkar (Yaylacı, 2006). Bu noktada birçok milli sporcu günümüzde üniversitelerin çeşitli bölümlerinde eğitim göyerek her geçen gün artan mezunlar arasına katılmaktadır. Amatör branşlara sahip olan milli sporculara bakıldığında ise bu durum spor bilimleri fakülteleri altında yer alan bölümlerden mezun olmuş ve iş bulabilme, kariyer sürdürülebilirliği faaliyetleri zaman ilerledikçe eskisine oranla daha karmaşık ve zor bir hal almaktadır (Yaşar ve Sunay, 2019).

Gündoğdu vd. (2012) yaptıkları çalışmada olimpiyatlarda dereceye giren Türk sporcuların spordan elde ettikleri gelirlere göre efektif bir kariyer planlarının olmadıkları ve spor alanının dışında farklı meslek gruplarına yöneldiklerini ortaya koymuştur. Özellikle amatör milli sporcular belirli bir yaş aralığında spora son noktayı koymaları gerekmektedir. Ülkemizde emeklilik yaşana ulaşmak, Spor hayatları dahilinde milli sporcuların icra ettikleri spordan emekli olabilmelerinin söz konusu olmayan bir durum olduğunu ortaya koymaktadır. Böylece amatör milli sporcular için mutlaka yaşamlarını idame ettirebilmeleri için bir B planına sahip olmaları gerekmektedir.

Bingöl ve Gündoğdu' nun (2020) yapmış oldukları çalışma gösteriyor ki; Kariyer planlaması ve spor kariyer planlaması kavramları birbiriyle pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. Bu sonuç neticesinde, sporda kariyer planlamasının önemini ve kazanım olduğunu belirtmişlerdir. Bozyiğit ve Gökbaraz (2020) spor bilimleri fakültesindeki öğrencilerin kariyer stresi düzeyleri üzerine yapmış oldukları çalışmalarında, öğrencilerin hale hazırda öğrenim gördükleri sınıf düzeyleri arttıkça iş bulma noktasında baskı yaşadıkları ve “kariyer belirsizliği ve bilgi eksikliği” nedeniyle strese sahip oldukları görülmektedir. Yaşar ve Sunay' ın (2019) yapmış oldukları kariyer farkındalık ölçeğinin geçerli ve güvenilir çalışmalarında sonuç olarak; spor eğitimi gören üniversite öğrencilerinin kariyer farkındalık seviyelerini tespit ederek, hem kendi kendilerinin kariyer farkındalık seviyelerini artırma

çalışmaları içerisine girmelilerdir. Bu noktada akademisyenlerin ve yöneticilerin öğrencilerin kariyer farkındalığını artırmaya yönelik çaba içerisinde girmeleri faydalı olacağı düşünülmektedir. Şirin ve Aydın' nın (2020) yaptıkları çalışmalarında spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin kariyer değerlerinin, kendini gerçekleştirme, bir değer yaratma ve güç kazanma boyutlarında şekillendiği bulunmuştur.

Amatör branşlara sahip sporcular bir diğer yandan bakıldığında, en büyük kariyer planlaması sorunlarının başında kamu personeli olabilmeleri için girdikleri sınavlar gelmektedir. Bu sınavlara giren kişi sayısı her yıl artmaktadır. Sayının artmasına bağlı olarak her geçen yıl bu sınavların seçicilik düzeyinin daha yüksek olan ayırt edici sorular ile kamu atama puanlarının yükseldiği görülmektedir. Bu noktada sporcunun da atanabilmesi puanın yükselmesi ile orantılı düzeyde zorlaşmaktadır. Zaten hale hazırda atanama problemi yaşayan amatör branşlara sahip olan milli sporcular için, içinden çıkılması daha da zor bir hal almaktadır.

Sporcuların günümüzde icra etmiş olduğu bir sporda başarılı olabilmesini temel şartlarından birisi küçük yaşlarda başlamış olması ve yeteneğini en üst düzeyde kullanabilmesi için sporcunun yoğun bir biçimde antrenman yapması gerekmektedir. Bu bağlamda milli takım düzeyine gelebilmesi için standart bir sporcudan daha fazla antrenman ve yaşamında daha fazla şeyden fedakarlık göstermesi gerekir. Atanabilme şartını sağlayabilmek, milli sporcuların diğer adaylarla aynı doğrultuda değerlendirilmesi haksız olduğu düşünülmektedir. Özellikle amatör branşlara sahip milli sporcular için gerek kamu gerekse de özel sektör nezdinde sporculara kariyer planlamasını doğru ve etkili yapabilmesi için Gençlik ve Spor Bakanlığı, ilgili spor federasyonları ve üniversitelere büyük görevler düşmektedir. Amatör spor branşlara sahip milli sporcuların büyük bir çoğunluğu herhangi maaş vb. gelir elde etmeden sadece ailesinin desteği temel olmak üzere, çok cüzi miktardaki malzeme ve forma gibi bağlı buldukları kulüplerden destek almaktadırlar. Birçok spor işletmesinde gerekli bilgi ve donanıma sahip olmayan bireylerin istihdam edildiği görülmektedir.

Genelde popüler olan spor branşlarının istihdamı, profesyonel branşların popüleritesi ile orantılı olarak daha fazla iken, popüler olmayan spor branşlarında istihdamın çok olduğu bilinmektedir. Birçok profesyonel sporcu gerek özel sektör gerekse istihdam yolunda önü açık olduğundan atama şartlarını yerine getirmiş olmalarına rağmen, maddi olanakları doğrultusunda atanma talebinde bulunmadıkları görülmektedir. Milli sporcu ataması yapılırken branş bazında belirli kriterler belirlenerek, branşın dünyadaki popüleritesi ve zorluk

dereceleri iyi tespit edilmelidir. İlgili branşlarda ülke başarısı göz ardı edilmeden bu doğrultuda branş-branş ayrılarak atamalar belirlenmelidir. Profesyonel branşlarda sporcuların gerek kulüp gerekse de sponsorluktan aldıkları gelirler dikkate alınarak, özel sektörde istihdam noktasında önü açık olan branşların, atama noktasında öncelik belirlenirken bu önceliğin spordan gelir elde etmemiş ve amatör olarak spor hayatını sürdürmüş milli sporculardan yana kullanılması gerektiği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Aytaç, S. (2005). Çalışma Yaşamında Kariyer Yönetimi Planlaması Gelişimi ve Sorunları, 4 Nokta Matbaacılık Ltd. Şti., İstanbul.
- Balcı, A. (2016). Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeler. Pegem Akademi.
- Başer, E. (1998). Uygulamalı Spor Psikolojisi. Ankara: Bağırhan Yayınevi. s.20.
- Bayram, L., Yüceloğlu Keskin, D., Kabadayı, M., Bostancı, Ö. (2016). Üniversitede Eğitim Gören Milli Sporcuların Sorunlarının İncelenmesi. Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi, 1 (2) , 75-84.
- Bingöl, H. (2011). Olimpiyatlarda Derece Yapan Türk Sporcularının Kariyer Planlama Profillerinin Belirlenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Elâzığ.
- Bingöl, H. ve Gündoğdu, C. (2020). Sporda Kariyer Planlamasının Önemi. Sporda Yeni Akademik Çalışmalar-6, 119.
- Bolat T, ve Seymen O. A (2003). Örgütlerde İş Etiği ve Kariyer Yönetimi İlişkisi: Normatif Etik Boyutuyla Bir Değerlendirme. Yönetim Dergisi: İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü, 14(45), 3 - 19.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. Qualitative Research Journal, 9(2), 27-40.
- Bozyiğit, E., ve Gökbaraz, N. (2020). Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinde Kariyer Stresinin Belirleyicileri. Journal of Computer and Education Research, 8(15), 181-200.
- Çakto, P. ve Görgüt, İ. (2019). Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Gören Öğrencilerin Kariyer Planlama Süreçlerinin İncelenmesi. Uluslararası Spor Bilimleri Öğrenci Çalışmaları, 1(1), 69-80.
- Ekenci, G., ve İmamoğlu, A.F. (2002). Spor İşletmeciliği, Ankara Nobel Yayın Dağıtım, s:116-118-119-132.

- Erp c, S. C., Wylleman, P., & Zupan c, M. (2004). The Effect Of Athletic and Non-Athletic Factors on the Sports Career Termination Process. *Psychology of Sport and Exercise*, 5(1), 45-59.
- G de, O. ve Alkan, V. (1998). Denizli orta ğretim kurumlarındaki sporcu öğrencilerin derslerindeki ve spor yaşantılarındak başarılarının karşılaştırılması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 4, 14-21.
- G ndoğdu, C., Bingöl, H., Yücel, A. S., Bingöl, ř. ve Mutlut rk, N. (2012). Study on extents of career planning of Turkish athletes who have won medals at the Olympics with respect to their income level. * B International Refereed Academic Social Sciences Journal*, (6), 5-24.
- Karasar, N. (2005). Bilimsel araştırma yöntemi. Nobel Yayın Dağıtım.
- Kubilay,  . ve Bayansalduz, M. (2020). Rekreasyon Bölümü  ğrencilerinin Kariyer Planlama Stratejileri. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 8(22), 76-97.
- K  k ng r, E. (1999): Türk Hukukunda Sporcuların Hukuki Durumu, *Ankara Barosu Dergisi*, Yıl:56, 1999/1, 39-52.
- Marthinus, J. M. (2007). Psychological effects of retirement on elite athletes (Doctoral dissertation, Stellenbosch: University of Stellenbosch).
- Milli Eğitim Bakanlığı (2015). Millî Eğitim Bakanlığı  ğretmen Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği, Millî Sporcuların Ataması. 26.05.2021 Erişim Saati: 15:30. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=20694&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>.
- Spor Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2015). Spor Genel Müdürlüğü Sözleşmeli Spor Uzmanı ve Antrenör  alıştırılması Hakkında Yönetmelik. 26.05.2021 Erişim Saati:15:40.<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=4147&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>
- şirin, Y. E. ve Aydın,  . (2020) Spor Bilimleri Fakültesi  ğrencilerinin Kariyer Değerlerinin İncelenmesi. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*, 3(2), 317-330.
- Taylor, J. & Ogilvie, B. C. (1994). A Conceptual Model Of Adaptation To Retirement Among Athletes. *Journal of Applied Sport Psychology*, 6(1), 1-20.

- Turgut, M., Gökyürek, B. ve Yenel, F. (2004). Beden Eğitimi Ve Spor Yüksekokullarındaki Antrenörlük Eğitimi Ve Spor Yöneticiliği Bölümlerinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Bu Bölümleri Seçme Nedenleri ve Beklentileri Üzerine Bir Araştırma. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 5(1), 91-99.
- Uğur, A. (2003). İnsan Kaynakları Yönetimi, Sakarya Kitabevi, Sakarya, s. 246-247.
- Uyral, E. (2017). Sporcularda Emeklilik Dönemini Etkileyen Faktörler: Emeklilik Mi? Boşluk Mu?. Senex: Yaşlılık Çalışmaları Dergisi, 1 (1) , 20-32.
- Wylleman, P., Alfermann, D., & Lavallee, D. (2004). Career transitions in sport: European perspectives. Psychology of sport and exercise, 5(1), 7-20.
- Yaşar, O. M. ve Sunay, H. (2019). Spor Bilimleri Öğrencilerine Yönelik Kariyer Farkındalığı Ölçeğinin (KFÖ) Geliştirilmesi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi, 2(1), 7-22.
- Yavuz, C. ve Yücel, A. S. (2019). Spor Yöneticiliği Bölümü Öğrencilerinin Spora Yönelik Tutumlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 18(72), 2050-2058.
- Yaylacı Ö, G. (2006). Kariyer Yaşamında Duygusal Zekâ ve İletişim Yeteneği, Hayat Yayıncılık, İstanbul, s.86-87.
- Yıldız, S. M. (2008). Beden eğitimi ve spor öğretimi veren yükseköğretim kurumları ve istihdam durumları. Kastamonu Eğitim Dergisi, 16(2), 651-656.
- Ziyagil, M. A. (2014). Spor bilimleri alanında Türkiye'deki rekreasyon bölümlerinin Avrupa yükseköğretim yapısı ile uyumlaştırılması. CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 6(2), 1-10.

Modern Sporun Sosyolojik ve Tarihsel Temelleri

Murat TERLEMEZ¹

ÖZET

Amaç: Bu araştırmada, Emperyalizm Çağında ve Sanayi Devriminden sonraki zamanlarda modern sporun temellerinin belirlendiği, sporun İngiltere’de doğuşundan sonra diğer coğrafyalara nasıl yayıldığı ve ülkemizin modern sporlara geçişinin hangi zamanlarda gerçekleştiği incelemeye konu olmuştur.

Yöntem: Çalışmada tarama yöntemi kullanılmıştır.

Bulgular: Modern sporun temellerinin atıldığı Rönesans dönemi ile birlikte, spor din dışı etkinlik olarak algılanmıştır. 15. ve 16. yüzyıllarda beden eğitimi aracı olarak görülen spor, Restorasyon dönemi ve 18.-19. yüzyıllarda birçok dallarıyla gelişim göstermiştir. Mevcut haliyle sporun ilk hali ise İngiltere’de görülmüştür. Bu araştırmada, Emperyalizm Çağında ve Sanayi Devriminden sonraki zamanlarda modern sporun temellerinin belirlendiği, sporun İngiltere’de doğuşundan sonra diğer coğrafyalara nasıl yayıldığı ve ülkemizin modern sporlara geçişinin hangi zamanlarda gerçekleştiği gözlemlenmiştir.

Sonuç: Modern sporun temellerinin, Rönesans ile birlikte sporun tamamen din dışı etkinlik haline gelmesiyle atılmaya başlandığı görülmektedir. Batı düşünürlerinin, kiliselerin eğitim anlayışına, beden eğitimini de ekleyerek modern sporlara adımlar atılmaya devam edilmesine katkı sağladıkları görülmüştür. 15. ve 16. yüzyıllarda Hümanistlerin sporu beden eğitimi aracı olarak görmesiyle, uyumlu, zarif hareketler ve estetiğin ön plana çıkmasını sağlamış oldukları incelemeye derinlik kazandırmıştır.

Anahtar Kelimeler: Modern Spor, Rönesans, Emperyalizm, Sanayi Devrimi

ABSTRACT

Sociological and Historical Fundamentals of Modern Sports

Purpose: In this study, the foundations of modern sports were determined in the Age of Imperialism and after the Industrial Revolution, how sports spread to other geographies after its birth in England, and when our country's transition to modern sports took place has been the subject of investigation.

Method: Literature review method was used in the study.

Results: With the Renaissance period, when the foundations of modern sports were laid, sports were perceived as a non-religious activity. Sport, which was seen as a physical education tool in the 15th and 16th centuries, during the Restoration period and in the 18th-19th centuries. It has developed with many branches over the centuries. The first state of the sport in its current form was seen in England. In this research, it has been observed that the foundations of modern sports were determined in the Age of Imperialism and after the Industrial Revolution, how sports spread to other geographies after its birth in England, and when our country's transition to modern sports took place.

Conclusion: It is seen that the foundations of modern sports began to be laid when sports became a completely non-religious activity with the Renaissance. It has been seen that Western thinkers have contributed to the continuation of taking steps towards modern sports by adding physical education to the educational understanding of the churches. In the 15th and 16th centuries, when the Humanists saw sports as a means of physical education, they brought harmonious, graceful movements and aesthetics to the fore, adding depth to the study.

Keywords: Modern Sport, Renaissance, Imperialism, Industrial Revolution

¹ Marmara Üniversitesi, Doktora Öğrencisi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul /TÜRKİYE.
murat_terlmez@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-2305-061X

GİRİŞ

Sporun kelime anlamı, köken olarak Fransa’da zihinsel ve fiziksel haz anlamına gelen desport sözcüğünden gelmektedir (Ronald, 1992). Tarih öncesi çağlarda avcılarının, bir spor olarak avlanma ile ilgilenip ilgilenmediği kesin olarak bilinmese de, avlanma becerilerinin antik toplumlarda soyluluk ölçütü olarak sayıldığı kaynaklarca belirtilmektedir. Ayrıca spor, Eski Mısır’da çok yaygın olduğu, avlardaki Firavunların, ok atma becerilerini ve yeteneklerini güç gösterileri anlamında yaptıkları bilinmektedir. Eski çağlarda sporun dini gelenek ve adetlere araç olarak kullanıldığı bilinmektedir. Rönesans çağında sporun tamamen din dışı etkinlik haline bürünmesi ile modern spora geçiş sağlanmıştır. Bu dönemde kiliselerin eğitimlerine beden eğitimi de eklemesi modern sporlara atılan adım olarak gösterilmektedir. Hümanistlerin sporu, 15. ve 16. yüzyıllarda beden eğitimi aracı görmeleriyle zarif, uyumlu hareketler ve estetik ön plana çıkmaya başlamıştır. Günümüz sporu İngiltere’de doğmuş ve diğer coğrafyalara yayılmaya başlaması 17. yüzyılda olmuştur. Bu bağlamda Restorasyon Dönemi, Emperyalizm Çağı ve Sanayi Devrimi sonrası zamanlarda modern sporun gösterdiği gelişmeler ile ülkemizin modern sporlara geçişinin hangi zamanlarda gerçekleştiğinden bahsedilecektir.

Sporun Tanımı

“Spor” terimi Türkçe diline, Fransa’da aynı anlamda kullanılan “Sport” kelimesinden geçtiği belirtilmektedir. Köken olarak kelime anlamı Fransa’da Desport (zihinsel ve fiziksel haz) sözcüğünden gelmektedir. (Ronald, 1992). İnsanlık tarihinde olan hareket, uzunca gelişim ve değişim sürecinden geçerek, günümüzde spor olarak adlandırılan kavramdan yola çıkarak düzenli hareketlere ulaşılmıştır (Çumralıgil ve Görücü, 2007). Sporun tanımını oluşturan ve güçleştiren birçok etmen mevcuttur. Spor ile ilgili birkaç tanım vermek gerekirse, bu etmenler göz önünde bulundurularak oluşturulan kavramlar vardır. Spor, bir bireyin veya ekibin bir başkasına veya başkalarına karşı rekabet ettiği fiziksel güçlüğü ve beceriyi içeren bir etkinliktir. Bir başka tanıma göre spor, doğası ve organizasyonu gereği rekabetçi ve genel olarak spor olarak kabul edilen fiziksel efor veya fiziksel beceri gerektiren bir sonucu elde edebilen bir insan etkinliği anlamına gelmektedir. Bir başka tanımda ise sporu, bir dizi kural veya gümrük tarafından yönetilen ve genellikle rekabetçi bir şekilde üstlenilen fiziksel efor ve beceri içeren bir etkinlik olarak görmekteyiz (Web_1, 2014). Diğer bir tanımda ise spor, bireysel veya topluluk halinde yapılan, kendine özgü kurallar bütünlüğünden oluşan, genellikle yarışma odaklı olan fiziksel ve zihinsel yeteneklerin

gelişimini sağlayan, eğitici, eğlendirici ve keyif verici uğraşlar olarak dile getirilir (Açıkada, 1990).

Sporun Tarihsel ve Sosyolojik Süreci

Tarih öncesi çağlardaki avcılarının bir spor olarak avlanma ile ilgilenip ilgilenmediği tam olarak bilinmese de, avlanma becerilerinin antik toplumlarda soylu olma ölçütü olarak sayıldığı kesinlikle belirtilmektedir. Arkeolojik buluntular, Antik Çin’de top oyununun yaygın olduğunu ortaya çıkardı. Bununla birlikte, bu arkeolojik bulgular bir spor etkinliğinden çok bir eğlence ve beden eğitimi gibi görünmektedir. Spor, Eski Mısır’da çok yaygın olup, avdaki Firavunlar yeteneklerini ve ok atma becerilerini güç gösterileri için yaptıkları görülmektedir. Ayrıca top oyunları, güreş, zıplama ve sopa dövüşleri de ilgi çeken sporlar arasındaydı. Girit’te genç kız ve erkek çocuklar akrobatik becerilerini boğalara karşı test etmişlerdir. Bu yetenek şovunun bir spor mu yoksa dini bir tören mi olduğu belli değil. Modern çağlardan önce sporun en belirgin şekilde ortaya çıktığı yer, Antik Yunanistan olarak bilinir. Homer’in Ziyada adlı 23. kitabında, Patroklos’un ölümünden sonra cenaze oyunları şeklinde yapılan sporlardan bahsediliyor. Eski Yunan kültürü hem dini hem de din dışı sporları içerir. Spor ve dini törenlerin bir araya geldiği en ünlü düzenleme, M.Ö. 776’da yapılan, ancak daha önce başladığına inanılan Olimpiyat Oyunlarıdır. Olimpia oyunları, Tanrı Zeus onuruna gerçekleştirilirken, bu oyunlar Periodos adı altında düzenlenirdi. Bu yarışmalarda başarılı olan sporcular şiirsel çalışmalarına konu olmuş, heykelleri dikilmiş ve maddi olarak ödüllendirilmiştir. Her şehirde çıplak sporcuların çalıştığı bir “Gymnasioh” vardı. Antik Bizans ve Roma dönemlerinde spora, daha fazla savaş hazırlığına eğitim amacıyla bakılmıştır. Boks, güreş ve mızrak atma, koşmak ve disk atmaktan daha önemlidir. Eski Yunan oyunlarına ilgi, “Eski Hadrian İmparatorluğu” döneminde başladı. (Yağmur, 2010).

Ortaçağ uygarlıklarında spor daha az örgütlüydü. Fuar alanlarında ve mevsimsel festivallerde erkekler, tahıl veya kaya çuvallarını taşımak için yarışmalar yapar, kadınlar ise koşardı. Köy sakinlerinin en popüler sporu, bekar erkeklerin, evli erkeklerle veya köyün başka bir köy ile karşılaştığı ve her hareketin serbest bırakıldığı bir tür top oyunuydu. Ortaçağ dönemi ve Rönesans şehri sakinleri ok atma yarışlarıyla eğlenirlerdi. Yarışlara izleyici olarak gelen alt kesim halktan da koşan, zıplayan ve güreşen insanlara rastlanırdı. Turnuvalara asil soyular ve şövalyeler katılabilirdi. Şövalyelerin atları ile rakiplerini devirmeye çalıştıkları bu turnuvalar aynı zamanda savaşma yeteneklerini gösterdikleri bir alandı. Kazananlar, ödülün yanı sıra mağlup olanlardan fidye alırdı. 12. ve 16. yüzyıllar arasında diğer mücadele biçimlerinin uygulanmasıyla, bu turnuvalar çok kanlı bir şekilde dönüştü (Sağlam, 2014).

Modern Spor Anlayışı

Spor, çağımızın modern toplumlarında kültürel ve refah düzeylerinin bir göstergesi olarak anlam kazanan ve sosyal hayatın tüm yönlerini etkileyen önemli bir sosyal olgudur (İmamoğlu, 1992). Rönesans ile birlikte, spor tamamen din dışı bir etkinlik haline geldi. “Rönesans-Yeniden Doğuş hareketi” ile Batı’da yetişen kafa adamları kilisenin eğitim anlayışına karşı insan eğitiminde sadece ruhsal eğitimin değil, aynı zamanda beden eğitiminin de olması gerektiği görüşünü savundular (Aytaç, 1992).

Hümanistlerin sporu beden eğitimi aracı olarak görmeleri yarışma olgusunu gölgede bıraktı. 15. ve 16. yüzyıllarda sporda uyumlu hareketler ve estetik ortaya çıktı. Bu uyumlu hareketler ve estetik bakımından Bale sporu ön plana çıktı. Atların yetiştirilmesinde, hız ve dayanıklılıktan ziyade zarif hareketlere dikkat edildi. Sporcular arasındaki mücadeleden ziyade dışarıdan görünümünün soyluluğu ve incelikli davranışlarına öncelik verildi. Eskrim sporu bile bir sanat olarak kabul edildi. Floransa’da oynanan Calcio oyunu, bugünün futboluna benzeyen üst düzey zarif hareketlere sahne olması açısından değerlendirildi (Sağlam, 2014).

Mevcut haliyle, spor ilk olarak İngiltere’de 17. yüzyılda görülmüştür. Restorasyon döneminde ve 18. yüzyılda kriket organize bir şekilde yayılmıştır. Değişken güçte olan sporcuların aynı yarışta yer almasını önlemek için, yaşa ve ağırlığa göre kategorize edildi. Bir başka popüler spor olan boks 1867’de yapıldı, kurallar yeniden düzenlendi. 18. ve 19. yüzyıllarda birçok farklı spor dalı gelişti; Kuralların standartlaştırılması için birçok ulusal kuruluş faaliyete geçirildi. Ligler, gelişmekte olan şehirler ve mahalleleri arasında rastgele eşleşmeleri ortadan kaldırmak için kuruldu (Yağmur, 2010).

19. yüzyıla gelince 1863 senesinde İngiltere’de Ortaçağ halk futboluna benzer yeni bir tip futbol ortaya çıkarmak amacıyla Futbol Birliği kuruldu. 1880 senesinde ise Amatör Atletizm Birliği kuruldu. Bu dönemde Amerika Birleşik Devletleri’nde Ragbi sporu ve Amerikan Futbolu gelişme göstermeye başladı. Modern sporlar İngiltere ve Amerika Birleşik Devletlerinden dünyaya açıldı. İngiltere ise, Rönesans Döneminde Fransa’ya dayanan Tenis benzeri sporları, kökenleri başka uluslarda olmasına rağmen modernleştirerek yaymaya başladı (Web_2, 2014). 19. Yüzyıl’ın sonlarına doğru 1894 senesinde Pierre de Coubertin öncülüğünde Uluslararası Olimpiyat Komitesi kuruldu. 1896 senesinde ise ilk Modern Olimpiyat Oyunları organize edildi (TMOK, 1985).

Emperyalizm Çağında Avrupa ülkeleri ile Amerika Birleşik Devletleri, sömürge altına aldıkları Afrika ve Asya ülkelerinin bir bölümünün geleneksel sporlarını bastırarak modern sporları bu ülkelere getirdiler. Batılı olmayan ülkelere Japonya ise, geleneksel sporu olan Sumo Güreşinin popülarlığını arttırmıştır. Yine Japonya Judo sporunda Modern Olimpiyat Oyunlarına katkı sağlamayı başarmıştır. 20. yüzyıl sporunda 1904 senesine gelindiğinde Uluslararası Futbol Federasyonu kuruldu. 1912 yılında ise Uluslararası Amatör Atletizm Federasyonu kurularak modern sporlara geçiş sağlanmış olmaya başladı (Web_2, 2014).

Sanayi Devrimince desteklenen bilimsel gelişmeler, modern sporlara geçişte önemli rol oynamıştır. Sanayi Devriminden sonra atletizmciler, bedensel olarak en üst seviyelere ulaştırılmak üzere sistemli ve planlı bir biçimde çalıştırılmıştır. En üst seviyeye ulaşma isteği rekor kavramını ortaya çıkarmıştır (David, 1992). Basketbol ve Voleybol gibi yeni modern sporlar pazara sürülen yeni bir ürün gibi, istenen özellikleri karşılayacak biçimde özel olarak geliştirilmiştir. Kapitalizm ile birlikte 20. Yüzyılda toplumun temel değerleri olan laikliği, ulus kavramını, bürokrasiyi, uzmanlaşmayı, ölçme - değerlendirmeyi yansıtır olmuştur. Çoğu fikir adamı ve toplum bilimci modern anlamda sporu, sanayi kapitalizminin bir ürünü ve yansıması olarak kabul etmiştir. Kapitalist girişimcilik, sporun pazarlanabilir bir ürün olarak modernleştirilmesinde önemli rol oynamış ve televizyon ile diğer iletişim araçlarını da kullanarak pazarlanabilir bir mal haline getirmiştir. 20. yüzyılda boş zamanı değerlendirmek için oynanan geleneksel oyunların, modern spor dallarına dönüştürülmesinde okulların ve üniversitelerin de katkıları olmuştur (Yanmıyan ve Yıldız, 2021).

Modern futbol İngiltere’de Victoria döneminde birkaç genç tarafından geliştirilerek oynanmaya başladı. Kürek sporu ile pist ve alan atletizmi modern biçimlerini İngiliz ve Amerika Birleşik Devletleri’nin üniversitelerinde aldı. Modern sporlar İngiltere’de ortaya çıkarken, modern beden eğitimi, yani jimnastik 18. yüzyılın sonu ile 19. yüzyılın başında Almanya’da ve İskandinav ülkelerinde gelişme göstermiştir. Jimnastik bir yarışma biçimi olarak kabul görmediği sürece ilgi görmemiştir. Sporun ticarileşmesi karşısında amatörlük kavramı ortaya atılmış ve Olimpiyat Oyunlarına spordan gelir elde etmeyen amatör oyuncuların katılması kararlaştırılmıştır. Amatörlerin en iyi seviyeye ulaşma isteği geniş yatırım ile yoğun bir çalışma gerektirdiğinden başka bir işle uğraşmayan büyük paralar kazanan amatör atletler ortaya çıkmıştır. Amatör ve profesyonellik arasındaki ayrım 20. yüzyıl sonunda, spor dünyasında tartışma konusu olmuş ve modern spor anlayışının temel prensipleri Olimpizm Felsefesi adı altında bütün dünyaya yayılmıştır. Modern Olimpiyat Oyunlarının kurucusu olan ve organizatörlüğü görevinde bulunan Beynelmillel Olimpiyat

Komitesinin kuruluş tüzüğüne, günümüzde Olimpik Antlaşma dile getirilmektedir. Bu komite, kendisi bir baron ve aynı zamanda pedagog olan Fransız Pierre De Coubertin'in planlamalarıyla kurulmuş olup, Modern Olimpiyat Oyunları'nın başlatılması gerçekleştirilmiştir (TMOK, 1998).

Beynelmielel Olimpiyat Komitesi'nin çok az bir topluluk tarafından kurulduğuyula ilgili Kurthan Fişek (1998) Spor Yönetimi adlı kitabında şu ifadeler yer verir: "Bir kere, uluslararası spor hiyerarşisinin en üstünde yer alan ve "Olimpiyat Akımının Mütevelli" olan Olimpiyat Komitesi, 1894 yılında, çeşitli ülkelerin seçilmiş sorumlu temsilcilerinin değil, biri Kuzey Amerikalı, biri Güney Amerikalı, biri Okyanuslu, geri kalanları da Avrupalı 14 sporcu ve eğitimcinin bir araya gelmeleriyle kurulmuştur". Beynelmielel Olimpiyat Komitesi'nin kuruluş metninde şu ifadeler yer alır; "Beynelmielel Olimpiyat Komitesi, 23 Haziran 1894 yılında Paris'te kurulmuş olup, merkezi İsviçre'nin Lozan şehrinde. Beynelmielel Olimpiyat Komitesi, Modern Olimpiyat Oyunları'nın denetim ve gelişiminden sorumlu olan, kazanç amacı gütmeyen, üye ülkelerdeki temsilcilerini, o ülke uyrukları arasından kendisi seçen, Beynelmielel hukuk ilke ve kurallara göre kurulmuş, tüzel kişiliği bulunan, ferdi üyelikleri kalıcı nitelikte, hükümetler arası olmayan (hükümet dışı) bir daimi kuruluştur". Beynelmielel Olimpiyat Komitesi'nin kuruluş amacı ise; "Sporun temeli ve gereği olan bedenî ve zihnî nitelikleri geliştirmek, gelişmesine katkıda bulunmak; daha güzel ve barışsever bir dünya oluşturulması amacıyla, sporu kullanarak, genç insanları anlayış, dostluk ve kardeşlik duygusuyla donatmak; Olimpik ilkeleri tüm dünya devletleri arasında yayarak uluslararası anlayış ve sistemin gelişmesine katkı yapmak; bütün bu amaçların ve dünya barışının sembolü olarak dört yılda bir yapılan Olimpiyat Oyunları ile spor temelinde bütün dünya ülkeleri sporcularını bir araya getirmektir". Beynelmielel Olimpiyat Komitesi tüm dünya sporunu kurum ve kuruluşlarla içine almaktadır. Bu kurum ve kuruluşlar; Beynelmielel Spor Federasyonları (BSF), Millî Olimpiyat Komiteleri, Millî Spor Federasyonları ve Spor Kulüpleridir (TMOK, 1991).

Ülkemizde Modern Sporun Doğuşu

Ülkemizin Millî Olimpiyat Komitesi, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bir süre sonra devreye girmiştir. Selim Sırrı Tarcan ve Ali Sami Yen önderliğinde teşkilatlanan Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı'nın bünyesinde yer almıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda Beynelmielel Olimpiyat Komitesi'nin komite temsilcisi Selim Sırrı Tarcan'ın, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinden itibaren, komite üyesi olduğu bilinmektedir. Ancak bu üyelik hiçbir zaman resmîyet kazanmamıştır. Üyelik, Beynelmielel Olimpiyat Komitesi

Başkanı Coubertin ile Selim Sırrı Tarcan arasında gerçekleşen bir görüşmeden ibaret olduğu bilinmektedir. Ancak Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bir süre sonra bu üyelik resmîyet kazandı. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan hemen sonra, Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı Mustafa Kemal Atatürk tarafından kamu yararına dernek olarak kabul edildi. Bu derneğin bünyesinde yer alan Millî Olimpiyat Komitesi'ne, Mustafa Kemal Atatürk tarafından 1924 Paris Olimpiyat Oyunlarında ülkemizin temsil edilmesi için bir miktar ödenek ayrıldı (San, 1985).

Osmanlı Döneminde 1868 senesinde Mekteb-i Sultani'nin açılmasıyla spor, modern bir eğitim kurumuna, modern bir yapıya bürünmüştür. Beden Eğitimi Öğretmeni John Amaros, ülkemizde batı sistemi ile Jimnastik sporunu derslerde uygulayarak sporun ve amatör sporculuğun gelişimine önemli derecede katkı sağlamıştır. Osmanlı Döneminde başlıca ticaret limanlarının olduğu şehirlere yerleşen İngilizler, futbolu ülkemize getirip yayma başarısı gösteren kişiler olmuştur. Ülkemizde ilk Türk futbol kulübü, İstanbul'un Kadıköy semtinde, Fenerbahçe'nin kuruluşuna da önderlik edecek olan Fuat Hüsnü Kayacan ve Reşat Danyal tarafından 1899 senesinde Black Stoking adıyla kurulmuştur. Ülkemizde ilk futbol kulübü ise İngiliz olan James Lafontaine ve Horace Armitage adında iki kişi tarafından 1902 senesinde kurulan Cadı Keuy FC olmuştur (Afyoncu, 2017).

Olimpiyatların kurucusu Coubertin'in yönlendirmesiyle 1908 senesinde Selim Sırrı Tarcan tarafından Osmanlı Milli Olimpiyat Cemiyeti kuruldu. Selim Sırrı Tarcan İsveç ülkesinde eğitim aldıktan sonra 1911 senesinde ülkede beden eğitimi ve jimnastikle ilgili çalışmaların hız kazanmasını istemiş, amatör ve profesyonel sporculuğa geçiş dönemini başlatmıştır. Selim Sırrı Tarcan'ın girişimleri üzerine düzenlenen İdman Bayramı faaliyetleri kapsamında ülkede spor geniş kitlelere ulaşmıştır. Türkiye'de kurulan ilk spor kulüpleri şu şekilde sıralanmaktadır; Yelken Kulübü (1912), Atıcılık Kulübü (1913), Kayak Kulübü (1915), Voleybol Kulübü (1919), Basketbol Kulübü (1920) ve Atletizm Kulübü (1922). Türkiye'de Kurulan İlk Spor Federasyonları ise şu şekildedir; Futbol Federasyonu (1922), Atletik Sporlar (Atletizm, Bisiklet, Eskrim, Tenis, Yüzme, Atıcılık ve Binicilik) Federasyonu (1922), Güreş (Güreş, Halter, Boks) Federasyonu (1922), Basketbol Federasyonu (1934), Kürek Federasyonu (1939), Voleybol Federasyonu (1958), Halter Federasyonu (1960), Masa Tenisi, Kayak ve Judo Federasyonu (1966). 1923 senesinde kuruluşu 1936 senesine kadar faaliyetlerini sürdüren Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı ulusal bir spor yönetimi arayışının başlangıcı olmuştur. 1936 ile 1938 senesi arasında faaliyet gösteren Türk Spor Kurumu, Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı'nın kapanmasıyla birlikte aynı yıl içinde geçici süreyle

kurulan Türk Spor Kurumu ülkedeki tüm spor çalışmalarını üstlenmiştir. 1938 senesinden itibaren Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü kurulup 1938-1942 arasında Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde devam etmiştir. Bu Genel Müdürlüğün amacı gençlere okullarda ve okul dışında, beden eğitimi çalışmaları yaptırmak, amatör ve profesyonel spor çalışmalarını düzenlemek olarak belirlenmişti. 1951-1952 yıllarında Futbolda Profesyonellik kabul edilip yeni bir çağ açıldı. Ülkemizde 1969 senesine gelindiğinde ise Gençlik ve Spor Bakanlığı kurulmuş olup, 1974'ten itibaren ise Ankara, İstanbul ve Manisa' da Spor Akademileri yerlerini almıştır (Büyük Larousse, 1993).

TARTIŞMA ve SONUÇ

Modern sporun temellerinin, Rönesans ile birlikte sporun tamamen din dışı etkinlik haline gelmesiyle atılmaya başlandığı görülmektedir. Batı düşünürlerinin, kiliselerin eğitim anlayışına, beden eğitimini de ekleyerek modern sporlara adımlar atılmaya devam edilmesine katkı sağladıkları görülmüştür. 15. ve 16. yüzyıllarda Hümanistlerin sporu beden eğitimi aracı olarak görmesiyle, uyumlu, zarif hareketler ve estetiğin ön plana çıkmasını sağlamış oldukları incelemeye derinlik kazandırmıştır. Mevcut haliyle spor İngiltere'de doğmuş olduğu, diğer coğrafyalara yayılmaya başladığı, Restorasyon Döneminde ve 18. yüzyılda ise kriket ve boks sporunun yayılma gösterdiği önümüze çıkmaktadır. 18. ve 19. yüzyıllarda birçok spor dalı gelişme göstererek, farklı ulusal kuruluşlar faaliyetlerine başlamış ve spor kurallarını standartlaştırmış oldukları da kaynaklarda belirtilmektedir. 19. Yüzyıla gelince Ortaçağ futboluna benzer yeni tip futbol sporu ortaya çıkarmak amacıyla 1863 yılında Futbol Birliği kurulmuş olup yine bu dönemde İngiltere ile birlikte bir diğer modern sporlara öncülük eden ABD'de Ragbi ve Amerikan Futbolu gelişme göstermeye başlamış olması modern sporların ileri dönemlere doğru uzanacağı anlaşılmıştır. Yine bu dönemde İngiltere, kökenleri Fransa'ya dayanan Tenis benzeri sporları modernleştirerek yaymaya başladığı gözlemlenmiştir. 19. yüzyılın sonlarına doğru 1894 yılında Uluslararası Olimpiyat Komitesi kurulmuş ve 1896 yılında ise Modern Olimpiyat Oyunları organize edilmiş olduğu ortaya çıkmaktadır. Emperyalizm çağında ABD ile Avrupa ülkeleri, sömürge altına aldıkları Asya ve Afrika ülkelerinin bir bölümünün geleneksel sporlarını bastırarak, modern sporları bu ülkelere getirmişlerdir. Batılı olmayan ülkelere Japonya, geleneksel hale gelen Sumo sporunu Modern Olimpiyat Oyunlarına sokmayı başardığı kaynaklarda yer almaktadır.

20. yüzyılda 1904 yılında Uluslararası Futbol Federasyonu, 1912 yılında ise Uluslararası Amatör Atletizm Federasyonu kurularak modern sporlara geçiş sağlanmaya başladığı göze çarpmaktadır. Sanayi Devrimiyle birlikte ortaya çıkan bilimsel gelişmeler

ışığında atletler, bedensel olarak rekor seviyelere çıkmalarını sağlamak amacıyla sistemli biçimde çalıştırılmış oldukları gözlemlenmektedir. Sanayi Devriminden sonra Basketbol ve Voleybol gibi yeni modern sporlar ortaya çıkmaya başladığı da karşımıza çıkmaktadır. Kapitalizm ile birlikte Kapitalist girişimcilik, sporun pazarlanabilir bir ürün olarak modernleşmesinde önemli rol oynadığı ortaya çıkmıştır. 20. yüzyılda boş zamanı değerlendirmek amacıyla oynanan geleneksel oyunların, modern sporlara evrilmesinde üniversite ve okulların katkıları olduğu anlaşılmıştır. Modern Futbol, İngiltere’de oynanmaya başlamış olup, kürek sporu ile pist ve alan atletizmi modern hallerini İngiliz ve ABD üniversitelerinden almış olup, modern beden eğitimi ise 19. yüzyılın başında İskandinav ülkeleri ve Almanya’da gelişme gösterdiği gözlemlenmektedir. Sporun ticarileşmesi karşısında antrenörlük kavramının ortaya atılması ile Olimpiyat Oyunlarına spordan gelir elde etmeyen amatör sporcular katılım göstermeye başlaması görülmüştür. Amatör ve profesyonellik arasındaki ayrım 20. yüzyıl sonunda, spor dünyasında tartışma konusu olmuş ve modern spor anlayışının temel prensipleri Olimpizm Felsefesi adı altında bütün dünyaya yayılmış olduğu ortaya çıkmaktadır. Modern Olimpiyat Oyunlarının kurucusu Fransız De Coubertin, Beynelmül Olimpiyat Komitesini kurup, olimpik antlaşmayı sağlayarak Modern Olimpiyat oyunlarının başlatılmasını gerçekleştirdiği görülmektedir. Osmanlı Döneminde 1868 yılında Mekteb-i Sultani’nin açılması ile birlikte spor modern bir yapıya bürünmüş olup, Beden Eğitimi Öğretmeni John Amoros, Osmanlı Döneminde batı sistemi ile jimnastik sporunu derslerde uygulayarak ülkemizde sporun yayılmasına önemli katkılar sağladığı gözlemlenmiştir. 1908 yılında Selim Sırrı Tarcan tarafından Osmanlı Milli Olimpiyat Cemiyeti kurulmuş olup yine Selim Sırrı Tarcan tarafından beden eğitimi ile ilgili çalışmalar hız kazandırılmıştır. Selim Sırrı Tarcan tarafından düzenlenen İdman Bayramı etkinlikleri, ülkemizde sporun geniş kitlelere yayılmasına katkı sağladığı görülmektedir. Ayrıca başlıca ticaret limanlarının olduğu şehirlere yerleşen İngilizler, futbolu ülkemize getirip yayma başarısı gösteren kişiler olduğu gözlemlenmiştir.

KAYNAKLAR

- Açıkada C, Ergen E, (1990). Bilim ve Spor, Ankara: Büro Tek Ofset Matbaacılık, (Spor Şurası) Sporda Eğitim ve Öğretim Komisyonu Raporu, Ankara, 8-10.
- Afyoncu E, (2017). Sabah.com.tr, Sabah Gazetesi, 130 Yıllık Tutkumuz Futbol, Erişim Tarihi: 09.04.2020.
- Aytaç K, (1992). Avrupa Eğitim Tarihi. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.
- Büyük Larousse, (1993). Larousse (Milliyet Bas.), İstanbul: Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi.
- Çumralıgil B, Görücü A, (2007). Örgütlenme Yönetim Biçimleriyle Spor, Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları.
- Fişek K, (1998). Spor Yönetimi, Bağırhan Yay., Ankara, s. 151.
- GSGM TMOK, (1991). Olimpiyat Oyunları'na Aday Olma Kılavuzu. Ankara.
- İmamoğlu, A.F., (1992). İkibinli Yıllara Doğru Türk Sporuna Üzerine Bazı –Gözlemler, G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 8(1), 63-72.
- Ronald H, (1992). L'histoire en mouvements (Fransızca), Paris: Armand Colin, 58.
- Sağlam E, (2014). Spor Tarihinin Kökeni ve Gelişimi, saglamemre.blogspot.com.
- San H, (1985). Belgeleri ile Türk Spor Tarihinde: Olimpizm veya Olimpik Hareket, 2. Kitap, Hürriyet Ofset Matbaacılık, İstanbul, s. 57.
- Sansone, David (1992). Yunan Atletizm ve Sporun Doğuşu, s. 72. California Üniversitesi Yayınları. ISBN 0-520-08095-5.
- TMOK, (1998). Olimpik Hareketler, İstanbul, S. 19.
- TMOK, (1985). Olimpik Hareket, Gül Matbaası, İstanbul.
- Web_1, (2014). Topendsport.com, Spor Nedir?, <https://www.topendsports.com/sport/what-is-a-sport.htm>, Erişim Tarihi: 06.04.2020.
- Web_2, Modern Spor Üzerine, temizspor.com, <http://www.temizspor.com/makaleler/80-modern-spor-uezerine>, Erişim Tarihi: 08.04.2020.
- Yağmur, (2010). Msxlab.org, Spor Nedir? Sporun Tarihi, <https://www.msxlab.org/forum/spor/29306-spor-dallari.html>, Erişim Tarihi: 07.04.2020.
- Yanmıyan S, Yıldız G, (2021). Spor Sponsorluğunun Spor Endüstrileştirmesi, Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar, 5(15), 163-170.

Ortaokullarda Öğrenim Gören Kız Öğrencilerin Beden Eğitimi Ve Spor Dersine Karşı Tutumları (Erzurum İli Örneği)*

Mehmet Şirin GÜLER¹, Rüstem YILMAZ²

ÖZET

Amaç: Bu araştırma Erzurum ili Yakutiye ilçesinde ortaokulda öğrenim gören kız öğrencilerin beden eğitimi ve spor dersine ilişkin tutumlarını saptamak amacı ile yapılmıştır.

Yöntem: Araştırmaya Erzurum Merkez Yakutiye İlçesinde bulunan ortaokullarda 5-6-7 ve 8. sınıflarda öğrenim gören toplam 413 kız öğrenci katılmıştır. Araştırmada Demirhan ve Altay (2001) tarafından geliştirilen, 12'si olumlu 12'si olumsuz olmak üzere toplam 24 maddeden oluşan Beden Eğitimi ve Spor Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Ayrıca örneklem grubuna 8 maddelik kişisel bilgi formu uygulanmıştır. Elde edilen veriler; SPSS 24.00 paket programı kullanılarak ortaya çıkarılmıştır. Verilerin analizinde bağımsız örneklem T testi, Levene F Testi sonucuna göre ($F= 29,170$, $p< 0,05$) Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) yerine ilişkisiz ölçümler için Kruskal Wallis H Testi yapılmış olup, Kruskal Wallis-H testi sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere Mann Whitney U Testi yapılmıştır ve bu sonuçlar dikkate alınmıştır.

Bulgular ve Sonuç: Araştırma sonucunda öğrencilerin beden eğitimi ve spor dersine yönelik olumlu tutum sergiledikleri gözlemlenmiştir. Öğrencilerin beden eğitimi ve spor dersine yönelik tutumlarının; yaş, sınıf düzeyi, okul başarı puanı, spor salonu, anne öğrenim durumu, baba öğrenim durumu, ailede aktif spor yapan birinin olup olmadığı, aile gelir düzeyi değişkenleri açısından anlamlı farklılıklar gösterdiği saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Beden Eğitimi, Spor, Tutum, Kız öğrenciler.

ABSTRACT

Attitudes of Female Students in Secondary Schools Towards Physical Education And Sports (Erzurum Province Sample)

Purpose: This research was conducted with the aim of determining the attitudes of female students studying in secondary school in Yakutiye district of Erzurum province towards physical education and sports lessons.

Method: A total of 413 female students, 5th grade, 6th grade, 7th and 8th grade, studying at secondary schools in Erzurum Yakutiye District participated in the research. The Physical Education and Sports Attitude Scale, which was developed by Demirhan and Altay (2001), consisting of a total of 24 items, 12 positive and 12 negative, was used in the study. In addition, an 8-item personal information form was applied to the sample group. The obtained data were analyzed by using the SPSS 24.00 package program. Independent sample T-test and One-Way Analysis of Variance (ANOVA) were used in the analysis of the data. According to the Levene F Test result ($F= 29,170$, $p< 0.05$), Kruskal Wallis H Test was used for unrelated measurements instead of One-Way Analysis of Variance (ANOVA), and Mann Whitney U Test was performed to determine which groups caused the significant difference determined after Kruskal Wallis-H test and these results were taken into account.

* *Bu çalışma Doç. Dr. Mehmet Şirin Güler danışmanlığında Rüstem Yılmaz tarafından yazılan yüksek lisans tezinden esinlenilerek yaratılmıştır.

¹Kafkas Üniversitesi Sarıkamış Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Kars/TÜRKİYE
mehmet0910@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-6014-0636

²Kafkas Üniversitesi Sarıkamış Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Kars/TÜRKİYE
rstmylmz25@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-6911-8320

Results and Conclusion: As a conclusion of the research, it was observed that the students exhibited positive attitudes towards physical education and sports lessons. It has been determined that students' attitudes towards physical education and sports lessons show significant differences in terms of age, grade level, school success score, sports hall, their mother's and father's education status, whether there is someone actively doing sports in the family or not, and family income level variables.

Keywords: Physical Education, Sports, Attitude, Female students.

GİRİŞ

Toplumumuzda bireylerin yeteri kadar spor yapmaya önem göstermedikleri bilinmektedir. Bu durumun nedeninin ise yapılan çalışmalar doğrultusunda, küçük yaşlarda bireylerin katılmış olduğu beden eğitimi dersine karşı oluşturduğu olumsuz tutumların olduğu saptanmıştır. Bireyin küçük yaşlarda beden eğitimine karşı oluşturulan olumsuz tutumların, daha sonraki yaşantılarında da sürdürdükleri görülmüştür. Silverman ve Subramaniam (1999)'a göre tutum, herhangi bir etkinliğe başlayıp başlamamayı ve o etkinliği sürdürmeyi, etkileyebilir. Yaşamımızda sürekli iniş ve çıkışların olması, bireyde anlık ve kalıcı duyguların oluşmasına neden olmaktadır (Aygün, 2020).

Öğrenciler okula devam ettikleri sürece dersleri, öğretmenleri ve sınıf arkadaşlarıyla ilgili genelde olumlu düşünceler oluştururlar. Kurallara uymak için çaba sarf ederler, arkadaşlarıyla uyum içinde çalışırlar, arkadaşlarına karşı saygılı olurlar ve serbest zamanlarında faydalı etkinlikler yaparlar. Öğrencilerin bu davranışlarında, oluşturdukları tutumun önemli olduğunu söyleyebiliriz. Bu anlamda tutum, kişiyi karşılaştığı insanlar, öğeler ve durumlarla ilgili bazı bilindik davranışlar göstermeyi zorunlu hale getiren eğilimler olarak ortaya çıkmaktadır (Demirhan ve Altay 2001).

Eğitimciler, beden eğitimi dersinin genel eğitimin ayrılmaz bir parçası olduğunu düşünmektedirler. İlkokulda ve ortaokullarda beden eğitimi dersinde öğrencilere uygulanan programının her alanda öğrencilerin olumlu duygularının geliştirerek, hayatları boyunca öğrenme durumuyla, öğrencilerin planlamadaki kazanımları gerçekleştirmesine katkı sağlaması beklenmektedir (Yaylacı, 1998).

Tutumun dışarıdan gözlenebilir bir durum olmadığını fakat kişinin izlenebilir davranışlarından hareketle dolaylı olarak kabul edildiğini ve o kişiye özgü bir durum olduğunu anlarız. O halde tutum, izlenebilir bir davranıştan çok, davranışa hazırlayıcı durumdur. Tanımı yeniden ele aldığımızda, düşünce, his ve davranışların bir düzen içerisinde yer alması söz konusudur. Yani tutumun oluşturduğu yalnız davranış eğilimi veya bir duygu değil, davranışla duygunun düşüncenin bütünleşmesidir. Bu bize, tutumun bilişsel, edimsel ve

duyuşsal olarak üç bileşenden oluştuğunu göstermektedir. Bu bileşenler genelde birbirlerinden etkilenirler. Tutarlılık göstererek birbirlerini tamamlar (Hotaman, 1995).

Tutumun bilişsel tarafı, kişinin tutumunun ögesi hakkındaki bilgi, duygu ve inançlarını kapsar. Beden eğitimi dersinin insanın sağlığı açısından önemini anlama gibi. Duyuşsal tarafı, tutumun ögesini sevmeye, içselleştirmeye ya da dışlamaya götüren duygulardır. Dersinden hoşlanıp hoşlanmama gibi. Edimsel tarafı ise; tutum ögesine dair birtakım davranışlarda bulunma, bazı hareketler ortaya çıkartmaktır. Derslerine devamlı katılım, göstermesi gibi açıklayabiliriz (Demirhan ve Altay 2001).

Wersch grubu (1992)'na 11-13 yaşlarındaki kızların beden eğitimi ve spora erkeklerden daha çok önem verdikleri fakat 14 yaşından itibaren ise bu durumun, tersine döndüğünü erkekler kızlara oranla beden eğitimi dersine daha çok önem verdiklerini bulmuştur. Sharples (1969)'a göre genelde yaşları küçük öğrencilerin kendilerinden yaşça büyük öğrencilerle kıyaslandığında beden eğitimi ve spora dair pozitif davranışlar gösterdiğini bulmuştur. Hanadyna ve Thomas (1979), 1.Sınıftan başlayarak 8.sınıfa kadar 3000 öğrenciyle yaptığı çalışmada, sınıf seviyesi artıkça beden eğitimi dersine ilişkin pozitif davranışların azaldığını bulmuştur (Demirhan ve Altay 2001).

Özellikle kız çocuklarının eğitim ve öğretimden uzak olduğu gelişmekte olan ülkelerde beden eğitimi ve spor dersine karşı negatif tutumlarının, gelecekte anne olacak bugünün kız çocuklarının, beden gelişmesini de olumsuz yönde etkilediği ön görülmektedir. Ülkemizde de kızların okula gitmesine yönelik değişik kampanyalar yapılarak bu sorunun üstesinden gelmeye çalışılmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı ve UNICEF işbirliğiyle, konu ile ilgisi olan kamu ve kuruluşları, sivil toplum örgütleri ve yerel yöneticilerin katılımı ve de katkılarıyla ilköğretim döneminde olan (6-14 yaş) kızları eğitim sistemine dâhil ederek, okula devam etmeleri için gerekli önlemleri alarak, eğitimde erkek ve kız arasındaki eşitliği sağlamaya çalışılmaktadır. Bütün vatandaşların zorunlu eğitimden yararlanması, eğitim öğretimde fırsat ve imkânların eşitliğinin olması, eğitime ulaşmadaki sıkıntıların giderilmesi Milli Eğitim Bakanlığının ana görevidir. Bu hedefe ulaşmak için kanunla belirtilen görevlerin yanında ulusal ve milletlerarası projelerde uygulamaya çalışılmaktadır. Kız çocuklarının okula kaydolmasına, devam etmesine destek kampanyaları da bu gaye doğrultusunda uygulanmaya başlanılmıştır (Holoğlu, 2006).

Bu araştırma; ortaokullarda öğrenim gören kız öğrencilerin beden eğitimi ve spor dersine ilişkin tutumlarını çeşitli değişkenlere göre (yaş, sınıf seviyesi, okul başarı puanı, okulunda spor salonu bulunup bulunmaması, annesinin-babasının öğrenim durumu, ailesinde

aktif olarak spor yapan var mı, ve ailesinin gelir düzeyi) inceleyerek tutumları hakkında bilgi sahibi olduktan sonra kız öğrencilerde oluşan olumsuz tutumun ortadan kalkması için gerekli önlemleri alarak beden eğitimi ve spor dersini sevdirek sporu yaygınlaştırmak için yapılmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Ortaokulda öğrenim gören kız öğrencilerin beden eğitimi dersine karşı tutumlarını araştırmak için yapılan bu çalışma tarama modeli kullanılarak, Kafkas Üniversitesi Sağlık Bilimleri fakültesi girişimsel olmayan araştırmalar Etik Kurul komisyonunca 01.07.2021 tarih ve 18.numaralı oturumunda incelenmiş ve etik kurul alınmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2020-2021 eğitim öğretim yılı içerisinde Erzurum Merkez Yakutiye İlçesinde bulunan ortaokullarda öğrenim gören 735 kız öğrenci örneklemi ise; yine aynı ilçede bulunan dört farklı ortaokulda 5, 6, 7 ve 8. sınıflarda okuyan 413 kız öğrenciden oluşmaktadır.

Veri Toplama Aracı ve Teknikleri

Veriler iki bölümden oluşmuş ölçekler kullanılmıştır. Ölçeğin ilk bölümünde bu çalışma yapanın oluşturduğu kişisel bilgi formu, ikinci bölümünde ise öğrencilerin tutumlarını ölçebilmek için; Demirhan ve Altay (2001) tarafından geliştirilen “Beden Eğitimi ve Spor Tutum Ölçeği” (BESTÖ) kullanılmıştır. Bu çalışmayı yapanın geliştirdiği kişisel bilgilerin olduğu formuyla katılımcılar ile ilgili yaş, sınıf seviyesi, okul başarı puanı gibi bilgiler toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Veriler bilgisayar dünyasında SPSS 24.00 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin analizine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirleyebilmek adına özgür örneklem t testi uygulanmıştır Verilerin analizine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını anlayabilmek adına özgür örneklem için Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) uygulanmıştır. Levene F Test sonuçlarına göre ($F= 29,170$, $p < 0,05$) öğrencilerin almış oldukları toplam tutum puanlarında değişkenlerin dağılım varyansları bağımsız değildir. Parametrik test hipotezi belli olmadığı için ilişkisi olmayan ölçmelerde iki ve ya daha fazla örneklem için kullanılmakta olan Tek taraflı Varyans Analizi (Anova) yerine ilişkisi olmayan

ölçümlerde kullanılan Kruskal Wallis H Testi yapılmış olup Kruskal Wallis-H sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere Mann Whitney U Testi yapılmıştır ve bu sonuçlar dikkate alınmıştır.

BULGULAR

Tablo 1. Çalışmaya katılan öğrencilerin BESTÖ puan ortalaması

	Kişi Sayısı	En düşük puan	En yüksek puan	Ortalama	Standart sapma
Toplam Puan	413	58	120	96,28	11,993

Araştırmaya katılan ortaokul kız öğrencilerinin BESTÖ ilişkin toplam tutum puanlarının incelendiğinde; en düşük puana sahip öğrencilerin (58), en yüksek puana sahip öğrencilerin (120), olduğu görülmüştür. Öğrencilerin tutum puanlarının ortalamaları alındığında ise genel olarak olumlu seviyede oldukları görülmüştür (n=96.28).

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin BESTÖ Yönelik Toplam Tutum Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları

Yaş	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
10-11	101	87,44	8831,00		
11-12	100	114,70	11470,00	3680,00	,001
Toplam	201				
11-12	100	135,32	13532,00		
12-13	124	94,10	11668,00	3918,00	,000
Toplam	224				
11-12	100	108,64	10864,00		
13-14	88	78,43	6902,00	2986,00	,000
Toplam	188				

Yapılan Mann Whitney U karşılaştırma sonuçlarına göre, ortaokul öğrencilerinin ikili gruplara göre oluşan sıra tutum puanları ortalamasındaki farkların; 10-11 yaş grubu (X=87.44) ile 11-12 yaş grubu (X=114.70) arasında 11-12 yaş grubu lehine, 11-12 yaş grubu (X=135.32) ile 12-13 yaş grubu (X=94.10) arasında 11-12 yaş grubu lehine, 11-12 yaş grubu (X=108.64) ile 13-14 yaş grubu (X=78.43) arasında 11-12 yaş grubu lehine olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 3. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin BESTÖ' ye Yönelik Toplam Tutum Puanlarının Sınıf Değişkenine Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları

Sınıf	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
5	86	74,03	6367,00		
6	89	101,49	9033,00	2626,00	,000
Total	175				
6	89	119,69	10652,00		
7	122	96,02	11714,00	4211,00	,005
Total	211				
6	89	122,03	10861,00		
8	116	88,40	10254,00	3468,00	,000
Total	205				

Yapılan Mann Whitney U karşılaştırma sonuçlarına göre, ortaokul öğrencilerinin ikili gruplara göre oluşan sıra tutum puanları ortalamasındaki farkların; 5. Sınıf öğrencileri ($X=74,03$) ile 6. Sınıf öğrencileri ($X=101,49$) arasında 6. Sınıf öğrencileri lehine, 6. Sınıf öğrencileri ($119,69$) ile 7. Sınıf öğrencileri ($X=96,02$) arasında 6. Sınıf öğrencileri lehine, 6. Sınıf öğrencileri ($X=122,03$) ile 8. sınıf öğrencileri ($X=88,40$) arasında 6. Sınıf öğrencileri lehine olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 4. Öğrencilerin Okul Başarı Puanı değişkenine göre beden eğitimi dersi tutumlarına ait istatistiki veriler

Değişken	N	R	P
Toplam Puan	413	,213	,000
Başarı Puanı			

Tablodan da anlaşılacağı üzere, BESTÖ ölçeğinden alınan puanlarla okul başarı puanları arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon analizi sonucunda iki değişken arasında istatistiksel açıdan $p<.05$ düzeyinde zayıf ve pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=,213$; $p<.05$).

TARTIŞMA

Araştırma bulgularına göre ortaokulda öğrenim gören kız öğrencilerin beden eğitimi dersine karşı tutumlarını incelediğimizde; öğrencilerden elde ettiğimiz tutum puanlarının ortalamalarının genelinde, pozitif bir seviyede olduğu görülmüştür. Öğrencilerde beden eğitimi dersine ilişkin oluşan bu olumlu tutumun; yaş, sınıf düzeyi, okul başarı puanı, spor salonu, anne öğrenim durumu, babanın öğrenim durumu, ailede aktif spor yapan birinin olup olmadığı, aile gelir düzeyi değişkenleri açısından anlamlı farklılıklar gösterdiği saptanmıştır.

Güllü ve Korucu (2005)'in ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi derslerine ilişkin fikirlerini araştırdıkları çalışma sonucunda, öğrencilerde beden eğitime karşı oluşan tutumlarının genelinde pozitif yönde bir anlam ilişkisi bulduklarını ifade etmişlerdir. Erkmen ve arkadaşları da (2006) yaptıkları araştırma neticesinde, özel ilköğretim okullarında verilen beden eğitimi dersinin öğrenciler tarafından değerli görüldüğü ve öğrencilerin beden eğitimi dersine karşı tutumlarının ve düşüncelerinin pozitif olduklarını söylemişlerdir. Subramaniam ve Silverman (2007) öğrencilerin beden eğitimi ve spor dersine ilişkin tutumlarını araştırdıkları çalışmalarında, genelde öğrencilerin beden eğitimi ve spor dersine yönelik tutumlarının olumlu olduğunu bulmuşlardır. Bu araştırmaların neticesi yapmış olduğum çalışmanın sonucuyla hemen hemen aynı olduğunu ve araştırmamızı desteklediğini söyleyebiliriz. Buradan hareketle öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersini sevdikleri ve isteyerek zevkle katıldıkları derste başarılarının öğrencileri mutlu ettikleri sonucuna varılabilir.

Çalışmamızın aksine Holoğlu (2006) ortaokul kız öğrencilerinin beden eğitimi dersine karşı görüşlerini araştırdığı çalışma sonucunda, kız öğrencilerde beden eğitimi ve spor dersine ilişkin tutumlarında genelde negatif yönde eğilim olduğunu ifade etmiştir.

Araştırma bulgularına göre ortaokulda öğrenim gören kız öğrencilerinin yaş seviyelerine göre beden eğitimi ve spor dersine karşı tutumları araştırıldığında; katılımcıların yaşlarına göre BESTÖ almış oldukları puanları karşılaştırdığımızda yaş seviyeleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Çalışmamızda ortaokul öğrencilerini ikili yaş seviyelerini dikkate alarak incelediğimizde, oluşan tutum puanları ortalamasındaki farkların; 11-12 yaş grubu lehine olduğu gözlemlenmiştir. Buda göstermektedir ki bu yaşlardaki öğrencilerin beden eğitimi dersine olan tutumları olumlu düzeydedir. Bu sonuçtan hareket ederek öğrencilerin yaş seviyelerinin, beden eğitimi ve spor dersine karşı tutumlarında

önemli bir faktör olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca yaş kategorileriyle BESTÖ tutum puanlarının karşılaştırılmasında en düşük puanın 12-13 ve 13-14 yaş kategorisinde olmasını; öğrencilerin ortaokul bitiyor liseye geçiş sınavına girecek olmanın kaygısıyla beden eğitimi dersine karşı ilgilerinin azaldığını söyleyebiliriz. Yine yaş kategorileriyle BESTÖ tutum puanlarının karşılaştırılmasında düşük puanın olduğu 10-11 yaş kategorisinde olmasını; ilkokuldan yeni gelen öğrencilerin Covid-19 hastalığından kaynaklanan okulların tatil olmasından dolayı, beden eğitimi öğretmeniyle beden eğitimi dersi işlememesinden kaynaklandığını düşünülebilir.

Çalışmamızın aksi yönünde; Çetin M. (2007) yapmış olduğu çalışmada öğrencilerin yaş seviyelerine göre oluşan tutum puanlarında istatistiksel olarak anlamlı farkla karşılaşmadığını belirtmiştir. Krouscas (1999) yılında yapmış olduğu çalışmada, 12 ve 14 yaşlarından itibaren öğrencilerin beden eğitimi ve spor dersine karşı tutumlarında bir düşüş olduğunu ve öğrencilerin tutumlarının beden eğitim dersine ilişkin olumsuz tutumları olduğunu saptamıştır.

Araştırma bulgularına göre ortaokulda okuyan kız öğrencilerinin, sınıflarına beden eğitimi ve spor dersine karşı tutumları incelendiğinde; çalışmamızda sınıf değişkeni gruplarının sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Karşılaştırma sonuçlarına göre, ortaokul kız öğrencilerinin oluşan tutum puanları ortalamasındaki farkların; 6. sınıf öğrencileri lehine olduğu gözlemlenmiştir. Yaptığımız çalışmada anlamlı farkın 6. sınıflar lehine çıkmasında; 5. sınıfların ortaokula yeni başladıklarından biraz ürkek olduklarını, okula tam olarak adapte olamadıklarını, beden eğitimi dersini, oyunları ve sportif aktiviteleri tam olarak idrak edemediklerini, 7. ve 8. sınıfların ise ortaokul bitiyor liseye geçiş sınavlarını düşünerek beden eğitimi derslerini çok ön planda tutmadıklarını, 6. sınıfların ise; okula ve beden eğitim dersine kendilerini her yönüyle adapte ettiklerinden kaynaklandığını söyleyebiliriz. Altay ve Özdemir (2006)' yapmış oldukları çalışmanın neticesinde; Öğrencilerin tutum puanlarının ortalamalarının, sınıf seviyeleri arasında anlamlı farklılaşma olduğunu bulmuşlardır. Buda yaptığımız çalışmayı destekler niteliktedir.

Çalışmamızın aksi yönünde Çetin (2007) yapmış olduğu çalışmada ortaöğretimde okuyan öğrencilerinin beden eğitimi dersine karşın tutumlarının, okudukları sınıf seviyelerine göre istatistiksel anlamda bir değişiklik bulunmadığını ifade etmiştir.

Araştırma bulgularına göre ortaokulda öğrenim gören kız öğrencilerinin okul başarı seviyesine göre beden eğitimine karşın tutumlarının incelenmesi sonucunda; öğrencilerde okul başarı puanlarının artmasına bağlı olarak tutum puanları ortalamalarının da arttığı görülmüştür. Yani okul başarısıyla tutum puanları arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Buradan hareketle, beden eğitimi ve spor dersini başarısız öğrencilerin daha çok tercih ettiği düşüncesinin yanlış olduğunu, başarılı öğrencilerinde beden eğitimi ve spor dersine ilişkin tutumlarının olumlu olduğunu söyleyebiliriz. Bunun sebebinin, öğrencilerin ve ailelerinin, sporu sadece eğlenme aracı olarak değil, bireyin her yönüyle gelişmesindeki etkisini göz önünde bulundurdıklarından kaynaklandığını belirtilebiliriz. Çalışmamızı destekler nitelikte Çetin (2007) yaptığı çalışmada, okul başarı puanı düşük olan öğrencilerinde beden eğitimi dersine karşı tutumlarında bir azalma olduğunu belirtmiştir.

Çalışmamızın aksine Gürbüz (2011) yaptığı çalışmada öğrencilerin okul başarı puanlarıyla beden eğitimi ve spor dersine karşı tutumlarını kıyasladığında herhangi bir anlamlı bir değişikliğe ulaşmadığını belirtmiştir.

SONUÇ

Bu araştırma Erzurum ili Yakutiye ilçesinde 2020-2021 eğitim öğretim yılı içerisinde dört farklı ortaokullarda 5, 6, 7 ve 8. sınıflarda okuyan kız öğrencilerin beden eğitimi dersine karşı tutumlarında, genel olarak olumlu tutum içerisinde oldukları görülmektedir. Bu araştırma sonucunda ortaokullarda beden eğitimi dersinin kız öğrenciler tarafından eğlenceli bulunduğunu, çok sevildiğini, derslerin öğrencilerin beklentileri ve ihtiyaçları doğrultusunda yetkin beden eğitimi öğretmenleri tarafından işlendiğini söyleyebiliriz.

Ayrıca bu araştırma sonucunda ortaokulda öğrenim gören kız öğrencilerinin beden eğitimi dersine karşı tutumları birtakım değişkenlere göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. 11-12 yaşları arasında olan, 6. sınıfta öğrenim gören, okul başarı puanı yüksek olan, okulunda spor salonu bulunan, annesinin ve babasının öğrenim durumunun kısmen de olsa yüksek olan, ailesinde aktif olarak spor yapmayanların ve aile gelir düzeylerinin orta diye nitelendirdiğimiz öğrencilerin, beden eğitimi dersine karşı tutumlarının daha yüksek olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Özellikle söylenenlerin aksine, ders başarısı daha iyi olan öğrencilerin ders başarısı orta ve düşük olan öğrencilere kıyasla beden eğitimi dersine karşı daha fazla pozitif tutum

içerisinde oldukları ve okullarda spor salonlarının sayılarını arttırmanın, öğrenciler açısından daha iyi olacağını söyleyebiliriz.

Tutumun küçük yaşlarda oluştuğunu ve ileriki yaşlarda devam ettiğini düşünürsek, öğrencilerimizde olumlu tutum geliştirmek adına; beden eğitimi derslerini bütün sınıfın katılımıyla, daha eğlenceli oyun ve etkinliklerle işleyerek derse olan ilgiyi daha da arttırabilir. Böylelikle geleceğin anneleri olacak kız öğrencilerimize, beden eğitimi dersine ilişkin öğrencilik yaşlarında oluşan olumlu tutumunu, ileriki yaş dönemlerinde de devam ettirerek toplumumuzda yetersiz seviyede olan beden eğitimi ve spor yapma alışkanlığını en azından bugünkü seviyesinden daha yukarıda olmasına katkı sağlayacağını söyleyebiliriz. Bu nedenle yaptığım bu araştırma Erzurum ili Yakutiye ilçesinde ortaokulda öğrenim gören kız öğrencilerin beden eğitimi ve spor dersine ilişkin tutumlarının saptanmasının, literatüre katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Altay F, Özdemir Z (2006). Ankara ili merkez ilçelerindeki ilköğretim 1. kademesinde öğrenim gören 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersine ilişkin tutumlarının karşılaştırılması. 9. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi. 15 (25), 591-593.
- Aygün, M. (2020). Spor lisesi ve düz lise öğrencilerinin kariyer kaygısı ve bilinçli farkındalıklarının incelenmesi, Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 22(4), 90-100.
- Bulgu, N., Akcan, F. (2003). Spor aktivitelerine aktif katılım: 15–19 yaş grubundaki öğrenciler üzerine bir çalışma. 1. Gençlik Boş Zaman ve Doğa Sporları Sempozyumu ve Bildiriler Kitabı. 21–22 Mayıs.
- Çetin, M. (2007). Orta öğretim Öğrencilerinin Beden Eğitimi ve Spora İlişkin Tutumlarının Karşılaştırılması (Kırşehir İl Örneği). Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Demirhan, G., Altay, F. (2001). Lise birinci sınıf öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersine ilişkin tutumları ölçeği. Spor Bilimleri Dergisi, 12 (2), 9-20.
- Devecioğlu, S., Sarıkaya, M. (2006). Sporcu öğrencilerin sosyo-ekonomik değişkenler ışığında profillerinin belirlenmesi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16(2), 301-314.

- Ekici, G., Hevedanlı, M. (2010). Lise öğrencilerinin biyoloji dersine yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Journal of Turkish Science Education*, 7(4), 97-109.
- Gary, E. B., David, A. B. (1991). Children's attitudes towards activity ve perceptions of physical education. *Health Education Research*, 6(4), 465-478.
- Gürbüz, A. (2011). Ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersine ilişkin tutumlarının belirlenmesi. Yüksek lisans tezi. Muğla Üniversitesi. Muğla.
- Holoğlu, O.G. (2006). İlköğretim ikinci kademedeki öğrenim gören kız öğrencilerin beden eğitimi dersine karşı tutumları. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Bursa.
- Hotaman, D. (1995). Gülhane askeri tıp akademisi sağlık meslek yüksekokulu hemşirelik bölümü öğrencilerinin tutumları ile akademik başarıları arasındaki ilişki. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Krouscas, Jr, J. A. (1999). Middle school students' attitudes toward a physical education program (Doctoral dissertation, Virginia Polytechnic Institute and State University).
- Subramaniam, P. R., Silverman, S. (2007). Middle school students' attitudes toward physical education. *Elsevier. Teaching and Teacher Education*. 23. 602-611
- Yaylacı F. (1998). İlköğretim okulları beden eğitimi dersi öğretim programının değerlendirilmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, (1), 95-106.

Antrenör Yakınlığının Sporcunun Algılanan Psikomotor Öğrenme Düzeyine Etkisinin İncelenmesi

İsmail KARADEMİR¹, Selami YÜKSEK²

ÖZET

Amaç: Bu araştırmanın amacı antrenör-sporcu ilişkisinde antrenör yakınlığının sporcunun algılanan psikomotor öğrenme düzeyine etkisi incelenmiştir.

Yöntem: Araştırmanın çalışma grubunu Kafkas Üniversitesi beden eğitimi ve spor yüksekokulu futbol ve voleybol okul takımlarında oynayan 34(\bar{x} yaş=22.03) erkek ve 30(\bar{x} yaş=20.83) kız olmak üzere toplam 64(\bar{x} yaş=21.47) öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak “Antrenör-sporcu envanteri alt boyutu olan antrenör yakınlık envanteri” ve “Algılanan öğrenme ölçeği alt boyutu olan algılanan psikomotor öğrenme ölçeği” kullanılmıştır. Verilerin analizinde aritmetik ortalama, frekans, standart sapma, bağımsız t-testi ve pearson korelasyon testleri kullanılmıştır.

Bulgular: Araştırmadan elde edilen veriler sonucunda voleybol takımında bulunan öğrencilerin algılanan psikomotor öğrenme düzeylerinin futbol takımında bulunan öğrencilerin puanlarına göre anlamlı derece yüksek olduğu ve farklılaştığı görülmüştür. Çalışmaya katılan öğrencilerin cinsiyetleri arasında da kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre algılanan psikomotor öğrenme puanlarının yüksek ve anlamlı derecede farklılaştığı görülmüştür. Antrenör yakınlık puanları ile algılanan öğrenme puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı ve düşük düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r=.252$, $n=64$, $p<0.05$).

Sonuç: Sonuç olarak, antrenör-sporcu iletişimde antrenörün yakınlık davranışının artması öğrencilerin algılanan psikomotor öğrenme düzeylerine olumlu yönde etki ettiği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Antrenör yakınlığı, Algılanan psikomotor öğrenme, Antrenör-Sporcu İlişkisi

ABSTRACT

The Effect of Trainer Closeness on Athlete's Perceived Psychomotor Learning Level in Coach-Athlete Communication

Purpose: The aim of this study is to examine the effect of trainer proximity on the athlete's perceived psychomotor learning level in this competitive coach-athlete connection

Method: The study group of the research consisted of 64(\bar{x} age=21.47) students, 34(\bar{x} age=22.03) male and 30(\bar{x} age=20.83) female, playing in the football and volleyball teams of the School of Physical Education and Sports of Kafkas University. In the research, “Trainer intimacy inventory, which is a sub-dimension of trainer intimacy-athlete inventory” and “perceived psychomotor-learning item” are used as collection tools. In the analysis of the data, arithmetic mean, frequency, standard deviation, independent t-test and application tests were applied.

Results: It is evaluated that the perceived psychological tools that have reached the education obtained from the research are significantly higher than the perceived scores and are evaluated differently. Among the education-oriented trainings, female students received male education, and the high and evaluable scores of perceived psychomotor learning scores were evaluated. Trainer proximity scores and perceived learning scores were found to be “as they are and generally one” ($r=.252$, $n=64$, $p<0.05$).

¹Kafkas Üniversitesi, Sarıkamış Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Kars /TÜRKİYE. karademir@kafkas.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5724-7969

²Trabzon Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Trabzon/TÜRKİYE. selami.yuksekk@trabzon.edu.tr

Conclusion: As a result, it can have a positive effect on psychomotor learning, which is perceived from the scope of intimacy of the coach in coach-athlete communication.

Keywords: Trainer Intimacy, Perceived Psychomotor Learning, Coach-Athlete Relationship

GİRİŞ

Sporun sosyal yapısı sayesinde bireyler birbiri ile iletişim halindedir (Ahmad, 2014). Sosyal spor ortamında birbiriyle iletişim kuran grupları; sporcu-sporcu, antrenör-sporcu ve antrenör-antrenör olarak sınıflamıştır. Spor ortamındaki ikili etkileşimin en etkilisinin antrenör-sporcu etkileşimi olduğu ifade edilmektedir (Jowet ve Cockerill, 2003). Antrenör davranışları sporcuları birçok açıdan etkilemektedir. Antrenör-sporcu iletişiminin güçlü olması sporcunun psikolojik durumu ve sportif performansı üzerinde önemli etkiye sahiptir (Cranmer ve Mayers, 2015). Sporcuların, antrenörlerinin davranışlarını olumlu yönde algıladıkları zaman daha fazla motive oldukları görülmekte ve bunun da performanslarını daha olumlu yönde etkilediği bilinmektedir (West, 2016).

Etkili bir antrenör, etkili liderlik davranışları sergilemeli ve gösterdiği bu davranışlar sayesinde sporcuların performansını ve psikolojik özelliklerini optimal şekilde etkilemelidir. Antrenörler sporcuların sadece zihinsel ve psikolojik becerilerini değil aynı zamanda motor becerilerini de geliştirmeyi amaçlamaktadır ve bu nedenle sporcuyu bir bütün olarak değerlendirmelidirler. Psikomotor becerilerin kazandırılmasında en etkili eğitim yöntemlerinden birisi sporcunun öğrenme sürecine aktif olarak katılımını sağlayan interaktif yöntemlerdir. Etkili antrenör yaklaşımı sporcunun bilgi, psikomotor beceri ve iletişim becerileri kazandırma, sporcuların memnuniyet, algı, özgüven ve öz-yeterliliklerinin gelişimine katkı sağladığı belirtilmektedir (Sarı, 2021).

Araştırmalara göre antrenör-sporcu ilişkilerinde ilişki düzeyi arttıkça, sporcuların antrenörlerinin ahlaki değerlerini kabul etmeye daha eğilimli oldukları görülmüştür (Peláez ve diğ., 2013). Farklı sportif etkinlikler esnasında farklı sporcularla etkileşim ortamları sağlanmaktadır (Arslan ve diğ., 2018). Spor ortamında, spor ahlakının öğretilmesi ve bu öğrenimlerin tüm yaşamsal süreçlere yansıtılması oldukça önemli görülmektedir (Gülcan, 2015). Sporun genel amaçlarından birkaçı da; erdem sahibi, ahlak değerlerine önem veren, yaşamında mutlu, sağlıklı ve bir şeyler üretebilen bir gençlik yetiştirebilmektir. Cairney ve diğ., (2018) sporcular ve antrenörleri arasındaki pozitif ilişki ve uyumun, olumlu sosyal davranışlar gibi birçok pozitif etkisi olduğunu ifade etmiştir. Canlı ve diğ., (2021) altyapı sporcularının bazı değişkenler ile birlikte antrenör-sporcu ilişki düzeylerinin sporcuların ahlaki karar alma tutumlarına etkisini araştırmışlar ve antrenör ile sporcu ilişkisi arasındaki

karşılıklı güven, saygı ve değer vermeyi ifade eden yakınlık alt boyutu ile ahlaki karar almada olumlu tutum ve davranışı temsil eden adilce kazanmak alt boyutu arasında pozitif doğrusal ilişkinin olduğu, bu ilişkinin karşılıklı olarak artması ile beraber sporcuların ahlaki karar alma tutumlarının da olumlu olarak artabileceğini bildirilmiştir.

Bu araştırma ile antrenörlerin yakınlık davranışlarının sporcuların algılanan psikomotor öğrenmelerine ne düzeyde etki ettiğini incelemek amaçlanmış ve bu amaç doğrultusunda Kafkas Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu futbol ve voleybol takımlarında oynayan sporcu grubuna uygulanan anketlerin uygulama şekli ve verilerin analizi yöntem kısmında açıklanmıştır.

YÖNTEM

Araştırma modeli

Bu araştırma mevcut durumu saptamaya yönelik betimsel bir çalışmadır. Nicel araştırma yöntemlerinden tarama yöntemi ile tasarlanmıştır.

Araştırma Grubu

Araştırma grubunu, Kafkas Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu futbol ve voleybol okul takımlarında oynayan 34 ($\bar{x}^{yas}=22.03$) erkek ve 30 ($\bar{x}^{yas}=20.83$) kız olmak üzere toplam 64 ($\bar{x}^{yas}=21.47$) öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma verileri toplanmadan önce Trabzon Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından 06.06.2022 tarihli E-81614018-000-2200021527 sayılı karar ile gerekli izinler alınmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada “Kişisel bilgi formu”, “Antrenör-sporcu envanterinin alt boyutu olan antrenör yakınlık ölçeği” ve “algılanan öğrenme ölçeğinin alt boyutu olan psikomotor öğrenme ölçeği” kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacı tarafından geliştirilen ve katılımcıların yaş, cinsiyet ve branş bilgilerini içeren bağımsız değişkenlerden oluşmaktadır.

Antrenör-Sporcu Envanteri (ASE): Sporcuların antrenörleri ile aralarındaki ilişkiyi belirlemek için Jowett ve Ntoumanis (2004) tarafından geliştirilen ve Türkçe uyarlaması Altıntaş, Çetinkalp ve Aşçı (2012) tarafından yapılan “Antrenör-sporcu ilişkisi envanteri” kullanılmıştır. Ölçek 11 maddeli, 7 dereceli likert ve yakınlık, bağlılık ve tamamlayıcılık alt boyutlarından oluşmaktadır. Bu çalışmada antrenör yakınlığını belirlemek amacıyla yakınlık alt boyutunun 4 maddesi ile veriler toplanmıştır.

Algılanan Öğrenme Ölçeği (AÖÖ): Sporcuların öğrenme düzeylerinin kendileri tarafından değerlendirilmesi ve öğrenme algılarının ne düzeyde olduğunu tespit etmek için

Rowai ve arkadaşları tarafından geliştirilen ve Türkçe uyarlaması Albayrak ve arkadaşları (2014) tarafından yapılan “Algılanan öğrenme ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek 9 maddeli, 7 dereceli likert ve algılanan bilişsel öğrenme, algılanan duyuşsal öğrenme ve algılanan psikomotor öğrenme alt boyutlarından oluşmaktadır. Bu çalışmada sporcuların algılanan psikomotor öğrenme düzeylerini belirlemek amacıyla algılanan psikomotor öğrenme alt boyutunun 3 maddesi ile veriler toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Veriler toplanmadan önce oluşturulan anket formları sporcuları elden teslim edilmiş ve toplanmıştır. Elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılmış eksik ve hatalı olan anket formları çalışmadan çıkarılmıştır. Elde edilen verilerin istatistiksel analizleri IBM SPSS 23 paket programında yapılmıştır. Verilerin istatistiksel analizinde başlamadan önce ölçekten elde edilen puanların dağılımlarının normal olup olmadığını test etmek amacıyla önce Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testleri daha sonra Skewness ve Kurtosis testleri uygulanmış olup çarpıklık ve basıklık değerlerinin (-1.5) ile (+1.5) arasında yer alması, Algılanan psikomotor öğrenme ve antrenör yakınlığı ölçek puanlarının normal dağılım gösterdiği görülmektedir. Verilerin normal dağılmasından dolayı parametrik testler kullanılmıştır.

Normallik Dağılımı

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk			Skewness	Kurtosis
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.		
Algılanan Psikomotor Öğrenme Ölçeği	.123	64	.018	.976	64	.252	.133	-.005
Antrenör Yakınlık Ölçeği	.102	64	.096	.975	64	.207	-.085	-.445

BULGULAR

Tablo 2. Katılımcılara İlişkin Kişisel Bilgiler

		N	%
Branş	Futbol	32	50.0
	Voleybol	32	50.0
	Toplam	64	100.0
Cinsiyet	Kadın	30	46.9
	Erkek	34	53.1
	Toplam	64	100.00

Tablo 2’de araştırmaya katılan öğrencilerin branş durumlarına bakıldığında; 32 kişinin futbol takımında oynadığı, 32 kişinin voleybol takımında oynadıkları görülmektedir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin cinsiyet durumları incelendiğinde ise çalışmaya katılan öğrencilerin 30'unun kadın öğrenciler olduğu geriye kalan 34 kişinin de erkek öğrenciler olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Öğrencilerin Ölçeklere ilişkin Aritmetik Ortalama Puanları

	N	\bar{X}	Ss
Antrenör Yakınlığı	64	5.66	.639
Algılanan Psiko-motor Öğrenme	64	4.52	.864

Tablo 3'te öğrencilerin Antrenör yakınlık ölçek puanları incelendiğinde ortalama puanlarının (\bar{X} =5.66) ve Standart sapma puanlarının (Ss=.639) olduğu, Algılanan psikomotor öğrenme ölçek puanları incelendiğinde ortalama puanlarının (\bar{X} =4.52) ve standart sapma puanlarının (Ss=.864) olduğu görülmektedir.

Tablo 4. APÖÖ ve AYÖ Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Bağımsız T-Testi Sonuçları

		Cinsiyet			T-Testi
		n	\bar{X}	ss	P
Algılanan Psikomotor Öğrenme Ölçeği	Kadın	30	4.76	.884	.035*
	Erkek	34	4.31	.779	
Antrenör Yakınlığı	Kadın	30	5.74	.711	.391
	Erkek	34	5.60	.571	

($p < 0.05$)*

Tablo 4'e bakıldığında öğrencilerin cinsiyet değişkenleri arasında yapılan bağımsız t-testi sonuçlarına göre algılanan psikomotor öğrenme ölçek puanları arasında kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre ölçek puanlarının yüksek ve anlamlı derecede farklılaştığı görülmektedir ($p < 0.05$). Antrenör yakınlık ölçek puanlarına bakıldığında puanların yüksek olduğu ama farklılaşmanın olmadığı görülmektedir.

Tablo 5. APÖÖ ve AYÖ Puanlarının Branş Değişkenine Göre Bağımsız T-Testi Sonuçları

		Branş			T-Testi
		n	\bar{X}	ss	P
Algılanan Psikomotor Öğrenme Ölçeği	Futbol	32	4.29	.746	.029*
	Voleybol	32	4.76	.920	
	Toplam	64			
Antrenör Yakınlığı	Futbol	32	5.58	.590	.309
	Voleybol	32	5.75	.683	
	Toplam	64			

($p < 0.05$)*

Tablo 5'e bakıldığında öğrencilerin branş değişkeni arasında yapılan bağımsız t-testi sonuçlarına göre voleybol takımında bulunan öğrencilerin ölçek puanlarının futbol takımında bulunan öğrencilerin ölçek puanlarına göre yüksek ve anlamlı derecede farklılaştığı

görülmektedir. Antrenör yakınlık ölçek puanlarına bakıldığında ölçek puanlarının yüksek olduğu ama farklılaşmadığı görülmektedir.

Tablo 6. APÖÖ ve AYÖ Puanları Arasındaki Pearson Korelasyon Testi Sonuçları

		Algılanan Psikomotor Öğrenme	Antrenör Yakınlığı
Algılanan Psikomotor Öğrenme	r		.252*
	p		.045
	N		64
Antrenör Yakınlığı	r	.252*	
	p	.045	
	N	64	

($p < 0,05$)*

Tablo 6’da Algılanan psikomotor öğrenme ölçeği ile Antrenör yakınlık ölçeğinin pearson korelasyon testi sonuçlarına göre algılanan psikomotor öğrenme ölçeği ile antrenör yakınlık ölçekleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Aralarındaki ilişkinin yönü aynı olup gücü zayıftır ($r=.252$, $n=64$, $p<0.05$).

TARTIŞMA ve SONUÇ

Araştırmada verilerinin analizi sonucunda elde edilen bulgulara göre, okul takımında bulunan sporcuların antrenör yakınlık puanının yüksek olması sporcuların antrenörün yakınlık davranışlarını oldukça iyi algıladıklarını göstermektedir. (Altındaş, Çetinkalp ve Aşçı, 2012; Avcı, Çepikkurt ve Kale, 2018; Güllü,2018; Selağız ve Çepikkurt, 2015; Tolukan ve Akyel, 2019) Bu sonuç literatürdeki çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Camire ve arkadaşları (2009) yılında yapmış oldukları araştırmada lise okul takımlarında oynayan öğrencilerin antrenörleriyle iletişim becerilerinin yüksek olduğunu tespit etmiştir. Keskin ve arkadaşları 2018 yılında yapmış oldukları çalışmada takım sporlarında oynayan öğrencilerin bireysel spor yapan öğrencilere göre antrenörleriyle yakınlık ve iletişim becerilerinin daha iyi olduğunu tespit etmiştir. Alan yazındaki çalışmalar antrenör-sporcu arasındaki ilişki bağını iletişim gücüyle ilişkilendirmektedir.

Literatürde bulunan antrenör-sporcu iletişimini inceleyen çalışmalarda sporcuların cinsiyet değişkeninin önemi görülmektedir (Ayhan, Akay ve Gökçen, 2021; Merdan ve Aşçı 2021; Turman, 2008; Yapar ve Serbes, 2020). Araştırmanın bulgularına göre kadın sporcuların algılanan psikomotor öğrenme düzeylerinin erkek sporculara göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Kadınların erkeklere oranla eğitmenleri daha dikkatli şekilde dinlemeleri, gözlemlenmeleri, konuya ön hazırlık yapma durumları ve iletişim bağlarının daha yüksek düzeyde olduğu alan yazında bulunan çalışmalarla desteklenmektedir. (Aypay, 2010; Durdukoca, 2010; Ekici, 2005; Kana, 2015). Karademir (2022) yılında yapmış

olduğu yüksek lisans tez çalışmasında kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre algılanan psikomotor öğrenme puanlarının yüksek olduğunu tespit etmiştir.

Araştırmanın branş değişkenine bakıldığında voleybol takımında oynayan sporcuların futbol takımında oynayan sporcu puanlarına göre istatistiksel olarak yüksek puan aldığı görülmektedir. Voleybol müsabakaları ile futbol müsabakaları düşünüldüğünde voleybol antrenörlerinin oyuna müdahale durumu, oyuncu değişiklik sayısı, mola sayılarının daha fazla olması ve voleybol sahasının futbol sahasından küçük olması voleybol antrenörlerinin sporcularla daha fazla iletişim halinde olması bu farkı açıklayan durumlar olarak değerlendirilebilir. Yılmaz ve arkadaşları (2009) yapmış oldukları çalışmada bireysel ve takım sporu antrenörlerinin iletişim becerilerini incelemiş ve voleybol antrenörlerinin iletişim becerilerinin futbol antrenörlerinin iletişim becerilerinden yüksek puan aldıklarını tespit etmiştir. Bu sonuç literatür ile paralellik göstermektedir. Voleybol takımında bulunan sporcuların futbol takımındaki sporcuların algılanan psikomotor öğrenme puanları arasında istatistiksel olarak pozitif yönde anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Evli (2018) yılında yapmış olduğu yüksek lisans tez çalışmasında voleybol takımında oynayan sporcuların futbol takımında oynayan sporculara göre olgunluk puanlarının yüksek olduğunu tespit etmiştir. Branş değişkenine bakıldığında voleybol takımında oynayan sporcuların futbol takımında oynayan sporculara göre ölçek puanlarda anlamlı düzeyde farklılık olduğu görülmüştür. Bu iki takım sporunun kadro genişliğine bakıldığında futbol takımlarındaki sporcu sayısının çok olması antrenör ile sporcu arasındaki iletişimi olumsuz yönde etkilediği düşünülebilir. Ayrıca voleybol takımında bulunan sporcu sayısının az olması antrenörün sporcular ile daha fazla vakit geçirmesi sporcuların bilişsel, duyuşsal ve psikomotor öğrenme düzeylerini olumlu yönde etkilediği düşünülmektedir. Literatürde bu varsayımı destekleyen çalışmalar görülmektedir (Güllü, 2018; Jowett, 2007; Vella, Oades ve Crowe, 2013; Wilczyńska ve ark., 2022).

Araştırma sonucunda, antrenörün yakınlık davranışları ile sporcuların algılanan psikomotor öğrenme durumu arasındaki pearson korelasyon katsayılarının anlamlı bir şekilde ilişkisi olduğu bulunmuştur. Bu bulguyu destekleyen çalışmalarda sporcu ile antrenör arasındaki iletişim arttıkça sporcuların bilişsel, duyuşsal, psikomotor, motivasyon, öz güven ve performans düzeylerinde artış meydana geldiği görülmektedir (Lavoie, 2007; McGee ve DeFreese, 2019; Olympiou, Jowett ve Duda, 2008; Özşaker, Sarı ve Omrak, 2016; Selağzı ve çepikkurt, 2009; Tolukan ve Akyel, 2019;). Sonuç olarak antrenör-sporcu iletişimde

antrenörün yakınlık davranışının artması öğrencilerin algılanan psikomotor öğrenme düzeylerine olumlu yönde etki ettiği söylenebilir.

Araştırmanın çalışma grubunun sadece Kafkas Üniversitesi okul takımlarında oynayan sporculardan oluşması araştırmanın sınırlılığını olarak değerlendirilebilir. Bu yüzden daha geniş ve farklı örneklem grupları üzerinde ya da farklı bağımsız değişkenler açısından araştırılmasının literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

Ahmad, H. (2014). The coach-athlete relationship in the Middle East: Cultural considerations (Doctoral dissertation, Loughborough University). United Kingdom.

Altıntaş, A., Çetinkalp, Z.K., Aşçı, F.H. (2012). Antrenör-Sporcu İlişkisinin Değerlendirilmesi: Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması. Spor Bilimleri Dergisi, 23(3), 119-128.

Arslan, F., Ziyagil, M.A., Bastık, C. (2018). Examination of moral decision-making attitudes of elite male basketball players and wrestlers according to variables of sport experience and mother, father education. Universal Journal of Educational Research, 6(3), 378-385.

Avcı, K. S., Çepikkurt, F., Kale, E. K. (2018). Examination of the relationship between coach-athlete communication levels and perceived motivational climate for volleyball players. Universal Journal of Educational Research, 6(2), 346-353.

Ayhan, B., Akay, B., Gökçen, G. (2021). Examination of Folk Dances Athletes' Evaluation of Coach Behaviors According to Some Demographic Variables . International Journal of Sport Culture and Science , 9 (1) , 54-66

Aypay, A. (2010). Genel öz yeterlik ölçeği'nin (GÖYÖ) Türkçe'ye uyarlama çalışması. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 11(2), 113-132.

Cairney, J., Clark, H. J., Kwan, M.Y., Bruner, M., Tamminen, K. (2018). Measuring sport experiences in children and youth to better understand the impact of sport on health and positive youth development: Designing a brief measure for population health surveys. BMC Public Health, 18(1), 1-9.

Canlı, U., Taşkın, C., Kurt, C. (2021). Çoklu beceri hareket eğitimi programı: okul öncesi çocuklarda vücut kompozisyonu ve motor performans değişimleri. Uluslararası Bozok Spor Bilimleri Dergisi, 2(1), 156-167.

- Canlı, U., Taşkın, C., Kurt, C. (2021). Çoklu Beceri Hareket Eğitimi Programı: Okul Öncesi Çocuklarda Vücut Kompozisyonu ve Motor Performans Değişimleri. *Uluslararası Bozok Spor Bilimleri Dergisi*, 2(1), 156-167.
- Cranmer, G.A., Myers, S.A. (2015). Sports teams as organizations: A leader–member exchange perspective of player communication with coaches and teammates. *Communication & Sport*, 3(1), 100-118
- Durdukoca, Ş.F. (2010). Sınıf öğretmeni adaylarının akademik özyeterlik algılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 69-77.
- Ekici, G. (2005). Eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik öz yeterlik inançlarını etkileyen faktörler. XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, (2), 811-815.
- Evli, F. (2018). Üniversite takımlarında farklı branşlardaki sporcuların ahlaki olgunluk ve sosyal bütünleşme düzeyleri. *Hitit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi*, 2018.
- Güllü, S. (2018). Sporcuların antrenör-sporcu ilişkisi ile sportmenlik yönelimleri üzerine bir araştırma. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 16(4), 190-204.
- Jowett S. (2007). Expanding the Interpersonal Dimension: Closeness in the Coach-Athlete Relationship: A Commentary. *International Journal of Sports Science & Coaching*. 2(4), 513-517.
- Jowett, S., Cockerill, M. (2003). Olympic medallists' perspective of the athlete–coach relationship. *Psychology of Sport and Exercise*, 4, 313–331.
- Kana, F. (2015). Türkçe öğretmeni adaylarının motivasyonel, bilişsel ve bilişüstü yeterlikleri. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, (4), 395-407.
- Karademir, İ., (2022) Spor Eğitiminde Sözsüz Yakınlık ve Öğrenme Algısı İlişkisi. *Trabzon Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, 2022.
- Keskin, A., Özdemir, A., Tunç, A.A., Devrilmez, E. (2018). Lise Spor Takımlarında Antrenör-Sporcu İlişkisinin İncelenmesi. *Sportife*, 1(1), 1-11 .
- LaVoi, N.M. (2007). Expanding the interpersonal dimension: Closeness in the coach-athlete relationship. *International journal of sports science & coaching*, 2(4), 497-512.

- McGee, V., DeFreese, J.D. (2019). The coach-athlete relationship and athlete psychological outcomes. *Journal of Clinical Sport Psychology*, 13(1), 152-174.
- Olympiou, A., Jowett, S., Duda, J. L. (2008). The psychological interface between the coach-created motivational climate and the coach-athlete relationship in team sports. *The sport psychologist*, 22(4), 423-438.
- Özşaker, M., Sarı, İ., Omrak, H. (2016). The importance of the quality of coach-athlete relationship for athletes' motivation Antrenör sporcu ilişkisinin sporcuların güdülenmesi için önemi. *Journal of Human Sciences*, 13(2), 3122-3129.
- Peláez, S., Aulls, M.W., Rossi, A., Bacon, S.L. (2013). The coach as a contributor to the socio-moral context: a literature review. *Psychology Research*, 3(3), 113-128.
- Sarı, İ. (2021). Antrenör Davranışları: Kuramsal Yaklaşımlar, Antrenörün Sporcuya Etkisi ve Öneriler. *Journal of Exercise and Sport Sciences Research*, 1(1), 38-49.
- Selağzı, S., Çepikkurt, F. (2009). Antrenör ve sporcu iletişim düzeylerinin belirlenmesi. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(1), 11-18.
- Tolukan, E., Akyel, Y. (2019). Futbolda Antrenör-Sporcu İlişkisi Ve Sürekli Sportif Kendine Güven Üzerine Bir Araştırma. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 17(1), 103-112.
- Turman, P.D. (2008). Coaches' immediacy behaviors as predictors of athletes' perceptions of satisfaction and team cohesion. *Western Journal of Communication*, 72(2), 162-179.
- Vella, S.A., Oades, L.G., Crowe, T.P. (2013). The relationship between coach leadership, the coach-athlete relationship, team success, and the positive developmental experiences of adolescent soccer players. *Physical education and sport pedagogy*, 18(5), 549-561.
- West, L. (2016). Coach-athlete communication: Coaching style, leadership characteristics, and psychological outcomes.
- Wilczyńska, D., Walczak-Kozłowska, T., Alarcón, D., Zakrzewska, D., Jaenes, J. C. (2022). Dimensions of Athlete-Coach Relationship and Sport Anxiety as Predictors of the Changes in Psychomotor and Motivational Welfare of Child Athletes after the Implementation of the Psychological Workshops for Coaches. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(6), 3462.

Yapar, A., Serbes, Ő. (2020). Atletizm Sporcularının Algıladıkları Antrenör Davranışlarının Çeşitli Değişkenlere GÖre İncelenmesi. Gençlik Araştırmaları Dergisi, 8 (22), 98-113.

Yılmaz, İ., Çİimen, Z., BektaŐ, F. (2009). Sporcu algılarına göre kişiden ve takım sporu eğitmenlerinin iletişim becerilerinin karşılanması. Atatürk Üniversitesi Beden EĞitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 11 (4), 52-57.

Spor Bilimleri Fakültesinde Okuyan Öğrencilerin Sporda Psikolojik İhtiyaçlarının İncelenmesi

Kurtuluş ÖZLÜ¹, Resul ÇEKİN², Fatih KURNAZ³

ÖZET

Amaç: Bu çalışma spor bilimleri alanında öğrenimlerine devam eden üniversite öğrencilerinin sporda psikolojik ihtiyaçlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi amacı ile yapılmıştır.

Yöntem: Nicel araştırma yöntemlerinden tarama modelinde gerçekleştirilen çalışmanın evrenini Gaziosmanpaşa Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi'nde 2021-2022 akademik yılında öğrenimlerine devam eden öğrenciler oluştururken, örneklemini ise 97'si kadın, 155'i erkek olmak üzere toplamda 252 spor bilimleri öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışmada veri toplama aracı olarak 2 bölümden oluşan araştırma formu kullanırken formun ilk bölümünde katılımcıların demografik bilgilerini belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır. Formun ikinci bölümünde ise Bhavsar vd., (2020) tarafından geliştirilen, Bülbül ve Akyol (2021) tarafından Türkçeye uyarlanan Sporda Psikolojik İhtiyaçlar Durum Ölçeği (SPİDÖ) kullanılmıştır. Verilerin istatistiksel analizi için SPSS-24 veri analiz programı kullanılmıştır. Verilerin analizinde parametrik testlerden bağımsız gruplar için T-testi ile Tek yönlü Varyans Analizi (ANOVA) testleri uygulanmıştır.

Bulgular ve Sonuç: Anlamlılık düzeyinin 0,05 olarak kabul edildiği çalışmadan elde edilen sonuçlara göre spor bilimleri öğrencilerinin cinsiyetleri ve sınıf düzeylerinin anlamlı farklılığa neden olduğu görülmüştür. Spor bilimleri öğrencilerinin sporda psikolojik ihtiyaçlarının farklı değişkenler açısından incelendiği bu çalışma sonucunda öğrencilerin sportif anlamda daha bağımsız karar alabilmeleri, bireysel becerilerini özgürce geliştirebilmeleri, daha sosyal bireyler olabilmeleri ve birey olarak kendilerini değerli hissedebilmeleri için psikolojik anlamda çeşitli kurum ve sivil toplum kuruluşları tarafından desteklenmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Spor psikolojisi, Psikolojik ihtiyaç, Öğrenci

ABSTRACT

Investigation of The Psychological Needs of Students Reading at The Faculty of Sports Sciences

Purpose: This study was carried out with the aim of examining the psychological needs of university students who continue their education in the field of sports sciences according to some variables.

Method: This study, in which the survey model, which is one of the quantitative research models, was applied, Gaziosmanpaşa University Faculty of Sports Sciences in the 2021-2022 academic year, the sample of the study consists of 252 sports science students, 97 of whom are female and 155 are male. While using the research form consisting of 2 parts as a data collection tool in the study, the first part of the form includes questions to determine the demographic information of the participants. In the second part of the form, the Psychological Needs in Sport Scale (SPIDS), developed by Bhavsar et al, (2020) and adapted into Turkish by Bülbül and Akyol (2021), was used. SPSS-24 data analysis program was used for

¹**Sorumlu Yazar:** Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Bölümü, Amasya/TÜRKİYE. kurtulus.ozlu@amasya.edu.tr ORCID: 0000-0003-1839-5437

²Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Bölümü, Amasya/TÜRKİYE. resul.cekini@amasya.edu.tr ORCID: 0000-0002-0803-2504

³Amasya Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Amasya/TÜRKİYE. fatihkurnaz60@hotmail.com ORCID:0000-0002-6281-4697

statistical analysis of the data. In the analysis of the data, One-way Analysis of Variance (ANOVA) tests were used with T-test for groups independent of parametric tests.

Results and Conclusion: In this study with a significance level 0.05, gender and grade level yielded significant differences. Sport science psychological needs of students in terms of different variables of this study which examined as a result, students are more independent in sports to make decisions freely to develop their individual skills, to be more social in order to feel valuable and individuals themselves as individuals, in a psychological sense, it is suggested to be supported by various institutions and civil society organizations.

Keywords: Sports psychology, Psychological need, Student

GİRİŞ

Sonsuz istekleri olan irrasyonel bir varlık olan bireyin, bu isteklerinin kaynakları, neler oldukları ve etkileri gibi başlıklar, davranış bilimleri, sosyoloji ve psikoloji gibi alanların konuları dahilindedir. Bu isteklerin ihtiyaç halini aldığı ve giderilmesi gerektiği hallerde başvurulacak alanlardan biri de sportif faaliyetlerdir. Bu faaliyetlerin bireylere sağladıkları sosyal duygusal fiziksel ve zihinsel faydaların yanı sıra toplumların ekonomik, birlik-beraberlik ve tasvip edilmeyen davranışlar üzerine etkilerinden dolayı bir zorunluluk olarak insan hayatında kendine yer bulmuş durumdadır (Kayantaş ve Söyler, 2020). İnsanların yaşantılarında birbirlerinden farklı hâl, hareket ve davranışlar ortaya koymalarının temelinde hiç şüphesiz ihtiyaçlarını giderme dürtüsü yer almaktadır. Bireyler günlük hayatta birtakım ihtiyaçlarını gidermek için çevresindeki insanlarla iletişim kurmakta ve belirli plânlarda yapmaktadır. Bütün bunların sonucunda karşılanmayan ihtiyaçları olduğunda ise farklı davranışlar ortaya koyabilmektedirler (Acun, Alıncak ve Abakay 2018).

Birçok davranış biçimini bünyesinde barındıran spor genel manasıyla, insanın bilinç altında yer alan yenme, yenilme ve muktedir olma gibi duyguları harekete geçiren, belirli kurallar çerçevesinde yapılan, rekabetçi, sosyalleştirici, bütünleştirici, fiziksel, zihinsel ve ruhsal aktivitelerin bütünüdür (Sonuç, 2012). Sporun sosyal bir olarak kabul görmüş olması gerçeği beraberinde insanlarda birtakım psikolojik ihtiyaçların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Doğası gereği sporcular sevilmeye, saygınlık görme ve takdir edilmeye beklemektedirler. Yaşamın her döneminde süreklilik arz eden temel psikolojik ihtiyaçlar, kişiden kişiye farklılıklar ortaya koyabilmektedir. Giderilen ihtiyaçları sayesinde daha kaliteli bir yaşam standardına ulaşan bireylerin kendini gerçekleştirip tamamlama gereksinimleri giderilmediği takdirde diğer ihtiyaçlarının karşılanmış olmalarının hiçbir hükmü kalmayacaktır. Kısacası kendini gerçekleştirme ve tamamlama ihtiyacı temel psikolojik ihtiyaçlar içinde en çok önemli olan ihtiyaçtır (Ekici, Öntürk ve Karafil 2016).

Dikkat çeken diğer bir husus ise; sporun, kişinin psikolojik gereksinimlerinin karşılanmasında etkili sonuçlar ortaya koyduğu gerçeğidir. Sportif faaliyetlere katılım gösteren kişilerin yüksek enerjileri sayesinde standartları artmakta, zihinsel ve fiziksel durumları açısından spor hayatlarında önemli bir yer edinmiş bulunmaktadır. Yapılan araştırmalar göstermektedir ki sporla iç içe olan beden eğitimi ve spor öğretmeni, bireysel eğitmenler ve oyuncuların yaşam kaliteleri yüksek olduğunda sportif anlamda başarıları da doğru orantılı olarak artmaktadır (Gagne, 2003; Reinboth, Duda ve Ntoumanis 2004).

Motivasyon ve kişilik temelli bir yaklaşım olarak karşımıza çıkan öz belirleme kuramı; bireyler ve sosyal durumlar arasındaki bağlantıları dikkate alarak, tutum, tecrübe ve gelişmeler ile ilgili somut deliller ortaya koymaktadır. İlişkili olma, yeterlik ve özerklik olmak üzere üç temel başlıkta karşımıza çıkan temel psikolojik ihtiyaçlar doğuştan gelmekte ve evrensellik göstermektedir. Özerklik (autonomy) gereksinimi, öz belirleme kuramı çerçevesinde, kişinin özgür iradesini kullanarak davranışlarını başlatıp, sürdürme ve sonlandırmada sorumluluk olarak hareket etmesidir (Ryan ve Deci, 2000). Özerklik ihtiyacı, kişinin özgür iradesiyle kendi başına kararlar vererek sergileyeceği davranışlarda inisiyatif kullanma yolunu seçmesidir (Ryan ve Brown, 2003). Yeterlik ihtiyacı, kişilerin sosyal çevreleriyle olan ilişkilerinde ne derece yetkin oldukları ve sahip oldukları yetenekleri sergilerken önlerine çıkan fırsatları değerlendirmede gösterdikleri performansla alakalıdır (Ryan ve Deci, 2002). Yeterlik duygusu tatmin olmuş kişilerin en önemli özelliklerinden biri hedeflerine başarılı bir şekilde ulaşacaklarına olan inançlarıdır (Williams, Gagne, Ryan ve Deci, 2002). İlişkili olma ihtiyacı ise; sıcaklık, duyarlılık ve duygusal kabulü bünyesinde barındıran, karşılıklı saygı, özen ve başkalarına yönelik güven duygusunu gerekli kılan bir olgudur (Sheldon ve Elliot, 1999). Andersen, Chen ve Carter (2000) 'a göre ise ilişki, başkaları ile bağlantı halinde olma, koruma ve korunma isteği, sevme ve sevilme şeklinde tanımlanmaktadır.

Bu temel ihtiyaçların giderilmeleri insanda olumlu, engellenmeleri ise olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Tüm bunlar göz önüne alındığında sözü edilen bu temel psikolojik ihtiyaçların karşılanması kişilerin büyüüp gelişip bütünleşmeleri ve ruhen iyi olmaları noktasında önem arz etmektedir (Deci ve Ryan, 2000).

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırmada nicel araştırma desenlerinden tarama yöntemi kullanılmıştır. Tarama modellerinden ise, genel tarama modeli kullanılmıştır. Bu tarama modeli, çok sayıda elemanı bünyesinde barındıran evren hakkında bir genellemeye varmak için, evrenin tümü veya evrenden alınan bir grup, örneklem ya da örnek üzerinden yapılan tarama şeklindedir (Karasar, 2012).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2021-2022 akademik yılı, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi'nde okuyan Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği ve Antrenörlük Eğitimi Bölümü öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklemine ise basit tesadüfi örneklem belirleme yöntemi ile belirlenen 97 kadın, 155 erkek toplam 252 öğrenci oluşturmaktadır. Basit tesadüfi örneklem seçiminde evrende yer alan her elemanın örnekleme dahil olmada eşit şansa sahiptir (Arıkan, 2005).

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak iki bölümden oluşan araştırma formu kullanılmıştır. Kullanılan formun ilk bölümünde katılımcıların yaş, cinsiyet, sınıf düzeyleri, öğrenim gördükleri bölüm, branş türleri, sporculuk yaşları, lisanslı olarak spor yapma durumları, haftalık antrenman sayıları ve akademik başarı düzeylerini belirlemeyi amaçlayan 9 soruluk kişisel bilgi formu yer almaktadır. Araştırma formunun ikinci bölümünde ise Bhavsar vd., (2020) tarafından geliştirilen, Bülbül ve Akyol (2021) tarafından Türkçe 'ye uyarlanan "*Sporda Psikolojik İhtiyaçlar Durum Ölçeği*" (SPİDÖ) kullanılmıştır. 28 madde ve 6 alt boyuttan (bağımsızlık tatmini, bağımsızlık engellenmesi, yeterlik tatmini, yeterlik engellenmesi, ilişki tatmini, ilişki engellenmesi) oluşan ve 5'li likert tipindeki SPİDÖ'ne ilişkin çalışmamızda elde ettiğimiz Cronbach Alfa güvenilirliği 0,753 olarak tespit edilmiştir. Aynı zamanda ölçeğin tüm alt boyutlarında da ($\alpha_{\text{Bağımsızlık tatmini}}=0,74$, $\alpha_{\text{Bağımsızlık engellenmesi}}=0,73$, $\alpha_{\text{Yeterlik tatmini}}=0,75$, $\alpha_{\text{Yeterlik engellenmesi}}=0,76$, $\alpha_{\text{İlişki tatmini}}=0,75$, $\alpha_{\text{İlişki engellenmesi}}=0,79$) Cronbach Alfa değerinin 0,70'ten yüksek olduğu tespit edilmiş, dolayısıyla elde edilen ölçümlerin güvenilirliğinin yüksek olduğu söylenebilir. Ölçeğin alt boyut puanlarından elde edilen Cronbach alfa katsayılarının 0,70'ten yüksek olduğu belirlenmiştir. Buna göre, elde edilen ölçümlerin güvenilirliğinin yüksek olduğu söylenebilir (Büyüköztürk, Kılıç, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013).

Verilerin Analizi

Elde edilen verilerin istatistiksel analizi için SPSS24 veri analiz programı kullanılmıştır. Elde edilen verilere öncelikle verilerin normallik dağılımlarının belirlenebilmesi için Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk normallik testleri uygulanmıştır. Değerlerin 0,05'ten küçük olması nedeni ile çarpıklık (Skewness) ve basıklık (Kurtosis) değerleri incelenmiş ve çarpıklık basıklık değerlerinin -1,5 ile +1,5 arasında dağıldı görülmüştür. Tabachnick ve Fidell'e (2013) göre çarpıklık basıklık değerlerinin -1,5 ile +1,5 arasında olduğu durumlarda veri dağılımı normal olarak kabul edilir. Spor bilimleri öğrencilerinin sahip oldukları farklı değişkenlere göre sporda psikolojik ihtiyaç durumlarını karşılayabilmek için verilerin normal dağılım göstermesinden dolayı verilerin analizinde iki gruplu değişkenler için (cinsiyet, öğrenim görülen bölüm, ilgilenilen spor branşı, lisanslı sporcu olma durumu) bağımsız gruplar T-testi ile üç ve daha fazla gruplu değişkenler için (sınıf düzeyi, spor yaşı, haftalık antrenman sayısı, akademik başarı) Tek yönlü Varyans Analizi (ANOVA) testleri kullanılmıştır.

Araştırmanın Yayın Etiği: Araştırma Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Etik Kurulunun 2022 / 963 sayılı izni ile gerçekleştirilmiştir

BULGULAR

Tablo 1. Katılımcıların demografik özelliklere göre dağılımları

Değişkenler	n	%
Cinsiyet	Kadın	97 38,5
	Erkek	155 61,5
Sınıf Düzeyi	1.Sınıf	40 15,9
	2. Sınıf	50 19,8
	3. Sınıf	84 33,3
	4. Sınıf	78 31,0
Bölüm	Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği	112 44,4
	Antrenörlük Eğitimi	140 55,6
Branş	Takım	152 60,3
	Ferdi	100 39,7
Sporculuk Yaşınız	1-3 yıl	34 13,5
	4-6 yıl	65 25,8
	7-9 yıl	87 34,5
	10+ yıl	66 26,2
Bir Kulübün Lisanslı Sporcusu Musunuz?	Evet	147 58,3
	Hayır	105 41,7
Haftalık Antrenman	1	22 8,7
	2	20 7,9
	3	59 23,4
	4	60 23,8
	5	45 17,9
	6+	46 18,3
Akademik Başarı	Düşük	8 3,2
	Orta	185 73,4
	Yüksek	59 23,4
	Toplam	252 100,0

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyete göre dağılımları incelendiğinde %38,5'inin (97) kadın, %61,5'inin (155) erkek olduğu; sınıf düzeyi bakımından %15,9'unun (40) 1. Sınıf, %19,8'sinin (50) 2. Sınıf, %33,3'ünün (84) 3. Sınıf, %31'inin (78) 4. Sınıf düzeyinde olduğu; öğrencilerin %44,4'ünün (112) Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği, %55,6'sının (140) Antrenörlük Eğitimi bölümlerinde olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin %60,3'ü (152) branş bakımından takım branşında, %39,7'sinin (100) ferdi branşta olduğu; sporculuk yaşı bakımından %13,5'inin (34) 1-3 yıl, %25,8'inin (65) 4-6 yıl, %34,5'inin (87) 7-9 yıl, %26,2'sinin (66) 10+ yıl spor yaptığı; %58,3'ünün (147) lisanslı sporcu olduğu, %41,7'sinin (105) herhangi bir kulübün lisanslı sporcusu olmadığı; %8,7'sinin (22) haftada 1 antrenman yaptığı, %7,9'unun (20) haftada 2 antrenman yaptığı, %23,4'ünün (59) haftada 3 antrenman yaptığı, %23,8'inin (60) haftada 4 antrenman yaptığı, %17,9'unun (45) haftada 5 antrenman yaptığı, %18,3'ünün (46) haftada 6+ antrenman yaptığı; öğrencilerin %3,2'sinin (8) akademik başarılarının düşük, %73,4'ünün (185) akademik başarı düzeylerinin orta düzeyde ve %23,4'ünün (59) akademik başarı düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların sporda psikolojik ihtiyaç durumlarının cinsiyete göre karşılaştırması

SPIÖ	Cinsiyet	n	\bar{x}	ss	t	sd	p
Bağımsızlık Tatmini	Kadın	97	18,82	3,99	-0,917	250	0,36
	Erkek	155	19,26	3,50			
Bağımsızlık Engellenmesi	Kadın	97	15,93	3,25	1,192	250	0,23
	Erkek	155	15,43	3,18			
Yeterlik Tatmini	Kadın	97	18,09	3,81	-1,776	250	0,08
	Erkek	155	18,86	2,98			
Yeterlik Engellenmesi	Kadın	97	10,11	3,96	2,092	250	0,04
	Erkek	155	9,14	3,36			
İlişki Tatmini	Kadın	97	15,94	3,87	-0,614	250	0,54
	Erkek	155	16,25	3,85			
İlişki Engellenmesi	Kadın	97	8,67	5,20	0,641	250	0,52
	Erkek	155	8,28	4,27			
Toplam	Kadın	97	87,57	10,44	0,230	250	0,88
	Erkek	155	87,22	12,36			

Tablo 2 incelendiğinde spor bilimleri öğrencileri cinsiyet değişkeninin SPİDÖ toplam puanları ($\bar{x}_{Kadın}=87,57$; $\bar{x}_{Erkek}=87,22$; $t_{250}=-0,230$; $p=0,88$), “bağımsızlık tatmini” ($\bar{x}_{Kadın}=18,82$; $\bar{x}_{Erkek}=19,26$; $t_{250}=-0,917$; $p=0,36$), “bağımsızlık engellenmesi” ($\bar{x}_{Kadın}=15,93$; $\bar{x}_{Erkek}=15,43$; $t_{250}=-1,192$; $p=0,23$), “yeterlik tatmini” ($\bar{x}_{Kadın}=18,09$; $\bar{x}_{Erkek}=18,86$; $t_{250}=-1,776$; $p=0,08$), “ilişki tatmini” ($\bar{x}_{Kadın}=15,94$; $\bar{x}_{Erkek}=16,25$; $t_{250}=-0,614$; $p=0,54$) ve “ilişki engellenmesi” ($\bar{x}_{Kadın}=8,67$; $\bar{x}_{Erkek}=8,28$; $t_{250}=-0,641$; $p=0,52$), alt boyutlarında anlamlı farklılığa neden olmadığı görülmektedir ($p>0,05$). SPİDÖ “yeterlik engellenmesi” ($\bar{x}_{Kadın}=10,11$; $\bar{x}_{Erkek}=9,14$; $t_{250}=2,092$; $p=0,04$) alt boyutunda ise cinsiyetin anlamlı farklılığa neden olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Belirlen anlamlı farklılığın kadın öğrenciler lehine olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların sporda psikolojik ihtiyaç durumlarının sınıf düzeyine göre karşılaştırması

SPIÖ	Sınıf	n	\bar{x}	ss	F	sd	p	Fark LSD
Bağımsızlık Tatmini	1.Sınıf	40	20,08	2,433	3,232	248	0,02	1>3 1>4
	2. Sınıf	50	20,04	2,680				
	3. Sınıf	84	18,61	3,673				
	4. Sınıf	78	18,51	4,572				
	Toplam	252	19,10	3,703				
Bağımsızlık Engellenmesi	1.Sınıf	40	16,25	2,780	0,909	248	0,44	-
	2. Sınıf	50	15,84	2,691				
	3. Sınıf	84	15,51	3,462				
	4. Sınıf	78	15,28	3,441				
	Toplam	252	15,62	3,213				
Yeterlik Tatmini	1.Sınıf	40	18,63	2,579	0,127	248	0,94	-
	2. Sınıf	50	18,36	2,988				
	3. Sınıf	84	18,51	3,342				
	4. Sınıf	78	18,72	3,908				
	Toplam	252	18,56	3,342				
Yeterlik Engellenmesi	1.Sınıf	40	9,18	2,960	0,461	248	0,71	-
	2. Sınıf	50	9,64	3,696				
	3. Sınıf	84	9,29	3,392				
	4. Sınıf	78	9,85	4,156				
	Toplam	252	9,51	3,634				
İlişki Tatmini	1.Sınıf	40	15,63	3,271	1,686	248	0,17	-
	2. Sınıf	50	16,18	3,299				
	3. Sınıf	84	16,83	3,899				
	4. Sınıf	78	15,59	4,335				
	Toplam	252	16,13	3,857				
İlişki Engellenmesi	1.Sınıf	40	8,43	4,212	0,024	248	1,00	-
	2. Sınıf	50	8,46	4,248				
	3. Sınıf	84	8,33	4,655				
	4. Sınıf	78	8,53	5,152				
	Toplam	252	8,43	4,647				
Toplam	1.Sınıf	40	88,16	9,63	0,394	248	0,76	-
	2. Sınıf	50	88,52	10,00				
	3. Sınıf	84	87,08	11,50				
	4. Sınıf	78	86,47	13,65				
	Toplam	252	87,35	11,64				

Tablo 3'e göre spor bilimleri öğrencilerinin sporda psikolojik ihtiyaç durumlarında sınıf düzeyi değişkeni yalnızca "bağımsızlık tatmini" ($F_{3-251}=3,232$; $p=0,02$) alt boyutunda anlamlı farklılığa neden olmaktadır. SPİDÖ "bağımsızlık tatmini" alt boyutundaki anlamlı farklılık 1. sınıflar ($\bar{x}_{1. Sınıf}=20,08$) lehine 3. ($\bar{x}_{3. Sınıf}=18,61$) ve 4. sınıflar ($\bar{x}_{4. Sınıf}=18,51$) arasında, 2. sınıflar ($\bar{x}_{2. Sınıf}=20,04$) lehine 3. ($\bar{x}_{3. Sınıf}=18,61$) ve 4. sınıflar ($\bar{x}_{4. Sınıf}=18,51$) arasındadır ($p<0,05$). Öğrencilerin sınıf düzeylerinin ise SPİDÖ toplam puanları ($F_{3-251}=0,394$; $p=0,76$) ile "bağımsızlık engellenmesi" ($F_{3-251}=0,437$; $p=0,44$), "yeterlik tatmini" ($F_{3-251}=,127$; $p=0,94$), "yeterlik engellenmesi" ($F_{3-251}=,461$; $p=0,71$) "ilişki tatmini" ($F_{3-251}=1,686$; $p=0,17$) ve "ilişki engellenmesi" ($F_{3-251}=0,024$; $p=1,00$), alt boyutlarında anlamlı farklılığa neden olmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 4. Katılımcıların sporda psikolojik ihtiyaç durumlarının bölüme göre karşılaştırması

SPIÖ	Bölüm	n	\bar{x}	ss	t	sd	p
Bağımsızlık Tatmini	Beden Eğitimi ve Spor Öğrt.	112	19,29	3,553	0,730	250	0,47
	Antrenörlük Eğitimi	140	18,94	3,825			
Bağımsızlık Engellenmesi	Beden Eğitimi ve Spor Öğrt.	112	15,79	3,035	0,758	250	0,45
	Antrenörlük Eğitimi	140	15,49	3,353			
Yeterlik Tatmini	Beden Eğitimi ve Spor Öğrt.	112	18,44	3,069	-0,534	250	0,59
	Antrenörlük Eğitimi	140	18,66	3,554			
Yeterlik Engellenmesi	Beden Eğitimi ve Spor Öğrt.	112	9,22	3,013	-1,129	250	0,26
	Antrenörlük Eğitimi	140	9,74	4,060			
İlişki Tatmini	Beden Eğitimi ve Spor Öğrt.	112	16,41	3,753	1,045	250	0,30
	Antrenörlük Eğitimi	140	15,90	3,937			
İlişki Engellenmesi	Beden Eğitimi ve Spor Öğrt.	112	8,07	4,366	-1,104	250	0,27
	Antrenörlük Eğitimi	140	8,72	4,856			
Toplam	Beden Eğitimi ve Spor Öğrt.	112	87,22	10,48	-0,158	250	0,19
	Antrenörlük Eğitimi	140	87,46	12,53			

Tablo 4 incelendiğinde spor bilimleri öğrencileri bölüm değişkeninin SPİDÖ toplam puanlarında (\bar{x} Beden Eğitimi=87,22; \bar{x} Antrenörlük=87,46; $t_{250}=-0,158$; $p=0,19$) “bağımsızlık tatmini” (\bar{x} Beden Eğitimi=19,29; \bar{x} Antrenörlük=18,94; $t_{250}=-0,730$; $p=0,47$), “bağımsızlık engellenmesi” (\bar{x} Beden Eğitimi=15,79; \bar{x} Ant.Eğt=15,49; $t_{250}=-0,758$; $p=0,45$), “yeterlik tatmini” (\bar{x} Beden Eğitimi=18,44; \bar{x} Ant.Eğt=18,66; $t_{250}=-0,758$; $p=0,59$), “yeterlik engellenmesi” (\bar{x} Beden Eğitimi=9,22; \bar{x} Antrenörlük=9,74; $t_{250}=-1,129$; $p=0,26$) “ilişki tatmini” (\bar{x} Beden Eğitimi=16,41; \bar{x} Antrenörlük=15,90; $t_{250}=-1,045$; $p=0,30$) ve “ilişki engellenmesi” (\bar{x} Beden Eğitimi=8,07; \bar{x} Antrenörlük=8,72; $t_{250}=-1,104$; $p=0,27$), alt boyutlarında anlamlı farklılığa neden olmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 5. Katılımcıların sporda psikolojik ihtiyaç durumlarının branşa göre karşılaştırması

SPIÖ	Branş	n	\bar{x}	ss	t	sd	p
Bağımsızlık Tatmini	Takım Sporları	152	18,82	3,83	-1,480	250	0,14
	Ferdi Sporlar	100	19,52	3,48			
Bağımsızlık Engellenmesi	Takım Sporları	152	15,48	3,07	-0,869	250	0,39
	Ferdi Sporlar	100	15,84	3,43			
Yeterlik Tatmini	Takım Sporları	152	18,54	3,23	-0,140	250	0,89
	Ferdi Sporlar	100	18,60	3,52			
Yeterlik Engellenmesi	Takım Sporları	152	9,27	3,50	-1,306	250	0,19
	Ferdi Sporlar	100	9,88	3,82			
İlişki Tatmini	Takım Sporları	152	15,99	3,92	-0,710	250	0,48
	Ferdi Sporlar	100	16,34	3,77			
İlişki Engellenmesi	Takım Sporları	152	8,27	4,72	-0,685	250	0,49
	Ferdi Sporlar	100	8,68	4,55			
Toplam	Takım Sporları	152	86,36	10,86	-1,673	250	0,20
	Ferdi Sporlar	100	88,86	12,63			

Tablo 5 incelendiğinde spor bilimleri öğrencileri branş değişkeninin SPİDÖ toplam puanlarında (\bar{x} Takım=86,36; \bar{x} Ferdi=88,86; $t_{250}=-1,673$; $p=0,20$), “bağımsızlık tatmini” (\bar{x} Takım=18,82; \bar{x} Ferdi=19,52; $t_{250}=-1,480$; $p=0,14$), “bağımsızlık engellenmesi” (\bar{x} Takım=15,48; \bar{x} Ferdi=15,84; $t_{250}=-0,869$; $p=0,39$), “yeterlik tatmini” (\bar{x} Takım=18,54; \bar{x} Ferdi=18,60; $t_{250}=-0,140$; $p=0,89$), “yeterlik engellenmesi” (\bar{x} Takım=9,27; \bar{x} Ferdi=9,88; $t_{250}=-1,306$; $p=0,19$)

“ilişki tatmini” ($\bar{x}_{\text{Takım}}=15,99$; $\bar{x}_{\text{Ferdî}}=16,34$; $t_{250}=-0,710$; $p=0,48$) ve “ilişki engellenmesi” ($\bar{x}_{\text{Takım}}=8,27$; $\bar{x}_{\text{Ferdî}}=8,68$; $t_{250}=-0,685$; $p=0,49$), alt boyutlarında anlamlı farklılığa neden olmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 6. Katılımcıların sporda psikolojik ihtiyaç durumlarının sporcu yaşına göre karşılaştırması

SPIÖ	Sporcu Yaşı	n	\bar{x}	ss	F	sd	p
Bağımsızlık Tatmini	1-3 yıl arası	34	19,26	2,352	0,066	248	0,99
	4-6 yıl arası	65	18,94	4,092			
	7-9 yıl arası	87	19,14	3,924			
	10 yıl ve üzeri	66	19,11	3,638			
	Toplam	252	19,10	3,703			
Bağımsızlık Engellenmesi	1-3 yıl arası	34	15,68	3,012	0,576	248	0,63
	4-6 yıl arası	65	15,83	3,095			
	7-9 yıl arası	87	15,78	3,591			
	10 yıl ve üzeri	66	15,18	2,914			
	Toplam	252	15,62	3,213			
Yeterlik Tatmini	1-3 yıl arası	34	19,09	2,503	1,950	248	0,12
	4-6 yıl arası	65	17,80	3,456			
	7-9 yıl arası	87	18,54	3,631			
	10 yıl ve üzeri	66	19,08	3,125			
	Toplam	252	18,56	3,342			
Yeterlik Engellenmesi	1-3 yıl arası	34	8,50	2,377	1,756	248	0,16
	4-6 yıl arası	65	9,37	3,417			
	7-9 yıl arası	87	10,11	4,047			
	10 yıl ve üzeri	66	9,38	3,728			
	Toplam	252	9,51	3,634			
İlişki Tatmini	1-3 yıl arası	34	15,85	3,586	0,256	248	0,86
	4-6 yıl arası	65	16,46	3,527			
	7-9 yıl arası	87	16,10	4,308			
	10 yıl ve üzeri	66	15,97	3,733			
	Toplam	252	16,13	3,857			
İlişki Engellenmesi	1-3 yıl arası	34	7,97	4,373	0,412	248	0,75
	4-6 yıl arası	65	8,42	4,899			
	7-9 yıl arası	87	8,84	4,688			
	10 yıl ve üzeri	66	8,15	4,534			
	Toplam	252	8,43	4,647			
Toplam	1-3 yıl arası	34	86,35	8,34	0,456	248	0,71
	4-6 yıl arası	65	86,82	8,31			
	7-9 yıl arası	87	88,52	14,55			
	10 yıl ve üzeri	66	86,86	11,70			
	Toplam	252	87,35	11,64			

Tablo 6’ya göre spor bilimleri öğrencilerinin sporda psikolojik ihtiyaç durumları sporculuk yaşı değişkeni açısından incelendiğinde, SPIÖ toplam puanları ($F_{3-251}=0,456$; $p=0,71$), “bağımsızlık tatmini” ($F_{3-251}=0,066$; $p=0,99$), “bağımsızlık engellenmesi” ($F_{3-251}=0,576$; $p=0,63$), “yeterlik tatmini” ($F_{3-251}=1,950$; $p=0,12$), “yeterlik engellenmesi” ($F_{3-251}=1,756$; $p=0,16$) “ilişki tatmini” ($F_{3-251}=0,256$; $p=0,86$) ve “ilişki engellenmesi” ($F_{3-251}=0,412$; $p=0,75$), alt boyutlarında anlamlı farklılığa neden olmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 7. Katılımcıların sporda psikolojik ihtiyaç durumlarının lisanslı sporcu olma durumuna göre karşılaştırması

SPIÖ	Bir Kulübün Lisanslı Sporcusu Musunuz?	n	\bar{x}	ss	t	sd	p
Bağımsızlık Tatmini	Evet	147	18,78	3,904	-1,592	250	0,11
	Hayır	105	19,53	3,371			
Bağımsızlık Engellenmesi	Evet	147	15,33	3,117	-1,700	250	0,09
	Hayır	105	16,03	3,315			
Yeterlik Tatmini	Evet	147	18,61	3,520	,235	250	0,81
	Hayır	105	18,50	3,092			
Yeterlik Engellenmesi	Evet	147	9,70	3,682	,976	250	0,33
	Hayır	105	9,25	3,567			
İlişki Tatmini	Evet	147	16,45	3,762	1,573	250	0,12
	Hayır	105	15,68	3,960			
İlişki Engellenmesi	Evet	147	8,69	4,790	1,029	250	0,30
	Hayır	105	8,08	4,437			
Toplam	Evet	147	87,56	12,47	0,130	250	0,74
	Hayır	105	87,07	10,42			

Tablo 7 incelendiğinde spor bilimleri öğrencileri lisanslı sporcu olma değişkeninin SPİDÖ toplam puanları ($\bar{x}_{\text{Evet}}=87,56$; $\bar{x}_{\text{Hayır}}=87,07$; $t_{250}=0,130$; $p=0,74$), “bağımsızlık tatmini” ($\bar{x}_{\text{Evet}}=18,78$; $\bar{x}_{\text{Hayır}}=19,53$; $t_{250}=-1,592$; $p=0,11$), “bağımsızlık engellenmesi” ($\bar{x}_{\text{Evet}}=15,33$; $\bar{x}_{\text{Hayır}}=16,03$; $t_{250}=-1,700$; $p=0,09$), “yeterlik tatmini” ($\bar{x}_{\text{Evet}}=18,61$; $\bar{x}_{\text{Hayır}}=18,50$; $t_{250}=0,235$; $p=0,81$), “yeterlik engellenmesi” ($\bar{x}_{\text{Evet}}=9,70$; $\bar{x}_{\text{Hayır}}=9,25$; $t_{250}=0,976$; $p=0,33$) “ilişki tatmini” ($\bar{x}_{\text{Evet}}=16,45$; $\bar{x}_{\text{Hayır}}=15,68$; $t_{250}=1,573$; $p=0,12$) ve “ilişki engellenmesi” ($\bar{x}_{\text{Evet}}=8,69$; $\bar{x}_{\text{Hayır}}=8,08$; $t_{250}=1,029$; $p=0,30$), alt boyutlarında anlamlı farklılığa neden olmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 8. Katılımcıların sporda psikolojik ihtiyaç durumlarının haftalık antrenman sayısına göre karşılaştırması

SPIÖ	Haftalık Antrenman (Gün)	n	\bar{x}	ss	F	sd	p
Bağımsızlık Tatmini	1	22	18,36	3,580	0,625	246	0,68
	2	20	19,15	3,498			
	3	59	19,42	3,271			
	4	60	18,98	3,784			
	5	45	18,60	4,377			
	6	46	19,63	3,617			
	Toplam	252	19,10	3,703			
Bağımsızlık Engellenmesi	1	22	16,14	2,713	0,417	246	0,84
	2	20	15,40	2,909			
	3	59	15,53	2,867			
	4	60	15,73	3,364			
	5	45	15,16	3,741			
	6	46	15,91	3,312			
	Toplam	252	15,62	3,213			
Yeterlik Tatmini	1	22	18,45	3,391	0,673	246	0,65
	2	20	18,45	2,781			
	3	59	18,95	2,968			
	4	60	17,93	3,303			
	5	45	18,71	3,666			
	6	46	18,85	3,747			
	Toplam	252	18,56	3,342			

Yeterlik Engellenmesi	1	22	9,32	2,398			
	2	20	10,30	4,293			
	3	59	9,19	3,214		5	
	4	60	9,78	3,594	0,658	246	0,66
	5	45	8,96	3,503		251	
	6	46	9,87	4,470			
	Toplam	252	9,51	3,634			
İlişki Tatmini	1	22	16,45	3,863			
	2	20	15,70	3,600			
	3	59	16,66	3,632		5	
	4	60	15,97	3,579	0,800	246	0,55
	5	45	16,49	4,531		251	
	6	46	15,33	3,916			
	Toplam	252	16,13	3,857			
İlişki Engellenmesi	1	22	8,00	3,423			
	2	20	8,50	3,980			
	3	59	7,76	4,252		5	
	4	60	8,88	5,282	0,501	246	0,78
	5	45	8,38	4,956		251	
	6	46	8,93	4,814			
	Toplam	252	8,43	4,647			
Toplam	1	22	86,72	7,38			
	2	20	87,50	9,39			
	3	59	87,51	10,65		5	
	4	60	87,28	11,32	0,181	246	0,97
	5	45	86,29	14,45		251	
	6	46	88,52	13,11			
	Toplam	252	87,35	11,64			

Tablo 8'e göre spor bilimleri öğrencilerinin sporda psikolojik ihtiyaç durumları haftalık antrenman sayıları değişkeni açısından incelendiğinde, SPIÖ toplam puanlarında ($F_{5-251}=0,181$; $p=0,97$), “bağımsızlık tatmini” ($F_{5-251}=0,625$; $p=0,68$), “bağımsızlık engellenmesi” ($F_{5-251}=0,417$; $p=0,84$), “yeterlik tatmini” ($F_{5-251}=0,673$; $p=0,65$), “yeterlik engellenmesi” ($F_{5-251}=0,658$; $p=0,66$) “ilişki tatmini” ($F_{5-251}=0,800$; $p=0,55$) ve “ilişki engellenmesi” ($F_{5-251}=0,501$; $p=0,78$), alt boyutlarında anlamlı farklılığa neden olmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 9. Katılımcıların sporda psikolojik ihtiyaç durumlarının akademik başarıya göre karşılaştırması

SPIÖ	Akademik Başarı	n	\bar{x}	ss	F	sd	p
Bağımsızlık Tatmini	Düşük	8	18,38	3,20	0,513	249	0,60
	Orta	185	19,01	3,69			
	Yüksek	59	19,47	3,83			
	Toplam	252	19,10	3,70			
Bağımsızlık Engellenmesi	Düşük	8	14,38	3,38	0,906	249	0,41
	Orta	185	15,75	3,20			
	Yüksek	59	15,39	3,24			
	Toplam	252	15,62	3,21			
Yeterlik Tatmini	Düşük	8	17,00	2,93	1,297	249	0,28
	Orta	185	18,51	3,24			
	Yüksek	59	18,95	3,67			
	Toplam	252	18,56	3,34			
Yeterlik Engellenmesi	Düşük	8	9,13	2,53	0,147	249	0,86
	Orta	185	9,58	3,63			
	Yüksek	59	9,34	3,82			
	Toplam	252	9,51	3,63			

İlişki Tatmini	Düşük	8	15,00	3,67	0,436	249	0,65
	Orta	185	16,22	3,76			
	Yüksek	59	15,98	4,20			
	Toplam	252	16,13	3,86			
İlişki Engellenmesi	Düşük	8	6,75	3,54	1,206	249	0,30
	Orta	185	8,68	4,64			
	Yüksek	59	7,88	4,78			
	Toplam	252	8,43	4,65			
Toplam	Düşük	8	80,63	3,78	1,475	249	0,23
	Orta	185	87,75	11,16			
	Yüksek	59	87,02	13,51			
	Toplam	252	87,35	11,64			

Tablo 9'a göre spor bilimleri öğrencilerinin sporda psikolojik ihtiyaç durumları akademik başarı değişkeni açısından incelendiğinde, SPIÖ toplam puanlarında ($F_{2-251}=1,475$; $p=0,23$), “bağımsızlık tatmini” ($F_{2-251}=0,513$; $p=0,60$), “bağımsızlık engellenmesi” ($F_{2-251}=0,906$; $p=0,41$), “yeterlik tatmini” ($F_{2-251}=1,297$; $p=0,28$), “yeterlik engellenmesi” ($F_{2-251}=0,147$; $p=0,86$) “ilişki tatmini” ($F_{2-251}=0,436$; $p=0,65$) ve “ilişki engellenmesi” ($F_{2-251}=1,206$; $p=0,30$), alt boyutlarında anlamlı farklılığa neden olmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

TARTIŞMA ve SONUÇ

Katılımcıların sporda psikolojik ihtiyaç durumlarının cinsiyet değişkenine göre bağımsız örneklem t testi ile yapılan analiz sonucunda, ölçeğin alt boyutlarından yalnızca yeterlik engellenmesi alt boyutunda kadınlar lehine anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. Bu farklılığın ataerkil toplumlarda kadınların, toplumun kadına olan bakış açısı nedeni ile kendilerini başarısız ve yetersiz hissetmeleri, beceri ve kapasitelerini geliştirme çabalarının engellendiği düşüncesinden kaynaklandığı söylenebilir. Öner (2019), Gürer ve Kılınç (2019) ele aldıkları çalışmalarında yaptığı analizler neticesinde, alt boyutlar ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı farklılaşmanın olmadığını tespit etmişlerdir. Bu sonuç bizim çalışmamızı destekler niteliktedir. Diğer yandan, Ünlü (2009) yaptığı araştırmasında, kadın katılımcıların ilişki tatmini alt boyutunda erkeklere oranla daha yüksek ortalama elde ettikleri sonucuna varmıştır. Kashdan, Mishra, Breen ve Froh (2009) kadınların erkeklere oranla bağımsızlık ve ilişki tatmini katsayılarının daha yüksek olduklarını belirtmişlerdir. Temel psikolojik ihtiyaçlar çerçevesinde özerklik, yeterlik ve ilişki tatmini yüksek olan bireyler kendilerini iletişime açık, yeni şeyler öğrenmeye istekli ve daha başarılı bireyler olarak ifade etmektedirler.

Katılımcıların sınıf düzeyleri değişkenine göre sporda psikolojik ihtiyaç durumlarının ANOVA testi ile yapılan analiz sonucunda, yalnızca bağımsızlık tatmini alt boyutunda 1 ve 2. sınıf öğrencilerinin 3 ve 4. sınıf öğrencilerine göre daha yüksek ortalamaya sahip oldukları

saptanmıştır. Diğer değişkenler ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Bu farklılığın lisans öğrenimleri için daha bağımsız bir yaşam tarzına kavuşan öğrencilerin kararlarında ve davranışlarında daha özgür davranabileceği düşüncesinden kaynaklandığı söylenebilir. Sarı, Yenigün, Altıncı ve Öztürk (2011) yaptıkları araştırmalarında özerlik ihtiyacını alt boyutunda buldukları anlamlı farklılık, çalışmamızdan elde edilen sonucu destekler niteliktedir. Çalışmamızı destekleyen diğer bir sonuç ise; Acun (2018)' un ele aldığı çalışma grubunda yeterlik ihtiyacı ve ilişki ihtiyacı alt boyutlarında sınıf değişkeni açısından anlamlı bir farklılık tespit edemediği sonucudur. Alt sınıflarda öğrenim gören öğrenciler yapacakları aktivitelere bağımsız olarak karar vermede daha yetkinler denebilir.

Sporda psikolojik ihtiyaç durumlarının bölüm değişkenine göre bağımsız örneklem t testi ile yapılan analiz sonucunda, ölçeğin tüm alt boyut puanlarında anlamlı farklılık meydana gelmediği belirlenmiştir ($p>,05$). Bunun nedeni olarak, spor bilimleri fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin spor kültüründen gelmeleri ve sporu hayatlarının bir parçası olarak görmelerinin etkili olduğu söylenebilir. Spor sayesinde özgüveni yüksek, sorumluluk bilinci gelişmiş, grupta hareket etme alışkanlığı olan ve kurallara riayet eden bir birey olarak toplumda yerini alan sporcu öğrencilerin psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması noktasında okudukları bölümün etkisinin olmadığı düşünülmektedir. Gezer (2018) öğrencilerin temel psikolojik ihtiyaçlar ölçeği alt boyutları ile eğitim görülen fakülte/yüksekokul değişkeni arasında istatistiksel anlamda bir fark olmadığını tespit etmiştir. Ekici vd. (2016) temel psikolojik ihtiyaçlar alt boyutlarının bölüm değişkeni ile arasında yalnızca özerlik ihtiyacı alt boyutunda anlamlı bir fark olduğunu ifade ederken diğer alt boyutlar arasında herhangi bir fark tespit edememiştir. Bu da bize öğrenim görülen bölümün temel psikolojik ihtiyaçların karşılanması açısından önem arz etmediğini göstermekte ve bulduğumuz sonuçları destekler niteliktedir. Yasul (2016) ise yaptığı çalışmada, beden eğitimi öğretmenliği ve antrenörlük bölümünde eğitim görmekte olan öğrencilerin, temel psikolojik ihtiyaçlar ölçeği alt boyutları arasında anlamlı farklılığa rastlamıştır. Bu farklılık antrenörlük eğitimi bölümü öğrencilerinin yeterlik, özerlik ve ilişki kurma ihtiyaçlarının daha fazla karşılandığı yönündedir. Bu araştırma sonucu ise çalışmamız sonuçları ile örtüşmemektedir.

Branş değişkenine göre yapılan bağımsız örneklem t testi sonucuna göre sporda psikolojik ihtiyaçlar ölçeği alt boyutları arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Gerek takım gerekse bireysel sporla uğraşan öğrenciler, karar vermedeki özgürlükleri, branşlarında kendilerini yeterli seviyede görmeleri ve kendilerini bir topluluğa ait hissetmeleri nedeniyle

temel psikolojik ihtiyaçlarının doyuma ulaştığı düşünölmektedir. Gezer (2018), yapılan spor türü değişkeni açısında özerklik ihtiyaçının takım sporu yapanlarda daha fazla olduğu sonucuna ulaşırken, bu oranın yeterlik ve ilişki alt boyutlarında ise bireysel spor yapanlar lehine olduğunu belirtmiştir. Ünlü (2009) ve Bilge'nin (1990) araştırma sonuçları bu kanıyı destekler niteliktedir. Takım sporu yapan öğrencilerin bireysel performans sergileme olanaklarının kısıtlı olması özerklik ihtiyaçlarını artırmakta ve bir gruba aitlik ve birlikte hareket etme olanaklarının fazlalığından dolayı da ilişkili olma ihtiyaçlarını pozitif yönde etkilemektedir.

Katılımcıların sporda psikolojik ihtiyaç durumlarının sporculuk yaşına göre ANOVA testi ile analiz edilmiş ve ölçek alt boyut puanlarında anlamlı farklılık meydana gelmediği belirlenmiştir. Spor bilimleri fakültesinde öğrenim görme başarısını göstermiş katılımcıların genelde uzun süre sporla uğraşıyor ve bu alanda deneyim sahibi olmalarından dolayı birçok psikolojik ihtiyaçlarının temel düzeyde de olsa karışanmiş olduğu düşüncesiyle farklılaşma olmadığı söylenebilir. Tiryaki, Pehlivan ve Kaya (2020) yalnızca özerklik alt boyutunda anlamlı bir farkın olduğuna dikkat çekerken, yeterlik ve ilişki alt boyutlarında anlamlı bir farka rastlamamışlar. Aynı şekilde Gürer ve Kılınç'ın (2019) yaptıkları araştırma sonucunda deneyim ile temel psikolojik ihtiyaçlar alt boyutları arasında anlamlı bir farkın olmadığını dile getirmişlerdir. Öte yandan Öner (2019) yaptığı araştırmada, egzersiz geçmişinin artmasıyla özerklik, yeterlik ve ilişki tatmin düzeylerinde artış olduğunu belirtmiştir. Bu sonuç bizim sonucumuzu destekler nitelikte değildir.

Katılımcıların sporda psikolojik ihtiyaç durumlarının lisanslı sporcu olma durumuna göre bağımsız örneklem t testi ile analiz edilmiştir. Ölçek alt boyut puanlarında anlamlı farklılık meydana gelmemesinin sebebi olarak, şimdi olmasa bile geçmişte bir kulüp bünyesinde lisanslı sporcu statüsünde olduklarından, sporcu kişilik özelliklerini halen bünyelerinde barındırdıklarından dolayı olduğu düşünölebilir. Eraslan (2015) gruplar arasındaki farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bunun temelinde ise katılımcıların tamamının spor bilimleri fakültesi öğrencisi olmasından kaynaklanabileceğini belirtmiştir. Bu sonuç çalışmadan elde ettiğimiz sonuçla paralellik gösterirken, Yasul (2016) 'un özerklik ve yeterlik alt boyutunda tespit ettiği anlamlı fark çalışmamızın sonucunu desteklememektedir. Yasul (2016) ilişki kurma alt boyutunda çalışmamızla aynı sonuca ulaşmış ve aktif spor yapıp yapmanın herhangi bir etkisi olmadığından söz etmiştir.

Katılımcıların sporda psikolojik ihtiyaç durumlarının haftalık antrenman sayısına göre ANOVA testi ile analiz edilmiş ve yapılan analiz sonucunda ölçeğin tüm alt boyutları ile arasında anlamlı farklılık meydana gelmediği belirlenmiştir. Bunun nedeni olarak, katılımcıların düzenli olarak antrenman yapmasalar bile öğrenim gördükleri bölüm müfredatı gereği aktif olarak sporun içinde olmalarından kaynaklı olduğu söylenebilir. Güler (2020) haftalık antrenman yapma sıklığının temel psikolojik ihtiyaçlar alt boyutlarına göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığını ifade etmiştir. Bu sonuç çalışmamızdan elde ettiğimiz sonuçlarla örtüşmektedir. Diğer yandan, Öner (2019) yaptığı çalışmada, haftalık antrenman sayısı arttıkça temel psikolojik ihtiyaçların karşılanma düzeylerinin de arttığı sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç ise çalışmamız sonucu ile farklılaşmaktadır.

Akademik başarı düzeyi değişkenine göre yapılan ANOVA testi sonucunda, ölçeğin alt boyut puanları ile anlamlı farklılık meydana gelmediği belirlenmiştir). Spor bilimleri fakültesinde öğrenimlerine devam eden öğrencilerin kısa ve uzun vadede belirledikleri eğitim hedeflerine ulaşma derecelerinin temel psikolojik ihtiyaçları üzerinde herhangi bir etkisinin olmamasının nedeni olarak, bu açıklığı sportif alanda gösterdikleri başarı ile tatmin ediyor olmalarından kaynaklı olduğu düşünülebilir. Acun (2018) , uyguladığı tek yönlü varyans analizi sonucunda yalnızca yeterli ihtiyacı alt boyutunda anlamlı fark tespit ederken, diğer alt boyutlar arasında anlamlı düzeyde bir farklılığa rastlamamıştır. Anlamlı farklılığın hangi bölümler arasında olduğunu tespit etmek için yaptığı LSD testi sonucunda, not ortalaması 1,50-2,00 arasında olanlar ile diğer 3 grup arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir.

Sonuç olarak; spor bilimleri fakültesinde öğrenim gören kadın katılımcıların erkeklere göre kendi yeterliliklerinin daha çok farkında oldukları ve bunu yaptıkları spor branşına direkt olarak yansıttıkları, 1 ve 2. sınıf öğrencilerinin 3 ve 4. sınıf öğrencilerine göre yapacakları aktiviteye katılım noktasında alacakları kararlarda daha fazla yetkin oldukları tespit edilmiştir. Öğrenim görülen bölüm, branş türü, sporculuk yılı, lisanslı sporcu olup olmama durumu, haftalık antrenman sayısı ve akademik başarı durumlarının sporda psikolojik ihtiyaçlar alt boyutlarına herhangi bir anlamlı etki etmediği sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKLAR

- Acun, A. (2018). Sporcu ve sedanter üniversite öğrencilerinin öznel iyili oluş ve temel psikolojik ihtiyaçlarının incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü: Gaziantep.
- Acun, A., Alıncak, F. & Abakay, U. (2018). Sporcu ve sedanter üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluş ve temel psikolojik ihtiyaçlarının incelenmesi. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 6(84), 555-566.
- Andersen, S. M., Chen, S., & Carter, C. (2000). Fundamental human needs: Making social cognition relevant. *Psychological Inquiry*, 11(4), 269-318.
- Arıkan, R. (2005). Araştırma teknikleri ve rapor hazırlama. Asil Yayın Dağıtım.
- Bhavsar, N., Bartholomew, K. J., Quested, E., F., G. D., Thøgersen-Ntoumani, C., Reeve, J. & Ntoumanis, N. (2020). Measuring psychological need states in sport: Theoretical considerations and a new measure. *Psychology of Sport & Exercise*(47), 1-14.
- Bilge, F. (1990). Sporcuların psikolojik ihtiyaçları. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Bülbül, A., & Akyol, G. (2021). Sporda psikolojik ihtiyaçlar durum ölçeği (SPİDÖ): Türkçe uyarlaması, geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Spor Bilimleri Dergisi*, 31(4), 163-173.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2013). Bilimsel araştırma yöntemleri. Pegem Akademi.
- Deci, E. L. & Ryan, R. M. (2000). The "What" and "Why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11(14), 227–268.
- Ekici, S., Öntürk, Y. & Karafil, A. Y. (2016). Spor eğitimi veren yükseköğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerin temel psikolojik ihtiyaçlarının incelenmesi. *Journal of Human Sciences*, 13(3), 3885-3894.
- Eraslan, M. (2015). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin psikolojik iyi olma düzeylerinin yaş, cinsiyet ve spor yapma durumlarına göre incelenmesi. *Uluslararası Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1), 14-21.
- Gagne, M. (2003). Autonomy support and need satisfaction in the motivation and well-being of gymnasts. *Journal of Applied Sport Psychology*, 15(4), 372-390.

- Gezer, H. (2018). Bireysel ve takım sporları ile uğraşan üniversite öğrencilerinin temel psikolojik ihtiyaçlarının belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Erzurum.
- Güler, F. (2020). Temel psikolojik ihtiyaçlar ile egzersiz bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi: Kişisel eğitmen ile çalışan yetişkinler örneği. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü: İstanbul.
- Gürer, B. & Kılınç, Z. (2019). Doğa sporları yapanların temel psikolojik ihtiyaçlarının zihinsel dayanıklılığa etkisi. CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 14(2), 222-233.
- Karasar, N. (2012). Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar-ilkeler-teknikler. Nobel Akademik Yayıncılık .
- Kashdan, T. B., Mishra, A., Breen, W. E. & Froh, J. J. (2009). Gender differences in gratitude: examining appraisals, narratives, the willingness to express emotions, and changes in psychological needs. *Journal of Personality*, 77(3), 691-730.
- Kayantaş, İ. & Söyler, M. (2020). Sporda akademik yaklaşımlar. Gece Kitaplığı.
- Öner, Ç. (2019). Egzersiz katılımcılarının temel psikolojik ihtiyaçları ve mental iyi oluşlarının incelenmesi. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2), 159-174.
- Reinboth, M., Duda, J. L., & Ntoumanis, N. (2004). Dimensions of coaching behavior, need satisfaction, and the psychological and physical welfare of young athletes. *Motivation and Emotion*, 28(3), 297-313.
- Ryan, R. M. & Brown, K. W. (2003). Why we don't need self-esteem: on fundamental needs, contingent love, and mindfulness. *Psychological Inquiry*, 14(1), 27-82.
- Ryan, R. M. & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68-78.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2002). *Handbook of self-determination*. University of Rochester.
- Sarı, İ., Yenigün, Ö., Altıncı, E. E. & Öztürk, A. (2011). Temel psikolojik ihtiyaçların tatmininin genel öz yeterlik ve sürekli kaygı üzerine etkisi: Sakarya Üniversitesi spor yöneticiliği bölümü örneği). *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(4), 149-156.

- Sheldon, K. M. & Elliot, A. J. (1999). Not all personal goals are personal: comparing autonomous and controlled reasons for goals as predictors of effort and attainment. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 24(5), 546-557.
- Sonuç, A. (2012). Zihinsel Engellilerde Sporun Öfke Düzeyine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi , Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Karaman.
- Tabachnick, B.G. & Fidell, L. S. (2013). Using multivariate statistics. (Sixth ed..) Pearson.
- Tiryaki, K., Pehlivan, M. & Kaya, H. B. (2020). Koronavirüs (Covid-19) tedbirleri kapsamında evde kalan spor bilimleri fakültesi öğrencilerin temel psikolojik ihtiyaçlarının belirlenmesi:Düzce Üniversitesi örneği. *Spor Eğitim Dergisi*, 4(3), 43-53.
- Ünlü, H. (2009). Beden eğitimi öğretmen adaylarının temel psikolojik ihtiyaçları. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 4(3), 210-217.
- Williams, G. C., Gagne, M., Ryan, R. M. & Deci, E. L. (2002). Facilitating autonomous motivation for smoking cessation. *Health Psychology*, 21(1), 40-50.
- Yasul, Y. (2016). Beden eğitimi ve spor yüksek okulu öğrencilerin temel psikolojik ihtiyaçlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü: Kahramanmaraş.

Basketbol Hakemlerinde Narsistik Hayranlık ve Rekabet Düzeyinin İncelenmesi

Cansu KAYGUSUZ¹, Gökmen ÖZEN²

ÖZET

Amaç: Araştırmanın amacı farklı klasmanlardan basketbol hakemlerin narsistik hayranlık ve rekabet düzeylerinin incelenmesidir.

Yöntem: Araştırmaya 5 A klasman, 11 B klasman, 22 C klasman, 54 İl hakemi, 9 Aday hakem ve 31 Masa hakemi olmak üzere yaş ortalaması 26,81±5,97 yıl olan toplam 132 gönüllü basketbol hakemi katıldı. Veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu ve Narsistik Hayranlık ve Rekabet Ölçeği (NHRÖ) kullanıldı. Verilerin analizinde Kruskal Wallis-H testi ve Mann Whitney-U testleri kullanıldı.

Bulgular: Araştırmada uygulanan istatistiksel analiz sonuçlarına göre basketbol hakemlerinin cinsiyet ve eğitim durumlarına göre NHRÖ genel toplam ve alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edildi. Ancak hakemlik klasmanına göre narsistik hayranlık, rekabet ve genel skor ortalamaları arasında anlamlı farklılıklar belirlendi ($p<0,05$).

Sonuç: Araştırma sonucunda basketbol hakemlerinde cinsiyet ve eğitim durumunun narsistik hayranlık ve rekabet düzeyinde farklılık yaratmadığı ancak hakemlik klasmanın narsistik hayranlık ve rekabet düzeyine etki eden bir faktör olduğu açığa çıktı.

Anahtar Kelimeler: Basketbol, Hakem, Hayranlık, Narsizm, Rekabet

ABSTRACT

Examination of The Level of Narcissistic Admiration and Rivalry in Basketball Referees

Purpose: The objective of the research is to examine the narcissistic admiration and rivalry levels of basketball referees from different classifications.

Method: A total of 132 volunteer basketball referees with an average age of 26.81±5.97 years participated in the study. Personal information form and Narcissistic Admiration and Rivalry Questionnaires (NARQ) were used as data collection tools. Kruskal Wallis-H test and Mann Whitney-U test were used in the analysis of the data.

Results: According to the results of the statistical analysis applied in the study, it was determined that there was no statistically significant difference in the general total and sub-dimensions of NARQ according to the gender and educational status of the basketball referees. However, significant differences were determined between narcissistic admiration, rivalry and general score averages according to refereeing classification ($p<0.05$).

Conclusion: As a result of the research, it was revealed that the gender and educational status of basketball referees did not make any difference in the level of narcissistic admiration and rivalry, but the refereeing classification was a factor affecting the level of narcissistic admiration and rivalry.

Keywords: Basketball, Referee, Fascination, Narcissism, Rivalry

¹Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çanakkale/TÜRKİYE.

E-posta: cansukaygusuzz@hotmail.com

²Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Çanakkale/TÜRKİYE.

ORCID: 0000-0001-5756-653X, E-posta: gokmenozen44@gmail.com

GİRİŞ

Bir müsabakayı yönetmesi için özel olarak seçilen, takımlar ve oyunculara farklılık gözetmeden, tarafsız bir şekilde yaklaşan kişilere hakem denir (Schwinte,1990). Hakemler daha önceden federasyonlar tarafından belirlenmiş kurallara bağlı kalarak, kazananlar, kaybedenler, alınan puanlar ve cezaları belirler (Gökdemir ve Karaküçük, 1996). Uluslararası kurallar çerçevesinde sahip olduğu yetki ve otorite ile organizasyonun doğru ve zamanına uyularak ilerlemesini sağlar. Tüm bu organizasyonu başarılı bir şekilde gerçekleştirebilmek güçlü bir karakter ve irade gerektirir. Ayrıca başarılı bir hakemin özellikler arasında tecrübe, eğitim, bilgi, yeterlilik, kişilik, konsantrasyon ve kondisyon vardır. Diğer yandan dürüst olması, düzgün bir yaşantıya sahip olması da gerekmektedir. Hakemlerin başarısında spor organizasyonlarında sporcuların davranışlarından anlaması için sporcu psikolojisinden ve toplum sosyolojisinden anlaması önemlidir (Doğan, Elçi ve Asil, 2017). Hakemler müsabakaların önemli bir parçasını oluşturduğu için günümüzde toplum arasında özellikle takım sporlarından seyircisi çok olan futbol, voleybol ve basketbol hakemliği hem maddi hem de manevi açıdan gittikçe popüler olmaya başlamıştır.

Bir takım sporu olan basketbol, beş kişinin oluşturduğu iki takımın karşılıklı mücadele etmesi olarak tanımlanmaktadır, amaç diğer takımın sepetine atış gerçekleştirerek sayı kazanmak ve karşı takımın kendi sepetinde sayı yapmasına engel olmaktır. Yapısal olarak ise, hakemin, masa görevlilerin ve mevcut ise teknik komiserin kontrol ettiği ve oyunun bitiminde en çok sayıyı yapmış olan tarafın kazandığı bir oyun olarak tanımlanabilir (TBF Resmi Basketbol Kuralları, 2017). Basketbol hakemleri, müsabakalarda yönetimde bulunmak için federasyon tarafından atanmış ve hakem eğitimi almış olan kişilerdir. Basketboldaki oyun kurallarının iyi bilinmesi ve bunların saha içerisinde uygulanması, tarafsızlık, objektiflik gibi özellikler ve hem sahada hem de dışarıda diğer sporculara örnek olunması basketbol hakemlerinin özellikleri arasındadır. Oyun kurallarını uygulamanın ve düzenlemenin yanı sıra, anlaşmazlıkları da çözümlen yetkili kişiler basketbol hakemleridir. (Yerebatan, 2019). Herhangi bir olumsuz koşul oluştuğunda ve baskı altında olduğunda, maçta gerçekleşen hareketleri değerlendirerek yargılamalı ve kararlarını hızlı şekilde vermelidir. Diğer yandan, oyunu yöneterek doğru bir iletişimde bulunmalıdır, oyuna geniş bir açıdan bakarak birden fazla yönüne odaklanmalı ve düzeni devam ettirmelidir. Mental ve fiziksel açıdan ise yüksek performans sergilemeli ve oyun içerisinde gerçekleşebilecek sorunları ve anlaşmazlıkları çözerek organizasyonu sorunsuz şekilde devam ettirmelidir. (Karaçam ve Pulur, 2016; Tuero, Taberner, Marquez ve Guillen, 2002). Hakemlerin yüksek performans sergileyebilmeleri için

psikolojik açıdan güçlü olmaları, müsabaka içerisinde hızlı reaksiyon ve doğru kararlar verebilmeleri için özgüven sahibi olan kişiler olmaları önemlidir.

Bireylerin günlük yaşantılarında ve iş dünyalarında duydukları özgüven ve karar verme önemli bir konuma sahiptir. İş başarılarında ve amaçlanan sonuçları gerçekleştirmede, özgüven sahibi olmanın önemli etkileri olduğunu söylenebilmektedir. Karar verme ise yaşamın normal seyrinde, bazı zamanlarda da hayatın kırılma anında harekete geçmek veya diğer insanları harekete geçirmek amacıyla kullanılan davranışsal bir olgudur (Atılğan, 2018). Bireyin etrafıyla uyum içerisinde olması ve kendisinden memnun olması, kişinin yaptığı işlerden tatmin olduğunu ve kendisini yeterli bulduğu anlamına gelir. Bireyin şu anki kişiliği ile olmayı hedeflediği kişilik arasındaki ayrımın birbirine denk veya az olması özgüveninin yüksek olduğunu, fazla ve tutarsız olması ise özgüveninin düşük olduğunu işaret eder. Kişiler özgüvenlerini daha da yükseltmek için kendi içlerinde iyimser düşünen, çevresiyle ilgili pozitif düşüncelere sahip olan, yapabileceklerinin farkında olan, ulaşamayacağı hedefler yerine gerçekçi hedefler belirleyen ve iç huzuru yüksek olan bireyler olmalıdırlar (Terlemez, 2019). Fakat aşırı özgüven kişilerde narsistik duyguların tetiklenmesine sebep olabilir. DSM-5'e göre narsistliğin tanımı şöyledir: *'Narsistlik; genç yetişkinlik döneminde başlayan ve çeşitli koşullarda kendini gösteren büyükmeciliği, hayranlık gereksinimini, empati yoksunluğunu içeren bir kişilik özelliği olarak tanımlanır'* (American Psychiatric Association, 2013). Narsist kişiliğe sahip olanlarda, kişinin odağının her koşulda kazanmada olması, kaybetmeyi asla kabullenememesi, dünyanın merkezine kendisini koyması, sevmeye ve yardım etmeye önem vermemesi, diğer kişileri gerekli ve değerli olarak görmemesi gibi özelliklerin çokça karşılaşıldığı söylenebilir (Cihangiroğlu ve ark., 2014; Yaşar ve Sunay, 2017).

Tanınırlığın artması ve popüler olmak, maddi anlamda toplumun genelinden daha güçlü olmak, toplumda üst mevkilere gelebilme isteği narsistik davranışların oluşmasının nedenleri arasındadır. Woodruff (2013). Ayrıca narsisizm ve spor terimlerinin aynı paydada buluşmasının nedenleri arasında sporcuların, antrenörlerin, yöneticilerin, hakemlerin popülariteleri, özellikle bazı spor dallarındaki elde edilen yüksek paralar, toplumun ilgisini ve sevgisini fazla derecede hissetmek gibi etkenler vardır. (Elman, 2003; Tazegül, 2013; Matosic, 2015). Basketbol hakemleri kariyerlerinin başından itibaren yönettikleri maçlarda verdikleri kararlarla, sahada duruşları, saha içi iletişimleriyle olsun hakemleri izleyen gözlemciler kendilerini beğendirmek ve alt klasmandan üst klasmana çıkmak için rekabet ederler. Oyunun içinde sürekli aktif olmaları, karar verici ve yönetici pozisyonunda olmaları

hakemleri sporcular kadar ön plana çıkarır. Bu durumlar hakemlerin narsistik özelliklerinin artmasına sebep olabileceğinden dolayı narsistik hayranlık ve rekabet düzeylerini araştırmayı amaçladık.

YÖNTEM

Araştırmanın evrenini 2021-2022 Türkiye basketbol liglerinde görev yapan farklı lisanslı faal basketbol hakemler oluşturmaktadır. Araştırma evrenini oluşturan basketbol hakemlerine e-posta ile araştırma hakkında bilgilendirme yapılmış gönüllü onam formları gönderilmiştir. Bu süreçte araştırmaya katılmaya gönüllü olduğunu bildiren 18 ile 48 yaş aralığında, 5 A klasman, 11 B klasman, 22 C klasman, 54 İl hakemi, 9 Aday hakem ve 31 Masa hakemi olmak üzere yaş ortalaması $26,81 \pm 5,97$ yıl olan toplam 132 gönüllü araştırmaya katıldı. Bu araştırma Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Etik Kurulunun 28.04.2022 tarih ve 09120 sayılı kararıyla etik kurul onayı alınarak gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplama Araçları ve Yöntemi

Araştırma veriler dijital ortamda hazırlanan anket formları kullanılarak elde edildi. Hazırlanan bu formlar iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmacı tarafından hazırlanan ve 7 sorudan oluşan ‘Kişisel Bilgi Formu’, ikinci bölümde ise basketbol hakemlerinin narsistik hayranlık ve rekabet duygularını tespit etmek amacıyla “Narsistik Hayranlık ve Rekabet Ölçeği (NHRÖ)” kullanıldı. İlk olarak Back ve arkadaşları tarafından 2013 yılında geliştirilen NHRÖ formunun Türkçe ve Türk kültürüne uyarlama çalışması ise 2017 yılında Demirci ve Ekşi tarafından yapılmıştır. Toplam 18 maddeden NHRÖ büyülenmeci narsisizmi hayranlık (eylemlilik) ve rekabet (düşmanlık) ana boyutlarıyla ölçmektedir. NHRÖ formu 1= Hiç katılmıyorum ve 6= Tamamen Katılıyorum olmak üzere 6’lı likert tiptedir. Ölçeğin hayranlık ana boyutu “büyükleme”, “benzersizlik” ve “cazibe” alt boyutlarından oluşurken rekabet ana boyutu ise “saldırganlık”, “üstünlük” ve “değersizleştirme” alt boyutlarından oluşmaktadır. Demirci ve Ekşi (2017) tarafından yapılan çalışmada NHRÖ iç tutarlık katsayılarının hayranlık boyutunda 0,84, rekabet boyutunda 0,80 ve toplamda 0,80 olduğu belirlenerek güvenilir bir ölçme aracı olduğu tespit edilmiştir.

İstatistiksel Analiz

Araştırma verileri SPSS 22.0 istatistiksel analiz programında analiz edildi. Araştırmada elde edilen tanımlayıcı veriler aritmetik ortalama, standart sapma, frekans ve yüzde değerleri olarak sunuldu. Verilerin normallik dağılımını incelemek için Kolmogorov Smirnov testi kullanıldı. Verilerin normal dağılım göstermediği saptandı. Bu doğrultuda basketbol klasmanlarına göre narsistik hayranlık ve rekabet ölçeğinden elde edilen skorların

karşılaştırmasında Kruskal Wallis-H testi kullanıldı. Gruplar arasındaki anlamlı farklılığın tespiti için yapılan ikili karşılaştırmalar için Mann Whitney-U testi kullanıldı. İstatistiksel analizlerde anlamlılık düzeyi .05 olarak kabul edildi.

BULGULAR

Araştırma grubunu oluşturan basketbol hakemlerinin cinsiyet, hakemlikteki klasmanı ve eğitim durumlarına dair bilgiler Tablo 1’de sunuldu.

Tablo 1. Katılımcıların demografik bilgileri

Değişken	Grup	f	%
Cinsiyet	Kadın	54	40,9
	Erkek	78	59,1
	Toplam	132	100
Klasman	Masa	31	23,5
	Aday	9	6,8
	İl	54	40,9
	C Klasman	22	16,7
	B Klasman	11	8,3
	A Klasman	5	3,8
Eğitim	Lise	9	6,8
	Ön Lisans	38	28,8
	Lisans	72	54,5
	Lisansüstü	13	9,8

Basketbol hakemlerinin narsistik hayranlık ve rekabet düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre karşılaştırılması Tablo 2’de sunuldu. İstatistiksel analiz sonuçlarına göre NHRÖ ölçeğinin tüm alt boyutlarında erkeklerin aritmetik ortalamaları kadınlardan daha yüksektir. Ancak Mann Whitney-U testi sonuçları aradaki bu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olmadığını gösterdi ($p>0,05$).

Tablo 2. Cinsiyete göre basketbol hakemlerinin NHRÖ skorlarının karşılaştırılması

Değişkenler	Grup	n	Min	Maks	\bar{X}	Ss	z	p
Narsistik	Kadın	54	14	52	35,87	0,05	-0,600	0,549
	Erkek	78	11	54	34,94	8,57		
Hayranlık	Kadın	54	9	43	18,57	8,58	-0,313	0,754
	Erkek	78	9	36	18,26	6,69		
Rekabet	Kadın	54	4	18	11,00	3,46	-0,440	0,660
	Erkek	78	9	36	10,71	2,97		
Büyüklenme	Kadın	54	5	18	12,62	3,57	-0,439	0,661
	Erkek	78	4	18	12,34	3,44		
Benzersizlik	Kadın	54	3	18	12,24	3,81	-0,716	0,474
	Erkek	78	3	18	11,88	3,48		
Cazibe	Kadın	54	3	18	8,11	4,15	-0,521	0,602
	Erkek	78	3	16	7,43	3,05		
Saldırganlık	Kadın	54	3	13	5,90	3,16	-0,194	0,846
	Erkek	78	3	17	5,97	3,23		
Üstünlük	Kadın	54	3	13	4,55	2,29	-0,897	0,369
	Erkek	78	3	15	4,85	2,40		
Değersizleştirme	Kadın	58	26	87	54,44	18,58	-0,167	0,868
	Erkek	37	23	90	53,21	13,43		
Genel Toplam		132	23	90	53,71	14,75	-	-

Tablo 3. Hakemlik Klasmanına göre basketbol hakemlerinin Hayranlık skorlarının karşılaştırılması

Değişkenler	n	Min	Maks	\bar{X}	Ss	X^2	P	Fark	
HAYRANLIK	1- Masa	31	11	52	31,32	9,84	12,836	0,025*	1<2,3,4,6 3<6 5<6
	2- Aday	9	27	46	38,11	5,90			
	3- İl	54	16	54	35,85	9,07			
	4- C Klasman	22	21	51	37,18	8,88			
	5- B Klasman	11	14	48	34,00	8,70			
	6- A Klasman	5	42	46	44,20	1,78			
	Toplam	132	11	54	35,32	9,18			
Büyükleme	1- Masa	31	4	18	9,83	3,35	8,618	0,125	A.D
	2- Aday	9	9	15	12,66	2,34			
	3- İl	54	3	18	11,09	3,41			
	4- C Klasman	22	6	16	11,09	2,90			
	5- B Klasman	11	6	13	9,81	2,18			
	6- A Klasman	5	10	14	12,00	1,58			
	Toplam	132	3	18	10,83	3,17			
Benzersizlik	1- Masa	31	4	18	10,74	3,34	17,693	0,003*	1<2,3,4,6 3<6 4<6 5<6
	2- Aday	9	10	16	13,77	2,04			
	3- İl	54	6	18	12,61	3,47			
	4- C Klasman	22	8	18	13,13	3,57			
	5- B Klasman	11	5	17	12,18	3,15			
	6- A Klasman	5	16	18	16,80	0,83			
	Toplam	132	4	18	12,46	3,48			
Cazibe	1- Masa	31	3	18	10,74	4,03	10,351	0,066	A.D
	2- Aday	9	7	16	11,66	2,91			
	3- İl	54	4	18	12,14	3,52			
	4- C Klasman	22	5	18	12,95	3,22			
	5- B Klasman	11	3	18	12,00	3,84			
	6- A Klasman	5	15	16	15,40	0,54			
	Toplam	132	3	18	12,03	3,61			

*: p<0,05 A.D: Anlamlı değil

Basketbol hakemlerinin narsistik hayranlık düzeylerinin hakemlik klasman değişkenine göre karşılaştırılması Tablo 3'te sunuldu. İstatistiksel analiz sonuçlarına göre NHRÖ ölçeğinin hayranlık boyutunda ve benzersizlik alt boyutunda Kruskal Wallis Testi sonuçlarına göre grup ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu tespit edildi (p<0,05). Farklılığın kaynağını belirlemek için yapılan Mann Whitney-U testi sonuçlarına göre hayranlık boyutunda masa hakemlerinin aday, il, C klasman ve A klasman hakemlerine göre daha düşük skor ortalaması olduğu ayrıca A klasman hakemlerinin C ve B klasman hakemlerinden daha yüksek skor ortalamasına sahip olduğu tespit edildi ($X^2= 12.836$, p=0,025). Katılımcıların benzersizlik alt boyunda masa hakemlerinin aday, il, C klasman ve A klasman hakemlerine göre daha düşük skor ortalaması olduğu ayrıca A klasman hakemlerinin hem il hakemi hem de C ve B klasman hakemlerinden daha yüksek skor ortalamasına sahip olduğu tespit edildi ($X^2= 17.693$, p=0,003).

Tablo 4. Hakemlik Klasmanına göre basketbol hakemlerinin Rekabet skorlarının karşılaştırılması

Değişkenler	n	Min	Maks	\bar{X}	Ss	X^2	P	Fark	
REKABET	1- Masa	31	9	43	15,48	8,03	17,396	0,004*	1<2,3,6 5<2
	2- Aday	9	14	28	22,88	5,27			
	3- İl	54	9	40	19,46	7,79			
	4- C Klasman	22	10	31	18,04	6,55			
	5- B Klasman	11	9	26	16,00	5,31			
	6- A Klasman	5	19	30	23,60	4,72			
	Toplam	132	9	43	18,39	7,49			
Saldırganlık	1- Masa	31	3	18	6,41	3,47	12,452	0,029*	1<2,3 5<2
	2- Aday	9	3	16	9,77	3,86			
	3- İl	54	3	16	8,16	3,45			
	4- C Klasman	22	3	16	7,86	3,79			
	5- B Klasman	11	3	10	6,36	2,69			
	6- A Klasman	5	7	13	9,40	2,50			
	Toplam	132	3	18	7,71	3,54			
Üstünlük	1- Masa	31	3	13	4,96	3,09	12,431	0,029*	1<2 5<2
	2- Aday	9	3	17	8,00	4,33			
	3- İl	54	3	16	6,14	3,44			
	4- C Klasman	22	3	10	6,00	2,50			
	5- B Klasman	11	3	8	5,09	1,92			
	6- A Klasman	5	6	9	7,80	1,30			
	Toplam	132	3	17	5,94	3,19			
Değersizleştirme	1- Masa	31	3	12	4,09	2,15	12,764	0,026*	1<3,6
	2- Aday	9	3	8	5,11	1,76			
	3- İl	54	3	15	5,14	2,85			
	4- C Klasman	22	3	8	4,18	1,53			
	5- B Klasman	11	3	8	4,54	1,69			
	6- A Klasman	5	4	8	6,40	1,51			
	Toplam	132	3	15	4,73	2,35			

*: p<0,05

Basketbol hakemlerinin narsistik rekabet düzeylerinin hakemlik klasman değişkenine göre karşılaştırılması Tablo 4'te sunuldu. İstatistiksel analiz sonuçlarına göre NHRÖ ölçeğinin rekabet boyutunda ve ayrıca saldırganlık, üstünlük ve değersizleştirme alt boyutlarında Kruskal Wallis Testi sonuçlarına göre grup ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu tespit edildi (p<0,05). Farklılığın kaynağını belirlemek için yapılan Mann Whitney-U testi sonuçlarına göre rekabet boyutunda masa hakemlerinin aday, il ve A klasman hakemlerine göre daha düşük skor ortalaması olduğu ayrıca aday hakemlerinin B klasman hakemlerinden daha yüksek skor ortalamasına sahip olduğu tespit edildi ($X^2=17.396$, p=0,004). Katılımcıların saldırganlık alt boyunda masa hakemlerinin aday ve il hakemlerine göre daha düşük skor ortalaması olduğu ayrıca aday hakemlerinin B klasman hakemlerinden daha yüksek saldırganlık skor ortalamasına sahip olduğu tespit edildi ($X^2=12.452$, p=0,029). Katılımcıların üstünlük alt boyutunda aday hakemlerinin masa ve B klasman hakemlerine göre daha yüksek üstünlük skor ortalamasına sahip olduğu tespit edildi ($X^2=12.431$, p=0,029). Katılımcıların değersizleştirme alt boyunda masa hakemlerinin il ve A

klasman hakemlerine göre daha düşük skor ortalamasına sahip olduğu tespit edildi ($X^2=12.764$, $p=0,026$).

Tablo 5. Hakemlik Klasmanına göre basketbol hakemlerinin NHRÖ toplam skorlarının karşılaştırılması

Değişkenler	n	Min	Maks	\bar{X}	Ss	X^2	P	Fark	
NHRÖ Toplam	1- Masa	31	23	87	46,80	15,45	18,527	0,002*	1<2,3,4,6 5<6
	2- Aday	9	41	74	61,00	10,04			
	3- İl	54	25	90	55,31	14,88			
	4- C Klasman	22	36	81	55,22	14,02			
	5- B Klasman	11	27	66	50,00	11,31			
	6- A Klasman	5	63	74	67,80	5,26			
	Toplam	132	23	90	53,71	14,75			

Basketbol hakemlerinin NHRÖ toplam skor ortalamalarının hakemlik klasman değişkenine göre karşılaştırılması Tablo 5'te sunuldu. Kruskal Wallis Testi istatistiksel analiz sonuçlarına göre ölçeğinin genel skoru bakımından grup ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu tespit edildi ($p<0,05$). Farklılığın kaynağını belirlemek için yapılan Mann Whitney-U testi sonuçlarına göre NHRÖ toplam skor ortalamasında masa hakemlerinin aday, il, C ve A klasman hakemlerine göre daha düşük skor ortalaması olduğu ayrıca A klasman hakemlerinin B klasman hakemlerinden daha yüksek skor ortalamasına sahip olduğu tespit edildi ($X^2=18.527$, $p=0,002$).

Basketbol hakemlerinin narsistik hayranlık ve rekabet düzeylerinin eğitim durumlarına göre karşılaştırılması Tablo 6'da sunuldu. İstatistiksel analiz sonuçlarına göre NHRÖ ölçeğinin tüm alt boyutlarında ve toplam skor ortalamasında Kruskal Wallis Testi sonuçlarına göre grup ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı tespit edildi ($p>0,05$).

Tablo 6. Eğitim Durumuna göre basketbol hakemlerinin NHRÖ skorlarının karşılaştırılması

Değişkenler	N	Min	Maks	\bar{X}	Ss	X^2	p	Fark	
HAYRANLIK	Lise	9	18	47	35,11	8,90	2,083	0,555	A.D
	Önlisans	38	11	50	36,26	10,43			
	Lisans	72	14	54	35,15	9,15			
	Lisansüstü	13	24	43	33,69	5,58			
REKABET	Lise	9	9	43	21,00	11,91	0,693	0,875	A.D
	Önlisans	38	9	35	18,47	7,73			
	Lisans	72	9	40	18,36	6,98			
	Lisansüstü	13	9	29	16,53	6,07			
Büyükleme	Lise	9	5	15	10,00	3,42	2,006	0,572	A.D
	Önlisans	38	4	17	11,23	3,35			
	Lisans	72	3	18	10,80	3,29			
	Lisansüstü	13	8	12	10,38	1,38			

Benzersizlik	Lise	9	8	17	12,11	3,25	1,580	0,664	A.D
	Önlisans	38	4	18	12,84	3,95			
	Lisans	72	5	18	12,37	3,46			
	Lisansüstü	13	10	17	12,07	2,43			
Cazibe	Lise	9	5	18	13,00	3,96	1,962	0,580	A.D
	Önlisans	38	3	17	12,18	4,03			
	Lisans	72	3	18	11,97	3,48			
	Lisansüstü	13	5	15	11,23	2,97			
Saldırganlık	Lise	9	3	18	9,00	5,22	2,966	0,397	A.D
	Önlisans	38	3	16	7,68	3,65			
	Lisans	72	3	16	7,84	3,39			
	Lisansüstü	13	3	12	6,15	2,44			
Üstünlük	Lise	9	3	13	6,66	3,90	0,547	0,908	A.D
	Önlisans	38	3	13	5,65	2,94			
	Lisans	72	3	17	5,97	3,08			
	Lisansüstü	13	3	16	6,15	4,20			
Değersizleştirme	Lise	9	3	12	5,33	3,27	2,182	0,535	A.D
	Önlisans	38	3	13	5,13	2,44			
	Lisans	72	3	15	4,54	2,33			
	Lisansüstü	13	3	7	4,23	1,23			
Toplam	Lise	9	27	87	56,11	19,80	1,538	0,674	A.D
	Önlisans	38	23	81	54,73	16,05			
	Lisans	72	26	90	53,51	14,14			
	Lisansüstü	13	37	70	50,23	10,77			

A.D: Anlamalı değil

TARTIŞMA

Basketbol hakemliği hem oyunun dinamikliği hem de oyun kurallarındaki çeşitlilik nedeniyle yüksek bir düzeyde fiziksel, bilişsel ve psikolojik performans gerektirir. Hakemlerin oyun içerisinde fiziksel ve bilişsel performansı kadar psikolojik özellikleri de verdikleri kararlar ve hakemlik performansında etkilidir. Basketbol hakemliğinde özgüven, stres ve baskıyla başa çıkma, öfke kontrolü, empati, rekabet gibi birçok psikolojik faktör hakemlik performansı ve kariyerinde etkilidir. Bu doğrultuda araştırmamızda hakemlikle ilgili olarak toplumda en sık gündeme gelen konulardan bir olan narsistik davranışlar ile hakemliğin kendi içerisindeki klasmanların yarattığı rekabet duygusunun araştırılması amaçlandı. Bu amaçla basketbol hakemlerinin cinsiyet, klasman ve eğitim durumlarına göre narsistik hayranlık ve rekabet düzeyleri incelendi.

Araştırmada elde edilen sonuçlara göre basketbol hakemlerinin narsistik hayranlık ve rekabet düzeylerinin kadınlar ve erkekler arasında farklılaşmadığı belirlendi. Literatür çalışmalarında da benzer şekilde GATA Tıp Fakültesi'nde öğrenim gören öğrencilerin oluşturduğu örneklem grubuna yapılan araştırmada da kadınlar ve erkeklerin narsistik hayranlık ve rekabet düzeyleri arasında farklılık olmadığı belirtilmektedir (Cihangiroğlu ve ark., 2015). Kocakula'da (2012) yaptığı çalışmasında cinsiyet değişkeninin örneklem narsizm özellikleri üzerinde bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Yalın'ın (2018)

araştırması da bu araştırmayı destekler niteliktedir. Yalın (2018) narsistik kişilik, empatik eğilimler, eleştirel düşünme ve saldırganlık ile ilgili yaptığı çalışmasında cinsiyete göre farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu bulgular kadınların ve erkeklerin meslek dallarına göre narsistik hayranlık ve rekabet düzeylerinin değişkenlik göstermediğini ortaya koymaktadır. Araştırma bulgularımız doğrultusunda da basketbol hakemliğinde narsistik hayranlık ve rekabet duygusunda cinsiyetin bir etkisi olmadığı ifade edilebilir.

Araştırmada elde edilen sonuçlara göre basketbol hakemlerinin narsistik hayranlık ve rekabet düzeylerinin hakemlik klasmanlarına göre farklılaştığı belirlendi. Hayranlık ve rekabet boyutunda masa hakemlerinin skorlarının diğer hakem klasmanlarına göre düşük çıkması, masa hakemlerinin kendi görevlerinde yükselme kademelerinin olmaması ve bu durumun bir rekabet ortamı yaratmamasından kaynaklandığı söylenebilir. Hayranlık boyutunda A klasman hakemlerinin B ve C klasmanlara göre daha yüksek skor ortalamasına sahip olduğu görülmüştür. Bu durumun A klasman hakemlerinin Türkiye basketbol liglerinde ulaşabilecek en üst seviyede maç yönetmeleri ve büyük kitleler önünde olmalarından kaynaklı hayranlık skorlarının yükselmesi beklenen bir sonuçtur. Literatür çalışmalarında da benzer şekilde Yazıcıoğlu (2021) akademisyenlerin narsistik özellikleri ile ilgili yaptığı çalışmasında çalıştığı kurumda dekan ve dekan yardımcısı görevine yükselen katılımcıların narsistik seviyelerinin daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Cankurtaran ve Berisha (2021) antrenörler üzerinde çalışma yapmış ve 2. kademe, 3. kademe, 4. kademe antrenörlük belgesine sahip olan antrenörlerin 1. kademe belgesi olan antrenörlere göre narsistik alt boyutlarından üstünlük, teşhircilik ve sömürücülük puanlarının anlamlı farklılaştığını tespit etmiştir. Elde edilen sonuçlar mesleki kariyer basamakları olan alanlarda faaliyet gösteren bireylerin bulunduğu kategoriye göre değişkenlik gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Rekabet boyutunda aday hakemlerin, B klasman hakemlerinden daha yüksek puan aldıkları görülmüştür. Elde edilen sonucun hakemliğe yeni başlayan kişilerin klasman yükselbilmek için daha hırslı ve mücadele içinde olmalarından kaynaklandığı söylenebilir. Taş (2016) çalışmasında meslekteki kıdemi 1-5 yıl arasında olan öğretmenlerin 6-10, 11-15 ve 16-20 arasında olan öğretmenlere göre narsistik kişilik puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde öğretmenlik mesleğine yeni başlayan bireylerin narsistik özellikler taşıdıkları ve kendilerine hayranlık duydukları söylenebilir. Metin (2019) yöneticiler üzerinde yaptığı çalışmada narsizm alt boyutlarının çoğunda mesleki kıdeme göre farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre basketbol hakemlerinin narsistik hayranlık ve rekabet düzeylerinin eğitim durumlarına göre

farklılaşmadığı belirlendi. Literatür çalışmalarında da benzer şekilde narsizmin iş doyumunu ve bireysel performansa etkisi üzerine yapılan bir araştırmada da katılımcıların eğitim düzeyleri ile narsist kişilik özellikleri arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır (Gürer ve Çiftçi, 2019).

SONUÇ

Basketbol hakemlerinin narsistik hayranlık ve rekabet düzeylerinin incelendiği bu çalışmada cinsiyet ve eğitim durumu bakımından basketbol hakemlerinin narsistik hayranlık ve rekabetçi davranış özelliklerinde farklılık olmadığı ancak farklı basketbol hakem klasmanlarındaki bireylerde narsistik hayranlık ve rekabetçi davranış düzeylerinde farklılık olduğu görüldü.

KAYNAKLAR

- American Psychiatric Association (2013). Diagnostic and statistical manual of mental disorders (5. baskı). Washington: DC: Author.
- Atılğan, D. (2018). Beden eğitimi öğretmenleri ve antrenörlerin özgüven düzeyleri ile karar verme stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 20(4), 8-22.
- Back, M. D., Küfner, A. C., Dufner, M., Gerlach, T. M., Rauthmann, J. F., & Denissen, J. J. (2013). Narcissistic admiration and rivalry: Disentangling the bright and dark sides of narcissism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 105(6), 1013.
- Cankurtaran, Z. ve Berisha, M. (2021). Antrenörlerin Narsistik Kişilik Özellikleri ile Yeterlilik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Spor Eğitim Dergisi*, 5(1), 1-12.
- Cihangiroğlu, N., Teke, A., Uzuntarla, Y., & Uğrak, u. (2015). Narsist kişilik eğilimleri ile kurumsal bağlılık düzeyleri arasındaki ilişkinin analizi. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 13(1), 1-18.
- Doğan, E. K., Elçi, S., & Asil, H. S. (2017) Sporda ego ve görev yönelimi ölçeği (SEGYÖ)'nin hakemler için adaptasyon çalışması. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 19(2), 68-77.
- Elman, W. F., & McKelvie, S. J. (2003). Narcissism in football players: Stereotype or reality. *Athletic Insight*, 5(1), 38- 46.

- Gökdemir, K., & Karaküçük, S. (1996) Güreş hakemlerinin boş zaman anlayışları üzerine bir araştırma. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1(4), 65-73.
- Gürer, A., & Çiftçi, G. E. (2019). Narsizmin iş doyumunu ve bireysel performans üzerindeki etkisi üzerine bir alan araştırması. *OPUS– Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 78-103.
- Karaçam, A., & Pular, A. (2016). Identification the relation between active basketball classification referees' empathetic tendencies and their problem solving abilities. *Universal Journal of Educational Research*, 4, 1912-1917.
- Kocakula, Ö. (2012). Narsistik ve obsesif kompulsif kişilik bozukluklarının karar süreçlerine etkisi (Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Leckelt, M., Wetzell, E., Gerlach, T. M., Ackerman, R. A., Miller, J. D., Chopik, W. J., & Richter, D. (2016). Validation of the narcissistic admiration and rivalry questionnaire short scale (NARQ-S) in convenience and representative samples. *Psychological Assessment* 30(1), 86.
- Matosic, D., Ntoumanis, N., Boardley, I. D., Sedikides, C., Stewart, B. D., & Chatzisarantis, N. (2015). Narcissism and coach interpersonal style: A self-determination theory perspective. *Scandinavian journal of medicine & science in sports*.
- Metin, B. (2019). Yöneticilerin liderlik tarzları ile şüpheli düşünme ve narsistik kişilik arasında ilişki (Yüksek Lisans Tezi). Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu.
- Schwinte, P. (1990), *The referee and the world of football*, Sports Illustrated, Los Angeles, 44-48
- Taş, A. (2016). İlk Ve Ortaokullardaki Öğretmenlerin Narsistik Kişilik Eğilimleri İle Örgütsel Özdeşleşme Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Tazegül, Ü. (2013). Boksörlerin motivasyon yönelimleri ve narsisizm düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(5), 679-691.
- Terlemez, M. (2019). Spor aktivitesinin özgüven, serotonin ve dopamine etkisi. *International Journal of Social Science*, 2(2), 1-6.

- Tuero, C., Taberero, B., Marquez, S., & Guillen, F. (2002). Análisis de los factores que influyen en la práctica del arbitraje [Analysis of the factors affecting the practice of refereeing]. *SCAPE*, 1(1), 7–16.
- Woodruff, M. (2013) The link between narcissism and wealth is becoming clearer than ever. Erişim: <https://www.businessinsider.com/the-link-between-narcissism-and-wealth-2013-8>
- Yalın, N. (2018). Narsistik kişilik, empatik eğilimler, eleştirel düşünme ve saldırganlık arasındaki ilişkiler (Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- Yaşar, O. M., & Sunay, H. (2017). Narcissism in sport organizations “Spor örgütlerinde narsisizm”. *Journal of Human Sciences*, 14(2), 1736-1744.
- Yazıcıoğlu, C. (2021). Akademisyenlerde Tanrı Kompleksinin (Narsisizmin) Örgütsel Sosyalleşme Sürecine Etkileri. Doktora Tezi. Halkla İlişkiler Anabilim Dalı. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Yerebatan, Z. (2019). Basketbol klasman hakemlerinin karar verme stilleri ve özgüven düzeylerinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.

